

ივანე ჯავახიშვილის სახელობის თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტი

ლია ქერდიკაშვილი

საქართველოს ეკოლოგიური პოლიტიკა, პოლიტიკური პარტიების
წინასაარჩევნო პროგრამების თვისებრივი ანალიზი(2012-2016 წლები)

პოლიტიკის მეცნიერება

ნაშრომი შესრულებულია პოლიტიკის მეცნიერების

მაგისტრის ხარისხის მოსაპოვებლად

სამაგისტრო ნაშრომის ხელმძღვანელი

პროფესორი მალხაზ მაცაბერიძე

თანახელმძღვანელი გიორგი მელიქიძე

თბილისი

2017

ანოტაცია

დღესდღეობით მსოფლიოში პოლიტიკური პარტიები მნიშვნელოვან ადგილს უთმობენ ეკოლოგიური საკითხების განხილვას. მიუხედავად იმისა, რომ საქართველოში ეს პრობლემა საკმაოდ აქტუალურია, სათანადო ყურადღება მაინც არ ეთმობა, იმ მცდარი მიზეზის გამო, რომ ქვეყანაში მეტად პრიორიტეტული პრობლემები არსებობს.

მოცემული სამაგისტრო ნაშრომის მიზანია, გამოიკვლიოს საქართველოს ეკოლოგიური პოლიტიკა. რა პრობლემები იყო წლების წინ ამ საკითხთან დაკავშირებით და რა მდგომარეობაა ახლა. არიან თუ არა დაინტერესებულნი პოლიტიკური პარტიები ამ საკითხის აქტუალიზებით. სხვადასხვა მკვლევრების ნაშრომების განხილვით, ამ საკითხზე მომუშავე პოლიტიკური პარტიების წარმომადგენლებთან და ექსპერტებთანსიღრმისეული ინტერვიუებით შევეცადე ნათლად გადმომეცა თუ რა მდგომარეობაა დღეისათვის საქართველოში ეკოლოგიური თვალსაზრისით.

სიღრმისეული ინტერვიუები არის საშუალება, რომ უშუალოდ იმ პოლიტიკური პარტიების წარმომადგენლების და ექსპერტების აზრი მოვისმინოთ, რომლებიც მუშაობენ აღნიშნულ თემაზე. გავიგოთ რა არის დაგეგმილი და რა ღონისძიებები ტარდება პრობლემების აღმოფხვრის მიზნით.

როგორც კვლევისას გამოიკვეთა, საქართველოში ეკოლოგიური პრობლემების მიუხედავად, ეს საკითხი სათანადოდ არ არის წინ წამოწეული. ქვეყანაში არსებული მდგომარეობა საგანგაშოა. გამოიკვეთა ყველაზე უფრო რთულად მოსაგვარებელი პრობლემები, ესაა: ატმოსფერული ჰაერის დაცვა, ხე-ტყის ჩეხვის პრობლემა, მტკნარი წყლების დაბინძურება. ასევე ყველაზე სამწუხარო რაც არის, ესაა მოსახლეობის არაინფორმირებულობა აღნიშნული საკითხის მნიშვნელობაზე. რამდენად აუცილებელია ჯანსაღ გარემოში ცხოვრება ჩვენი და ჩვენი შვილებისთვის.

სამწუხაროდ, საქართველოს რთული ეკონომიკური მდგომარეობიდან გამომდინარე, პოლიტიკოსები წინასაარჩევნო კამპანიის დროს ყურადღებას

ამახვილებენ სხვა, არანაკლებ მნიშვნელოვან საკითხებზე, როგორებიცაა: უმუშევრობა, პენსიების ზრდა და ა.შ. ასეთი მძიმე გასაჭირის მქონე ერმა, ძნელია იფიქროს გარემოს დაცვაზე და მის შენარჩუნებაზე. მაგრამ, საბედნიეროდ, მაინც იგეგმება სხვადასხვა ღონისძიებები პარტიებისგანაც და სხვადასხვა აქტივისტური ჯგუფებისგანაც. ასევე ოპოზიციური პარტიების აქტიურობა გვაძლევს იმის შესაძლებლობას, რომ მმართველი პარტია არ მოდუნდეს და აწარმოოს სხვადასხვა ღონისძიებები, რაც ჩვენი ჯანსაღი გარემოსთვის იქნება კარგი.

Annotation

Nowadays, the world's political parties pay great attention to consider ecological issues . Although this problem is quite relevant in Georgia, proper attention isn't paid to the wrong reason, that there are more priority problems in the country.

The goal of this master's thesis is to explore the ecological policy of Georgia.

What problems were several years ago on this issue and what the situation is now. Are political parties interested in actualizing this issue ? By reviewing the works of various researchers, with the representatives of political parties and experts working on this issue, I tried to make it clear what the situation in Georgia in environmental terms is.

In-depth interviews are able to directly hear the opinion of experts and representatives of political parties, who are working on this topic. Let's find out what is planned and what measures are taken to solve the problems.

As the study revealed, despite the ecological problems in Georgia, this issue is not properly promoted. The current situation in the country is alarming. The most difficult problems are identified: the protection of atmospheric air, the problem of timber forest, pollution of fresh water. What's most sad thing is that the population is not aware of the importance of this issue. How necessary it is to live in a healthy environment for our children and families.

Unfortunately, the difficult economic situation, the politicians during the election campaign focusing on the other, no less important issues, such as unemployment, pensions, etc., People with such severe tribulation can hardly think about environmental protection and maintenance. Fortunately, it is still planned to take various measures from parties and from various activist groups. The activities of the opposition parties also provide us with the possibility that the ruling party will not relax and conduct various activities that will be good for our healthy environment.

სარჩევი

ანოტაცია.....	1
Annotation.....	3
შესავალი.....	5
თავი I თეორიული საფუძვლები	9
1.1 თეორიული ჩარჩო	9
1.2 ლიტერატურის მიმოხილვა.....	12
თავი II კვლევის მეთოდები	21
2.1 მეთოდოლოგია	21
2.2 ოპერაციონალიზაცია	29
თავი III პარტიული პროგრამების მიმოხილვა.....	32
თავი IV კვლევის შედეგები	38
4.1 ქართული ოცნება	38
4.2 მწვანეთა ფრაქცია	44
4.3 ნაციონალური მოძრაობა	51
4.4 ლეიბორისტული პარტია.....	59
4.5 ბურჟანაძე და დემოკრატები	63
4.6 მწვანე მუშტი.....	68
4.7 მწვანე ალტერნატივა.....	71
4.8 პარტიზანი მეზადეები.....	72
დასკვნები და რეკომენდაციები	73
გამოყენებული ლიტერატურა	76
დანართი.....	78

შესავალი

გარემოს დაცვის საკითხი 21-ე საუკუნეში უფრო და უფრო აქტუალური ხდება წამყვანი ქვეყნებისათვის და მაშასადამე მთელი მსოფლიოსთვისაც. ეს განაპირობა იმან, რომ იგრძნობა გლობალური დათბობის შედეგები და გარკვეული რესურსების ნაკლებობა, რისმა შემცირებამაც შეიძლება წარმოუდგენელი ზიანი მიაყენოს მსოფლიო ეკონომიკას. საქართველოშიც, ისევე როგორც სხვა ქვეყნებში, საკმაოდ აქტუალურია გარემოს დაცვაზე ზრუნვა და ვფიქრობ, დღითიდღე უფრო და უფრო წინ იწევა ეს საკითხი. მივესალმები იმ ფაქტს, რომ ნაგვის დაყრაზე დაწესდა ჯარიმა, ეს ერთადერთი გზაა, რომ ქალაქი დავიცვათ დაბინძურებისგან.

გამომდინარე იქიდან, რომ საქართველოში ატმოსფერული ჰაერის დაბინძურების მხრივ საკმაოდ რთულად გვაქვს საქმე, 2012 წლის საპარლამენტო არჩევნებში რამდენიმე პარტიამ წინასაარჩევნო პროგრამებში შეიტანა გარემოსდაცვითი საკითხები, რაც ვფიქრობ, ძალიან მნიშვნელოვანია გარემოსდაცვითი პოლიტიკის ეფექტურობისთვის. ქვეყანაში საჭიროა აქტიური ეკოლოგიური პოლიტიკის გატარება. რაც იმის გარანტი იქნება, რომ საზოგადოება მეტად ინფორმირებული შეიქმნება მსგავსი საკითხებით და უფრო მეტად დაინახავს თუ რამდენად მნიშვნელოვანია აღნიშნული საკითხი.

საქართველოში ატმოსფერული ჰაერი ავტოსატრანსპორტო საშუალებებიდან, სამრეწველო და ენერგეტიკული ობიექტებიდან წარმოებული გაფრქვევების შედეგად ბინძურდება. ამათგან მთავარი ურბანული დამაბინძურებელია ავტოსატრანსპორტი, რომელიც ყველაზე დიდ ზიანს აყენებს გარემოს.

პირველი გარემოსდაცვითი სახელმწიფო პროგრამა, რომელიც საქართველოს მთავრობამ შეიმუშავა დამოუკიდებლობის პირობებში და საქართველოს პრეზიდენტმა დაამტკიცა (2000 წ.) ითვალისწინებდა ლონისძიებების განხორციელებას 2000–2004 წლების პერიოდისთვის. ამ დოკუმენტში ურბანულ დასახლებებში ატმოსფერული

ჰაერის დაბინძურება ერთ–ერთ პრიორიტეტულ გარემოსდაცვით პრობლემად განიხილებოდა და ამ პრობლემასთან დაკავშირებით, პროგრამა ითვალისწინებდა ისეთი ღონისძიებების გატარებას, როგორცაა:

- საზოგადოებრივი ტრანსპორტის, განსაკუთრებით– ელექტროტრანსპორტის, ხვედრითი წილის ზრდა და მისი მუშაობის გაუმჯობესება;
  - სატრანსპორტო საშუალებებიდან გამონაბოლქვის კონტროლის სისტემის გაუმჯობესება;
  - საწვავის ხარისხის კონტროლის გაძლიერება;
  - ახალი ნორმების დაწესება სატრანსპორტო საწვავის ხარისხზე და საგზაო სატრანსპორტო საშუალებებიდან მავნე გამონაბოლქვებზე;
- ხოლო გრძელვადიან პერიოდში ამ ნორმების ჰარმონიზაცია ევროკავშირის ნორმებთან და სტანდარტებთან :
- საავტომობილო მოძრაობის მოწესრიგება დაოპტიმიზაცია, მოძრაობის წესების დაცვა, სადგომების რაციონალური მოწყობა.

საქართველოს იმდროინდელ მთავრობაში სათანადო პოლიტიკური ნების არარსებობის, ფინანსური რესურსების სიმცირის დასხვა ობიექტური თუ სუბიექტური მიზეზების გამო გარემოს დაცვის პირველი ეროვნული პროგრამით გათვალისწინებული ღონისძიებების უმრავლესობა 2000–2004 წლებში რეალურად არ განხორციელებულა. შემდგომ პერიოდში კი 2012 წლამდე ვერ მოხერხდა გარემოს დაცვის მეორე ეროვნული პროგრამის მიღება საქართველოს მთავრობის მიერ. ამ პროგრამის მიღება მხოლოდ 2012 წლის იანვარში გახდა შესაძლებელი და ითვალისწინებს ღონისძიებების განხორციელებას 2012–2016 წლებში. ჰაერის ხარისხთან დაკავშირებით პროგრამის გრძელვადიან მიზანს წარმოადგენს ქვეყნის მთელ ტერიტორიაზე ადამიანის ჯანმრთელობისა და გარემოსთვის უსაფრთხო ჰაერის ხარისხის უზრუნველყოფა. ამისთვის კი საჭიროა გარკვეული მიზნების განხორციელება, იმისთვის რომ სასურველი შედეგი იქნას მიღწეული:

1. მონიტორინგის არსებული ქსელის სრულყოფა და მისი ეტაპობრივი ავტომატიზაცია, რაც შესაძლებელს გახდის ატმოსფერული ჰაერის მდგომარეობას და მასზე ზემოქმედების ძირითადი ფაქტორების შეფასებას;

2. სამრეწველო გაფრქვევების შემცირება, საწარმოთათვის ახალი, მოწინავე, ენერგოდამზოგავი ტექნოლოგიების დანერგვის ხელშეწყობის და გარემოზე ზემოქმედების ნებართვით განსაზღვრული მოთხოვნების შესრულების კონტროლის უზრუნველყოფის გზით;

3. საავტომობილო გაფრქვევების ეტაპობრივი შემცირება სათანადო მექანიზმების განხორციელებითსაერთაშორისო პრაქტიკის კონტროლის უზრუნველყოფის გზით.

ზემოთ აღნიშნულიდანჩანს, რომესპრობლემადალიანაქტუალურიასაქართველოში, განსაკუთრებითისეთქალაქებში, სადაცდიდი რაოდენობით სატრანსპორტო საშუალებამოდრაობს.

მოცემული სამაგისტრო ნაშრომის მთავარ თემას წარმოადგენს საქართველოს ეკოლოგიური პოლიტიკა, რამდენად ამახვილებენ ყურადღებას საქართველოში პოლიტიკური პარტიები ამ საკითხზე და შეტანილი აქვთ თუ არა „მწვანე“ საკითხები წინასაარჩევნო პროგრამებში.

საერთაშორისო ენერგეტიკული სააგენტოს ანგარიშის თანახმად, ყოველწლიურად ჰაერის დაბინძურებით გამოწვეული მიზეზების გამო, მსოფლიოს მასშტაბით 6,5 მილიონი ადამიანი იღუპება. 2012 წლის მონაცემებით, ჰაერის დაბინძურებასთან დაკავშირებული სიკვდილიანობის ყველაზე მაღალი კოეფიციენტი საქართველოში დაფიქსირდა. ამ ყველაფრის თავიდან ასაცილებლად, შესაბამისი ზომების მიღებაა საჭირო.

საერთაშორისო კონვენციებისა და ნორმატიული აქტების გარდა უპირველეს ყოვლისა აღსანიშნავია საქართველოს კონსტიტუცია, რომელიც განსაზღვრავს (მუხლი 37) ქვეყნის ყველა მოქალაქის უფლებას ცხოვრობდეს ჯანმრთელობისათვის უვნებელ გარემოში, სარგებლობდეს ბუნებრივი და კულტურული მემკვიდრეობით და ამავე დროს, აკისრებს ვალდებულებას დაიცვას იგი.

ნაშრომი ეყრდნობა მაიკლ კრაფტისა და ნორმან ვიგის თეორიას. (Environmental Values and Public Policy) რაც უფრო მეტად მიექცევა ყურადღება მთავრობის მხრიდან ეკოლოგიურ პრობლემებს, მით უფრო გაიზრდება ქვეყნის ეკოლოგიური პოლიტიკის ეფექტურობა. კრაფტი და ვიგი განიხილავენ პუნქტებს, რომლებიც დაკავშირებულია გარემოსდაცვით ღონისძიებებთან.

მიზნები:

ჩემი მიზანია, გამოვიკვლიოს საქართველოს ეკოლოგიური პოლიტიკა. ეკოპოლიტიკასთან დაკავშირებული რა პრობლემები იყოფილია წინ და რა ღონისძიებები ტარდება მთავრობის მხრიდან ამ პრობლემის აღმოსაფხვრელად. რა პროგრამებს გეგმავენ პარტიები წინასაარჩევნო პერიოდში ეკოლოგიური პრობლემების მოსაგვარებლად. განხორციელდა თუ არა ისეთი ცვლილებები, რამაც დადებითად იმოქმედა ჩვენი ქვეყნის ეკოლოგიაზე.

ამოცანები:

იმ პროგრამების მოძიება, რომელზეც მუშაობენ პარტიები გარემოს დაცვის კუთხით, პრობლემების შესახებ მსჯელობა და ამ თემით დაინტერესებულ მკვლევართა შეხედულებების გაანალიზება.

საკვლევი კითხვა:

საკვლევი კითხვა შემდეგში მდგომარეობს: განაპირობებს თუ არა ოპოზიციური პარტიების მიერ წინასაარჩევნო პროგრამებში ჩართული ეკოლოგიური საკითხები ქვეყნის ეკოლოგიური პოლიტიკის ეფექტურობას?

ჰიპოთეზა:

რაც უფრო აქტიურად განიხილება ეკოლოგიური საკითხები წინასაარჩევნო პერიოდში ოპოზიციური პარტიების მიერ, მით უფრო ეფექტურია ქვეყნის ეკოლოგიური პოლიტიკა. ჰიპოთეზიდან გამომდინარე შეგვიძლია განვსაზღვროთ ცვლადები:

დამოუკიდებელი ცვლადი- წინასაარჩევნო პერიოდში ოპოზიციური პარტიების მიერ ეკოლოგიური საკითხების განხილვა.

დამოკიდებული ცვლადი- ეკოლოგიური პოლიტიკის ეფექტურობა.

კვლევის მეთოდი:ნაშრომში გამოყენებულია თვისებრივი კვლევის მეთოდი: სიღრმისეული ინტერვიუები, გამოვიყენე თოვლის გუნდის მეთოდი, რესპოდენტმა გადამამისამართა თავის კოლეგასთან, რამაც საკმაოდ საინტერესო გახადა ჩემი კვლევა. მოვისმინე, უშუალოდ, პოლიტიკური პარტიების წევრებისგან აზრი, იმ პირებისგან, რომლებიც ჩართულნი არიან გარემოდაცვითი ღონისძიებების დაგეგმვაში. ნაშრომში ასევე გაანალიზებულია ეკოლოგიურ პოლიტიკასთან დაკავშირებული სხვადასხვა მეცნიერთა ნამუშევრები.

I.თეორიული საფუძვლები

1.1 თეორიული ჩარჩო

რაც შეეხება თეორიულ მიდგომას, როგორც ზემოთ აღვნიშნეთ, მსურს გამოვიკვლიო საქართველოს ეკოლოგიური პოლიტიკა, მოვიძიო ყველა ის პროგრამა, რომელზეც მუშაობენ პარტიები გარემოს დაცვის კუთხით და ასევე ვიმსჯელო ამ ყველაფერთან დაკავშირებული პრობლემების შესახებ.

მინდა ავღნიშნო, რომ ეს თემა მარტო საქართველოსთვის არ წარმოადგენს პრობლემურ საკითხს. შეგვიძლია ვისაუბროთ ნორმან ვიგისა და მაიკლ კრაფტის მიერ შემოთავაზებულ 13 პუნქტის შესახებ გარემოსდაცვით ღონისძიებებზე (Vig and Kraft, 2000.pp:77-97). მაიკლ კრაფტისა და ნორმან ვიგის აზრით, გარემოსდაცვითი ღირებულებები უპირატესია ამერიკულ კულტურაში, მაგრამ ამ საკითხთან დაკავშირებით ხშირად ხდებოდა კონფლიქტი აშშ-ს კონგრესში და შტატების

საკანონმდებლო ხელისუფლებაში. იმართებოდა დებატები იმაზე, თუ რომელი ასპექტია უფრო მნიშვნელოვანი და მთავარი ყურადსაღები გარემოსდაცვით მოძრაობაში.

ნორმან ვიგმა და მაიკლ კრაფტმა ჩამოაყალიბეს 13 მთავარი პუნქტი, შემდგომში მოხდა ამ პუნქტების განვითარება. გთავაზობთ ამ პუნქტებიდან იმ ორს, რომელიც ახლოსაა ჩემს ჰიპოტეზასთან:

1. ეკოლოგიური სირთულეები პოლიტიკაში წინ არის წამოწეული.
2. კავშირი ადამიანურ ცხოვრების ხარისხსა და ჯანმრთელობას შორის, რაც მოიცავს დიეტას, სავარჯიშოებს ადამიანის ჯანსაღი ცხოვრებისთვის.

რაც უფრო მეტად მიექცევა ყურადღება მთავრობის მრიდან ეკოლოგიურ პრობლემებს, მით უფრო გაიზრდება ქვეყნის ეკოლოგიური პოლიტიკის ეფექტურობა.

მაიკლ კრაფტის და ნორმან ვიგის 13 პუნქტი გადაიხედა და ყველაზე მნიშვნელოვანი 3 ძირითადი ასპექტი ჩამოყალიბდა, რომელიც ვფიქრობ, მართლაც უმთავრესია ეკოლოგიური პოლიტიკის გატარების დროს:

1. მრავალფეროვნების დაცვა, ეკოლოგიური სისტემებისა და უდაბნოების;
2. ადამიანის ჯანმრთელობაზე ნეგატიური ზეგავლენის მინიმუმამდე დაყვანა;
3. იმ მოდელების დაფუძნება და გამოქვეყნება, რომლებიც არის მდგრადი.

პირველი პუნქტი შეეხება იმას, რომ უნდა ვიზრუნოთ იმაზე, რომ რაც შეიძლება მეტი ხე-მცენარე დავრგოთ ჩვენს გარშემო. ეს მოგვცემს იმის საშუალებას, რომ ჯანმრთელი გარემო შემოვიფარგლოთ ჩვენს გარშემო.

მეორე, ასევე უმთავრესი არის ჯანმრთელობა, რაც დამოკიდებულია იმაზე, თუ რამდენად ჯანსაღ გარემოში ვცხოვრობთ. თანამედროვე ცხოვრებაში საკმაოდ დაუცველები ვართ ქიმიური ნივთიერებებისგან. ამიტომ საჭიროა ჩვენ მაინც შევუწყოთ ხელი საკუთარ თავს, იმისთვის რომ ვიცხოვროთ ჯანმრთელად, თუნდაც ჯანსაღი საკვებით და რეჟიმით ცხოვრებით.

მესამე, ბოლო ხანებში ნაკლებად ექცევა ყურადღება გარემოს დაცვას და მდგრად განვითარებას, მაგრამ შესაძლოა ყველაზე მნიშვნელოვანი ესაა, რადგან ეკოლოგიაზე და ჯანმრთელობაზე მეტად გულისხმობს ინდუსტრიული საზოგადოების პირდაპირ ტრანსფორმაციას.

ეკოლოგია და გარემოსდაცვითი პოლიტიკა დაკავშირებულია ბუნებისა და ადამიანის ურთიერთობასთან. საკმარის არეალს აძლევს არაეკოლოგიურ და არაბუნებრივთან დაკავშირებულ პრინციპებს.

კვლევაში ნათლად ჩანს, რომ ადამიანებმა უნდა გავითავისოთ, რომ ბუნება არის ჩვენთვის უმნიშვნელოვანესი და ვისწავლოთ მისი მოვლა და გაფრთხილება, ნაცვლად იმისა, რომ ვიყოთ ზემოქმედნი მასზე.

პოლიტიკური პარტიის წარმომადგენლები მუდმივად უნდა ზრუნავდნენ იმაზე, რომ შედგეს ბუნების და ადამიანის ურთიერთდამოკიდებულება. ყველანაირი მეთოდებით, ინფორმაციული იქნება ეს თუ აქტივისტური. გამომდინარე იქიდან, რომ ამ თემაზე მომუშავე ავტორები ძირითადად ყურადღებას ამახვილებენ გარემოსა და ადამიანის ურთიერთობებზე. აქვს თუ არა ადამიანებს გააზრებული სუფთა და ჯანსაღი გარემოს აუცილებლობა, რადგან ეს არის უმნიშვნელოვანესი ჩვენი მომავლისთვის. ზოგადად, როგორც კვლევაში ჩანს, ძალიან მნიშვნელოვანია ის ფაქტი, რომ აღარ მოხდეს ადამიანის და ბუნების ერთმანეთისგან გამიჯვნა, უნდა გავიაზროთ, რომ ბუნება ისევე გვჭირდება საარსებოდ როგორც წყალი, საკვები და ა.შ.

1.2 ლიტერატურის მიმოხილვა

ამ თავში განვიხილავ ექსპერტების მიერ გამოკვლეულ იმ საკითხებს, რომელზეც ვწერ ნაშრომს. პირველ რიგში, მინდა ავლნიშნო, რომ ეს თემა მარტო საქართველოსთვის არ წარმოადგენს პრობლემურ საკითხს. შეგვიძლია ვისაუბროთ, ნორმან ვიგისა და მაიკლ კრაფტის მიერ შემოთავაზებულ 13 პუნქტის შესახებ გარემოსდაცვით ღონისძიებებზე (Vig and Kraft eds, 2000. pp:77-97)

ნორმან ვიგმა და მაიკლ კრაფტმა ჩამოაყალიბეს 13 მთავარი პუნქტი, შემდგომში მოხდა ამ პუნქტების განვითარება. გთავაზობთ ამ პუნქტებიდან იმ ორს, რომელიც ახლოსაა ჩემს ჰიპოტეზასთან:

3. ეკოლოგიური სირთულეები პოლიტიკაში წინ არის წამოწეული.
4. კავშირი ადამიანურ ცხოვრების ხარისხსა და ჯანმრთელობას შორის, რაც მოიცავს დიეტას, სავარჯიშოებს ადამიანის ჯანსაღი ცხოვრებისთვის.

რაც უფრო მეტად მიექცევა ყურადღება მთავრობის მრიდან ეკოლოგიურ პრობლემებს, მით უფრო გაიზრდება ქვეყნის ეკოლოგიური პოლიტიკის ეფექტურობა.

მაიკლ კრაფტის და ნორმან ვიგის 13 პუნქტი გადაიხედა და ყველაზე მნიშვნელოვანი 3 ძირითადი ასპექტი ჩამოაყალიბდა, რომელიც ვფიქრობ, მართლაც უმთავრესია ეკოლოგიური პოლიტიკის გატარების დროს:

4. მრავალფეროვნების დაცვა, ეკოლოგიური სისტემებისა და უდაბნოების;
5. ადამიანის ჯანმრთელობაზე ნეგატიური ზეგავლენის მინიმუმამდე დაყვანა;
6. იმ მოდელების დაფუძნება და გამოქვეყნება, რომლებიც არის მდგრადი.

პირველი პუნქტი შეეხება იმას, რომ უნდა ვიზრუნოთ იმაზე, რომ რაც შეიძლება მეტი ხე-მცენარე დავრგოთ ჩვენს გარშემო. ეს მოგვცემს იმის საშუალებას, რომ ჯანმრთელი გარემო შემოვიფარგლოთ ჩვენს გარშემო.

მეორე, ასევე უმთავრესი არის ჯანმრთელობა, რაც დამოკიდებულია იმაზე, თუ რამდენად ჯანსაღ გარემოში ვცხოვრობთ. თანამედროვე ცხოვრებაში საკმაოდ დაუცველები ვართ ქიმიური ნივთიერებებისგან. ამიტომ საჭიროა ჩვენ მაინც შევუწყოთ

ხელი საკუთარ თავს, იმისთვის რომ ვიცხოვროთ ჯანმრთელად, თუნდაც ჯანსაღი საკვებით და რეჟიმით ცხოვრებით.

მესამე, ბოლო ხანებში ნაკლებად ექცევა ყურადღება გარემოს დაცვას და მდგრად განვითარებას, მაგრამ შესაძლოა ყველაზე მნიშვნელოვანი ესაა, რადგან ეკოლოგიაზე და ჯანმრთელობაზე მეტად გულისხმობს ინდუსტრიული საზოგადოების პირდაპირ ტრანსფორმაციას.

ნაშრომში ასევე გამოყენებულია მაქვს ჯონ ბარის კვლევა „მწვანე ეკოლოგიური თეორია“, (Barry, 2014 pg: 1-12)

რომლის მიხედვითაც ეკოლოგია ან მწვანე პოლიტიკური თეორია არის უახლესი პოლიტიკურ აზროვნებაში. პირველ რიგში, საყურადღებოა ის საკითხები, რომლებიც ძალიან ძველიაპოლიტიკაში და ფილოსოფიურ კვლევებში-როგორც არის ურთიერთობა ადამიანურსა და არაადამიანურ მსოფლიოს შორის, ცხოველთა სტატუსი და ა. შ. მეორეს მხრივ, ასევე ხასიათდება წამყვანი სპეციფიური მნიშვნელოვანი საკითხებით, როგორც არის კლიმატის ცვლილების ეკონომიკური და პოლიტიკური მნიშვნელობა, რესურსის ზედმეტი მოხმარება. ძალიან ფართოა პოლიტიკის სკოლის აზროვნება, რომელიც მოიცავს მრავალფეროვან ინტერსებს, ასევე მოიცავს სხვადასხვა ქვე-პუნქტებს მწვანე აზროვნებაში და კომბინირებულია ნორმატიულ და ემპირიულ მეცნიერულ ელემენტებთან გამორჩეული მანერით, იმისთვის, რომ გამხდარიყო გამორჩეული სხვა დანარჩენი პოლიტიკური იდეოლოგიებისგან.

ძალიან ბევრი საკითხებია გამოყენებული იმისთვის, რომ აღწერო მწვანე პოლიტიკური თეორია, ის მერყეობს ეკოლოგიასა და გარემოს დაცვას შორის. ეს არის ან ეკოლოგიურ-პოლიტიკური თეორია ან გარემოს დაცვითი-პოლიტიკური თეორია. (Barry and Dobson, 2003). ორივე, ეკოლოგია და გარემოსდაცვა სანამ მივა იმ დონემდე, რომ იყოს ერთი, ორი განსხვავებული თვისების მქონე მწვანე თეორიის-სახელდობრ, ის ორიენტირებულია ორივე, მატერიალურ/მეტაბოლისტურ განზომილებასთან, ადამიანურ და არაადამიანურ ურთიერთობებზე, როგორც არაჰუმანური მსოფლიოს ეთიკურ და პოლიტიკურ სტატუსზე. შესაძლოა მისი უფრო ვიწრო გაგება: აქ

იგულისხმება, რომ ეკოლოგია ან გარემოსდაცვითი პოლიტიკური თეორია დაკავშირებულია ბუნების და ადამიანის ურთიერთობებზე. საშუალებას აძლევს საკმარის არეალს არაეკოლოგიურ და არაბუნებრივთან დაკავშირებულ პრინციპებს. ეს კონკრეტულად არის შემთხვევა მწვანე პოლიტიკური თეორიის ინტრა ადამიანური განზომილების გასაგებად და შესაფხვლებლად.

ხშირად განასხვავებენ ლიტერატურაში გარემოს დაცვასა და ეკოლოგიას. გარემოს დაცვის მითითებისას წარმოგვიდგება ერთადერთი საკითხი მწვანე პოლიტიკა, რომელიც დაკავშირებულია მხოლოდ მასთან. მაგალითად: დაბინძურება და რესურსის მართვა. და ეკოლოგია მთლიანად მიჩნეულია პოლიტიკურ იდეოლოგიად, თავისი არა-გარემოსდაცვითი ინტერესებით.

მწვანე პოლიტიკური თეორია გამოიყენება, როგორც შესაბამისი ტერმინი სანამ ეკოლოგია გადაიტანება განსაზღვრულ, შესაბამის აზრზე, რომ მწვანე პოლიტიკა არის ფართოდ დაკავშირებული ადამიანურ და არაადამიანურ ურთიერთობებთან. ამიტომ ეს ნაწილი მოიცავს მწვანე პოლიტიკურ თეორიას, ნაცვლად ეკოლოგიის, როგორც მეტად მიკერძოებულ და შემცველ კატეგორიად მწვანე პოლიტიკისა, რომელიც აღიარებს უნიკალურობას და ყურადღებას ბუნებაზე.

ძალიან მნიშვნელოვანია ის, რომ დამარცხდეს ადამიანისა და ბუნების გამიჯვნა და ადამიანის ილუზია იმაზე, რომ არის ბუნებაზე ზემდგომი. მწვანე პოლიტიკური თეორია შეიძლება დავინახოთ, როგორც მცდელობა იმისა, რომ ვასწავლოთ ადამიანებს, რომ დედამიწაზე არიან დამოკიდებულნი. ეკოლოგიის მეცნიერება მნიშვნელოვან როლს თამაშობს იმის დამტკიცებაში, რომ ადამიანი ცხოველის ერთ-ერთი სახეობაა. გადამწყვეტია მწვანე პოლიტიკის მნიშვნელობა, ის გვიჩვენებს თუ რას მოიცავს „გამწვანება“. მეორე ამასთან დაკავშირებული პუნქტი არის ის, რომ მწვანე სოციალური თეორია კულტურის და ბუნების გახლეჩვის საზღვარი იწყება ადამიანების ხედვაზე დაფუძნებული ანალიზით.

მესამე საკითხი, რომელსაც მწვანე პოლიტიკური თეორია მოიცავს არის გზა, რომელშიც სოციალური გარემოსდაცვითი ურთიერთობა არ არის მნიშვნელოვანი

ადამიანურ საზოგადოებაში. სოციალური თეორია არ არსებობს საზოგადოებრივი თეორიის გარეშე და ადამიანური საზოგადოების ბუნებრივი კონტექსტი და განზომილება არის ცენტრალური ასპექტი თეორიის. იგი ყურადღებას ამახვილებს ადამიანური საზოგადოების ბუნებრივ წარმოშობაზე და მწვანე, შესაბამისად არის, მატერიალისტური, განსხვავებული და გაცილებით ფუნდამენტური, სრულიად განსხვავებულად, ვიდრე ეს მარქსის თეორიაშია. ამ უკანასკნელისგან განსხვავებით, მწვანე პოლიტიკური თეორია თავის თავს მიაკუთვნებს გარე და შიდა ბუნებრივ კონდიციებს ადამიანისა და სოციალური ცხოვრების, მაშინ როცა „მატერიალური ბაზა“ მარქსის თეორიაში არის, ძირითადად, ეკონომიკური და არა ბუნებრივი. შესაბამისად მეტაბოლიზმის მწვანე გაგება მოიცავს ეკონომიკური ტრანსფორმაციის პროცესს. რაც უფრო მნიშვნელოვანია ეკოლოგიური ბუნებრივი ბიომრავალფეროვნება, რესურსები და ენერჯია და წინაპირობაა ყველა ადამიანის ეკონომიკური აქტივობის. ეკონომიკა, როგორც ჩანს, არის განსაკუთრებული ინტერესი. მწვანე პერსპექტივიდან გამომდინარე, იქიდან, რომ ის არის ცენტრი მატერიალური მეტაბოლიზმის ადამიანსა და არა-ადამიანს შორის და როგორც ჩანს, მთავარი ასპექტი მწვანე პოლიტიკის თეორიისა იმ თვალსაზრისით, თუ როგორ გვესმის ჩვენ ეკონომიკა და ეკონომია.

მეოთხე საკითხი, მწვანე თეორიის შესახებ არის მორალური საჭიროება, ჩვენი ურთიერთბა ბუნებრივ გარემოსთან, რაც ქმნის მწვანე მორალურ თეორიას.

პირველი ტალღა მწვანე პოლიტიკური თეორიის იყო თავდაპირველად განხილული განმასხვავებელი ეკოლოგიის, როგორც იდეოლოგიის და მწვანე პოლიტიკური თეორიის, როგორც განმასხვავებელი მიდგომა პოლიტიკასთან.

მეორე ტალღა, ეკოლოგიურ აზროვნებაში იყო დახასიათება და დებატებით დაკავშირება მწვანე პოლიტიკური თეორიისა და სხვა სკოლებს შორის როგორც არის ლიბერალიზმი, ფემინიზმი, სოციალიზმი, ისევე როგორც ფოკუსირება სხვადასხვა პოლიტიკურ აზროვნებაში, როგორცაა დემოკრატია და ა. შ.

რაც შეიძლება ითქვას „მესამე თაობად“ მწვანე პოლიტიკურ აზროვნებაში არის ცხადი და აშკარად ინტედისციპლინარული და გამოყენებულია მწვანე ეკონომიური იდეები.

მწვანე პოლიტიკური თეორია შეიძლება გაგებული იქნას, როგორც გამოყენებითი პოლიტიკური თეორია, ის აზიარებს თავის სახასიათო ნიშანს სხვა იდეოლოგიებთან, ყველასთან, რომლებიც ცდილობენ, რომ განასხვავონ და შეცვალონ მსოფლიო ან საზოგადოება თავიანთი საკუთარი პოლიტიკური პრინციპების გამოყენებით. მთავარი ამოცანა პოლიტიკური თეორიის მეთოდის არის ის, რომ გააანალიზო სხვადასხვა ძირითადი პოლიტიკური ან ეთიკური პრინციპები-დემოკრატია, მოქალაქეობრიობა და ა.შ. მაგალითად: გაგება იმისა, თუ რა მომდინარეობს მათგან, გვამღევეს ემპირიულ რეალობას სიტუაციისა, რომლის წინაშეც დღეს დგას კაცობრიობა ან კონკრეტული ადამიანთა საზოგადოება. ეს არის ის, რომ გამოიკვლიო თუ რამდენად კარგად დაფუძნდა საჯარო პოლიტიკა ხმარებაში.

გარემოსდაცვითი მმართველობის გაუმჯობესება მრავალ სხვადასხვა მიმართულებას მოიცავს, როგორცაა: გარემოსდაცვითი ზედამხედველობის სისტემის გაუმჯობესება, გარემოზე ზემოქმედების შეფასების ევროპულ სტანდარტებზე მორგებული სისტემის დანერგვა, გარემოსდაცვით ინფორმაციაზე ხელმისაწვდომობის ზრდა და გარემოსდაცვითი გადაწყვეტილებების მიღების პროცესში საზოგადოების ჩართულობის ზრდა, გარემოსდაცვითიგანათლება, საერთაშორისო თანამშრომლობის გაღრმავება და საერთაშორისო გარემოსდაცვით ინიციატივებში მონაწილეობა, მრავალმხრივი გარემოსდაცვითი ხელშეკრულებით განსაზღვრულ საერთაშორისო სტანდარტებთან ეტაპობრივი ჰარმონიზება.

გარემოს დაბინძურების გლობალური პროცესი დღეს სამართლიანად იპყრობს კაცობრიობის ყურადღებას და განსაკუთრებული სიმძაფრით აყენებს საკითხს დიდი ქალაქებისა და მრეწველობის მსხვილი ცენტრების ატმოსფეროს სანიტარული მდგომარეობის შესახებ. ტექნიკური პროგრესის შესაბამისად მავნე ნივთიერებათა

გაფრქვევების რაოდენობა განუწყვეტილად იზრდება და ცალკეულ კომპონენტთა კონცენტრაციები ბევრად აღემატება ზღვრულად დასაშვებ ნორმებს.

ატმოსფერული ჰაერის დაბინძურების პრობლემის გადასაწყვეტად ქვეყნები ადგილობრივ, ეროვნულ და რეგიონულ დონეებზე ატარებენ კომპლექსურ ღონისძიებებს ადმინისტრაციული თუ საბაზრო მექანიზმების გამოყენებით. მათ შორის გარემოს ხარისხობრივი და ემისიების მკაცრი ნორმების დაწესებით, ეფექტური საკანონმდებლო სისტემების შექმნით.

საქართველოს კანონმდებლობის შესაბამისად, ნებისმიერი საქმიანობის დაგეგმვისა და განხორციელების დროს აუცილებელია მიღებულ იქნას სათანადო ზომები გარემოსა და ადამიანის ჯანმრთელობაზე მავნე მოქმედების რისკის თავიდან ასაცილებლად ან შესამცირებლად. გარემოსდაცვითი სამართლებრივი ბაზა მოიცავს, როგორც საქართველოს კანონებს და კანონქვემდებარე აქტებს, ასევე საერთაშორისო ნორმატიულ დოკუმენტებს.

ნაშრომში გამოყენებული მატყვს ასოციაცია „მწვანე ალტერნატივას“ მიერ ჩატარებული კვლევა: „გარემოსდაცვითი პოლიტიკის, ინსტიტუციური მოწყობის და რეგულირების მექანიზმების ხარვეზების ანალიზი.“ ამ კვლევაში იკვეთება ერთ-ერთი ყველაზე პრიორიტეტული პრობლემა, რომელიც ატმოსფერული ჰაერის დაბინძურებასთანაა დაკავშირებული.

ევროგაერთიანების ქვეყნების მე-6 გარემოს დაცვის სამოქმედო პროგრამა 2001-2010 “გარემო 2010: ჩვენი მომავალი, ჩვენი არჩევანი” ატმოსფერული ჰაერის დაბინძურებას ერთ-ერთ პრიორიტეტულ პრობლემად განიხილავს და მიზანად ისახავს “ჰაერის ხარისხის გაუმჯობესებას იმ დონემდე, რომ არ არსებობდეს მნიშვნელოვანი უარყოფითი ზემოქმედება და დაუშვებლად მაღალი რისკი ადამიანის ჯანმრთელობისა და გარემოსათვის”. ამ მიზნის მისაღწევად ევროგაერთიანებამ 2005 წელს დაამტკიცა ჰაერის დაბინძურების თემატური სტრატეგია და დაიწყო “სუფთა ჰაერი ევროპისათვის” პროგრამის განხორციელება. ეს პროგრამა ისახავს კონკრეტულ მიზნებს 2020 წლისთვის ჰაერის ხარისხის გასაუმჯობესებლად და განსაზღვრავს, თუ რა ღონისძიებები უნდა

განხორციელდეს მათ მისაღწევად. ევროგაერთიანების სტრატეგია ატმოსფერული ჰაერის დაცვის სფეროში, ძირითადად, ორიენტირებულია შედეგზე.

ვფიქრობ, მიუხედავად იმისა, რომ უამრვი ღონისძიება ტარდება იმისთვის, რომ ატმოსფერული ჰაერის სიჯანსაღეზე ვიზრუნოთ მაინც ძალიან ბევრი დამაბრკოლებელი ფაქტორია, მაგალითად უხარისხო საწვავი, რომელიც საკმაოდ დიდ ზიანს აყენებს ადამიანის ჯანმრთელობას. უხარისხო საწვავი ორმაგად საზიანოა ჰაერისთვის. სწორედ ამისთვისაა საჭირო მოსახლეობის ინფორმირებულობა და ჰაერის დაბინძურების შემცირების ღონისძიებების უზრუნველყოფა.

კვლევაში მოცემულია საქართველოს მდგომარეობაც. 1999 წელს მიღებული კანონი „ატმოსფერული ჰაერის დაცვის შესახებ.“ ეს კანონი განსაზღვრავს იმ მარეგულირებელ და მართვის მექანიზმებს, რომლებიც უნდა გამოიყენებოდეს ატმოსფერული ჰაერის დაცვის მიზნით ქვეყანაში. კანონის მიხედვით (2012 წლის რედაქციით), ეს მექანიზმები მოიცავს: ატმოსფერული ჰაერის ხარისხის ნორმებს, სტაციონარული, მოძრავი და დისპერსიული წყაროებიდან მავნე ნივთიერებების გაფრქვევის სახელმწიფო რეგულირებას, საწვავის ხარისხის ნორმებს, ჰაერის ხარისხის მონიტორინგს, და ა.შ.

ისევე როგორც ევროგაერთიანების ქვეყნებისთვის, საქართველოსთვისაც ეკოლოგიური პოლიტიკის უმნიშვნელოვანესი ნაწილია ატმოსფერულ ჰაერზე ზრუნვა, რადგან როგორც ვხედავთ, ძალიან ბევრი რამაა დამოკიდებული მასზე.

საქართველოს კანონი „ატმოსფერული ჰაერის დაცვის შესახებ“ ითვალისწინებს რიგი გარემოსდაცვითი მექანიზმების გამოყენებას, ჰაერის ხარისხის მართვის მიზნით. ამ მექანიზმებიდან ზოგიერთი მოქმედებს პრაქტიკაში, ზოგიერთი მათგანი კვლავაც აუმოქმედებელი რჩება შესაბამისი კანონმდებლობის ან კანონქვემდებარე აქტების მიუღებლობის, ასევე ქვეყანაში სათანადო ტექნიკური, ფინანსური და ადამიანური შესაძლებლობების არარსებობის გამო. ზოგიერთი ე.წ. გარემოსდაცვითი ინსტრუმენტი, რომელიც ფართოდ გამოიყენება მოწინავე ქვეყნებში, საქართველოში არც კანონმდებლობით არის გათვალისწინებული და არც პრაქტიკაში გამოიყენება.

როგორც ვხედავთ, წლების განმავლობაში მიმდინარეობდა იმაზე მუშაობა, რომ ატმოსფერული ჰაერის სისუფთავე და სიჯანსაღე შეგვენარჩუნებინა. ეკოლოგია არ

მოიცავს მხოლოდ ატმოსფერული ჰაერის დაცვას, მაგრამ, ვფიქრობ, ეს არის უმნიშვნელოვანესი, რის შემდეგაც მოდის სხვა ყველაფერი.

1996 წელს, გერმანიაში შეიქმნა ჰაინრიხ ბიოლის ფონდი (ჰბფ). ამ ფონდის მიზანია თითოეული მოქალაქის სოციალური ჩართულობა და საზოგადოების ეკოლოგიური ტრანსფორმაცია. როგორც **მწვანე იდეების სააგენტო**, საზოგადოების ყურადღება მიპყრობილი აქვთ ისეთი თემებით, როგორებიცაა რესურსების დაზოგვაზე დაფუძნებული მობილობით და ეკოლოგიური ურბანული განვითარებით.

ჰაინრიხ ბიოლის ფონდი, როგორც გლობალური მწვანე ქსელის ნაწილი, თანამშრომლობს საერთაშორისო გაერთიანებებთან. მათი მიზანია, გააძლიერონ ალიანსები, რომლებიც ატომური ენერგეტიკის წინააღმდეგ გამოდიან და განახლებად ენერგოწყაროებს უჭერენ მხარს. ადგილობრივ და საერთაშორისო პარტნიორებთან თანამშრომლობით ცდილობენ არასწორი პროცესების და მცდარი მიმართულებების თავიდან არიდებას. (იქნება ეს გეოინჟინერია, მეცხოველეობის ფაბრიკები, გენური ინჟინერია, დიდი კაშხლები თუ სხვა სახის ინფრასტრუქტურული პროექტები) მათი ამოცანაა: განვითარების ალტერნატიული გზების მხარდაჭერა.

ეკოლოგია, ყველაფერთან ერთად, სამართლიანობის ფუნდამენტურ საკითხაც უკავშირდება: აქ საქმე გვაქვს მომავალი თაობების საარსებო შანსებთან, ანუ თაობათა შორის სამართლიანობასთან. ინდუსტრიული საზოგადოების ტრანსფორმირებას აქვს შიდა სოციალური სამართლიანობის განზომილება: რა დინამიკით ვითარდება ენერგომატარებლების ფასები და მობილურობასთან დაკავშირებული ხარჯები? ვისი ინტერესები არ არის გათვალისწინებული ტრანსფორმაციის სცენარებში? მწვანდება თუ არა ამის გამო უთანასწორობა? ამავდროულად ლაპარაკია ასევე სამართლიან ბალანსზე, ერთისმხრივ, ინდუსტრიულად მაღალგანვითარებულ ჩრდილოეთ ევროპასა და ამერიკას - რომლებზეც მოხმარებული ბუნებრივი რესურსების და, შესაბამისად ემისიების ლომის წილი მოდიოდა და, მეორემხრივ, ეგრეთწოდებულ გარდამავალი ეკონომიკის და განვითარებად ქვეყნებს შორის, რომლებზეც ეკოლოგიური კრიზისის ნეგატიური შედეგები ყველაზე მტკივნეულად აისახება.

საქართველოში მიმდინარე ინფრასტრუქტურული და ენერგეტიკული პროექტები მნიშვნელოვან ზეგავლენას ახდენს ბუნებრივ გარემოზე. დღეს, საქართველოს ხელისუფლება მისდევს იმ მოძველებულ, დრომოჭმულ პოლიტიკას, რომლის მიხედვით ჯერ უნდა მოხდეს ქვეყნის ბუნებრივი რესურსების და სივრცეების მასობრივი ათვისება, დაგროვდეს საკმარისი დოვლათი განვითარებისთვის, ხოლო შემდგომ დაიწყოს გარემოს მოვლაზე ფიქრი. „განვითარების“ ამგვარი სქემა ჩვეულებრივ დამახასიათებელია მესამე სამყაროს ქვეყნებისთვის, ხოლო ურყევი ფაქტი რომ გარემოს დეგრადაციით მიღებული შემოსავალი მის აღდგენას არ ჰყოფნის, როგორც წესი, ქართულ რეალობაში იგნორირებულია.

საქართველოს რამდენიმე ქალაქი (თბილისი, ჭიათურა, ტყიბული, საგარეჯო), დაბა (კაზრეთი) და რეგიონი (აჭარა, სვანეთი) დღითიდღე უახლოვდება ეკოლოგიური კატასტროფის ზღვარს. ის გახშირებული ბუნებრივი სტიქიები (მაგალითად 2015 წლის 13 ივნისის მოვლენები) თუ ეპიდემიები, რომელიც პერიოდულად ატყდება თავს ქვეყანას, პირდაპირ კავშირშია სახელმწიფოს მხრიდან საკუთარი მოსახლეობის მიმართ გატარებულ უპასუხისმგებლო პოლიტიკასთან, რომელსაც საბაზრო ეკონომიკის პრინციპების პრიორიტეტიზაცია და საზოგადოებრივი ქონების პრივატიზაცია ერთვის თან. მთავარი კითხვა, რომელიც ამ კონტექსტში ისმის, არის ის თუ როგორ უნდა დაიცვას ბალანსი, ისეთმა დაბალშემოსავლიანმა ქვეყნამ როგორც საქართველოა, ეკონომიკურ წინსვლასა და გარემოს დაცვას შორის?

პირველ რიგში, საჭიროა ქვეყანაში შემუშავდეს რეკომენდაციები, იმ პრობლემების გაანალიზებით, რომლებიც უკავშირდება ეკოლოგიური პოლიტიკის გატარებას და გარემოს დაცვით პრობლემებს, გარემოს დაცვის შესახებ საქართველოში არსებული კანონმდებლობის და მისი აღმასრულებელი ინსტიტუტების არასრულყოფილებასა და სისუსტეს.

როგორც ვიცით, დღესდღეობით, დიდი რაოდენობით ხეების მოჭრა ხდება მშენებლობების ხარჯზე. ჩემი აზრით, ეს ყოველად დაუშვებელია, რადგან თითოეული ხის არსებობას აქვს ძალიან დიდი მნიშვნელობა ჩვენი და ჩვენი შვილების ჯანსაღი ცხოვრებისთვის. იმის მაგივრად, რომ მთავრობამ სწორი პოლიტიკა გაატაროს და ხეების

ჩეხვა აიკრძალოს, პირიქით მცენარეები მრავალსართულიანი კორპუსების მშენებლობას ეწირება. ვფიქრობ, ეს არასწორი პოლიტიკის გატარებაა მთავრობის მხრიდან. ერთი საქმის გაკეთებით მეორე არ უნდა გააფუჭო.

ზემოთ განხილული კვლევების საფუძველზე შეგვიძლია ვთქვათ, რომ ყველაზე მნიშვნელოვანი პრობლემა, რომელზეც საუბრობენ მკვლევრები ესაა ჰაერის დაბინძურება და ტყეების განადგურება, რომელიც ყველაზე დიდ ზიანს აყენებს გარემოს.

II. კვლევის მეთოდი

2.1. მეთოდოლოგია

როგორც ზემოთ აღვნიშნეთ, ჩემი ნაშრომის მიზანია გამოვიკვლიო თუ რა პრობლემებია საქართველოში ეკოლოგიურ პოლიტიკასთან დაკავშირებით. აკეთებენ თუ არა აქცენტს წინასაარჩევნო კამპანიების დროს პარტიები გარემოს დაცვის საკითხებზე. რა ღონისძიებები ტარდება ამ პრობლემების აღმოსაფხვრელად მთავრობის მხრიდან. ჩემი მიზანია, საფუძვლიანად გამოვიკვლიო ყველა ის მიზეზი, რაც იწვევს ეკოლოგიურ პრობლემებს. ასევე გავიგებ რომელ პარტიას რა დანაპირები აქვს, რომელს უფრო ვრცელი და ამომწურავი პროგრამა აქვს. შეიცვალა თუ არა 2012 წლიდან 2016 წლამდე რამე? და რამდენად დიდი როლი აქვს საქართველოში გარემოს დაცვის საკითხებზე მუშაობას.

რაც შეეხება კვლევის მეთოდს, ვფიქრობ თვისებრივი კვლევის მეთოდი უფრო მეტ საშუალებას მომცემს იმისა, რომ ძირეულად გამოვიკვლიო ჩემთვის საინტერესო თემა. ვფიქრობ, სიღრმისეული ინტერვიუების ჩატარებაც საკმაოდ ინფორმაციული იქნება ჩემი ნაშრომისთვის. ამ ინტერვიუების მეშვეობით გავიგებ, თუ რა დამოკიდებულება აქვთ რიგით მოქალაქეებს საქართველოს ეკოლოგიურ პოლიტიკასთან დაკავშირებით და არა მარტო მათ, ასევე იმ პირებს, რომლებიც კომპეტენტურნი არიან და უშუალოდ მუშაობენ ამ თემებზე, მაგალითად პოლიტიკურ პარტიაში მყოფ ექსპერტებს გარემოს დაცვის საკითხებში. ეს მეთოდები უზრუნველყოფს იმას, რომ კვლევისას მათი ნათქვამი, არა მხოლოდ, როგორც აზრები ისე მივიღოთ, არამედ მათ აქვთ საშუალება, რომ ახსნან საკუთარი დამოკიდებულება ამა თუ იმ მოვლენის მიმართ და გამოთქვან საკუთარი პოზიცია და ისაუბრონ იმაზე, თუ რამ განაპირობა ამ კონკრეტული აზრის ჩამოყალიბება. სიღრმისეული ინტერვიუები მომცემს იმის საშუალებას, რომ გარკვეულწილად შეჯამება გავაკეთო ინტერვიუებში მოპოვებული ინფორმაციისა და ჩემ მიერ მოპოვებული ინფორმაციის საშუალებით. ვეცდები ჩემი მხრიდანაც შევიტანო მცირე წვლილი აღნიშნულ თემატიკასთან დაკავშირებით.

პირადად მე, სიღრმისეული ინტერვიუ ჩავატარე წინასწარ შედგენილი კითხვების და მათი თანმიმდევრობის წერილობითი მონახაზის საფუძველზე. ვიყავი მოწინავე პოლიტიკური პარტიების იმ წევრებთან, რომლებიც უშუალოდ ჩართულნი არიან გარემოს დაცვის საკითხებზე ზრუნვაში. ვესაუბრე მწვანეთა ფრაქციის თავჯდომარეს გაია გაჩეჩილაძეს, ასევე ექსპერტებს, რომლებიც არიან „მწვანე“ ორგანიზაციის წევრები. ჩატარებულმა ინტერვიუებმა, გარკვეულწილად, ჩამომიყალიბა აზრი ამა თუ იმ საკითხებზე, თუ რა მდგომარეობაა დღესდღეობით საქართველოში. რა საკითხებზე ამხვილებენ ყურადღებას პოლიტიკური პარტიები ყველაზე მეტად საქართველოში გარემოს დაცვის კუთხით. რა ითვლება ყველაზე რთულად მოსაგვარებელ პრობლემად და აკეთებენ თუ არა რამეს, რომ აღმოფხვრან არსებული პრობლემები.

ამ მეთოდებით შესაძლებელი გახდება შევისწავლოთ საქართველოს ეკოლოგიური პოლიტიკა და პოლიტიკური პარტიების წინასაარჩევნო პროგრამები გავაანალიზოთ.

დავიწყოთ იქიდან, რომ წინასაარჩევნო კამპანიის დროს თითოეულმა პოლიტიკურმა პარტიამ უნდა გაამახვილოს ყურადღება ისეთ მნიშვნელოვან საკითხებზე, როგორცაა ეკოლოგია, გარემოს დაცვა. ვფიქრობ, მხოლოდ ყურადღების გამახვილება არ იქნება საკმარისი, სერიოზული მუშაობაა საჭირო, იმისთვის, რომ ეკოლოგიურ საკითხებთან დაკავშირებულმა დანაპირებმა შედეგი გამოიღოს. ჩემი აზრით, ეკოლოგიური პოლიტიკა მაშინ იქნება ეფექტური, როცა მთავრობის მხრიდან მოხდება ისეთი ღონისძიებების მიღება, რომლებიც მიმართული იქნება უშუალოდ გარემოს დაცვისკენ, ბუნებრივი რესურსების ეფექტურად გამოყენებისკენ და ა.შ. მაგრამ, სამწუხაროდ, დღევანდელობაში ეს ყველაფერი გადასულია უკანა პლანზე, რადგან მოსახლეობის ნაწილი არის უკიდურესი გაჭირვების ზღვარზე, ამიტომ ხალხისთვის ეკოლოგიაზე ზრუნვის მაგივრად სხვა რამ არის მნიშვნელოვანი: მაგალითად: სამუშაო ადგილები, პენსიის მომატება.... ეს, რა თქმა უნდა, განსახორციელებელია, მაგრამ არც ეკოლოგიის უკანა პლანზე გადაწევაა მართებული, იმიტომ რომ თუ ის გარემო, სადაც ჩვენ ვცხოვრობთ, არ იქნება დაცული და მუდმივად კონტროლის ქვეშ (დაბინძურების, ხეების ჩეხვის კუთხით) მაშინ არც სხვა ღირებულებებს აღარ ექნება არსებითი მნიშვნელობა. ეს ყველამ უნდა გავითავისოთ.

როგორც ვიცით, ატმოსფერული ჰაერის მავნე ნივთიერებებით დაბინძურების აღკვეთისა და შემცირების ერთ-ერთსაშუალებას დაბინძურების სტაციონარული წყაროებიდან გაფრქვევების სახელმწიფო კონტროლიწარმოადგენს, რომლის ძირითადი ფუნქციაა კანონით დადგენილი ნორმების აღსრულების უზრუნველყოფა. ამ მიზნით მრავალ ქვეყანაში ფუნქციონირებენ სახელმწიფო ინსტიტუტები, რომელთაც კანონით მინიჭებული უფლება და გააჩნიათ სათანადო ცოდნა და ტექნიკური აღჭურვილობა, რათა შეძლონ მიიღონ ინფორმაცია და შეამოწმონ, რამდენად იცავს ესა თუ ის საწარმო გარემოსდაცვით კანონმდებლობას, ან კანონით გათვალისწინებულ სტანდარტებს, წესებს და ა.შ.

“ატმოსფერული ჰაერის დაცვის შესახებ“ კანონის მიხედვით, სტაციონარული წყაროებიდან ჰაერის დაბინძურების სახელმწიფო კონტროლსა და ზედამხედველობას

ახორციელებს გარემოს დაცვის სამინისტრო (მუხლი 41, პუნქტი 2). თუმცა, რეალურად ამ სამინისტროს ადამიანური რესურსები, ტექნიკური საშუალებები და საკანონმდებლო საფუძვლები, ატმოსფერულ ჰაერში საწარმოებიდან გაფრქვევების კონტროლის განხორციელების თვალსაზრისით, შეზღუდულია.

სამწუხაროა, რომ საქართველოში, არ გვაქვს შესაბამისი რესურსი, იმისა, რომ საფუძვლიანად მივხედოთ ამ ძალზე აქტუალურ პრობლემას.

ჯერ კიდევ 2003 წელს გარემოს დაცვის მინისტრის ბრძანებით დამტკიცდა “ატმოსფერული ჰაერის დაბინძურების სტაციონარული წყაროების შემოწმების გრაფიკის შედგენის წესი“, რომლის მიხედვითაც, ყოველწლიურად, მინისტრის ბრძანებით უნდა შედგენილიყო შემოწმების გრაფიკი. ამასთან ერთად, სამინისტროს შესაბამის სამსახურებს უფლება ენიჭებოდათ დამტკიცებული გრაფიკის გარეშე შეემოწმებინათ საწარმოო ობიექტები, თუ მიღებული იყო შეტყობინება მავნე ნივთიერებათა ავარიული გაფრქვევის შესახებ ან მიღებული იყო მოქალაქეთა წერილობითი შეტყობინება ატმოსფერული ჰაერის დაცვის კანონმდებლობის დარღვევის შესახებ. ზემოთ აღნიშნულმა წესმა ვერ იმუშავა, რადგან ის წინააღმდეგობაში მოვიდა 2001 წელს მიღებულ კანონთან “სამეწარმეო საქმიანობის კონტროლის შესახებ”, რომლის მიხედვით, მოსამართლის ბრძანების გარეშე მეწარმის საქმიანობის შემოწმება, მათ შორის, გარემოსდაცვით მოთხოვნათა შესრულების მდგომარეობის შემოწმება, შეუძლებელი გახდა. მოსამართლე ბრძანებას, მეწარმის საქმიანობის შემოწმების შესახებ, გასცემს მხოლოდ იმ შემთხვევაში, თუ მაკონტროლებელი ორგანო მას წარუდგენს შესაბამის ინფორმაციას დასაბუთებული და საფუძვლიანი ეჭვით მეწარმის მიერ კანონმდებლობის მოთხოვნების დარღვევის შესახებ. ამ წინააღმდეგობის გათვალისწინებით, ატმოსფერული ჰაერის დაბინძურების სტაციონარული წყაროების შემოწმების გრაფიკის შედგენის წესი გაუქმდა 2007 წელს.

როგორც ზემოთ ავღნიშნეთ, საქართველოში ურბანულ ტერიტორიებზე ატმოსფერული ჰაერის მთავარ დამაბინძურებელს ავტოსატრანსპორტო საშუალებები წარმოადგენენ. ამის მიუხედავად, საქართველოს კანონმდებლობით ყველაზე მეტად დაურეგულირებელ სფეროს ბოლო წლების განმავლობაში სწორედ მოძრავი

წყაროებიდან გაფრქვევები წარმოადგენს. საქართველოს კანონი „ატმოსფერული ჰაერის დაცვის შესახებ“ ითვალისწინებს ორ განსხვავებულ მიდგომას ავტოსატრანსპორტო საშუალებებიდან გაფრქვევების შეზღუდვის მიზნით:

1. ატმოსფერულ ჰაერში მავნე ნივთიერებების გაფრქვევის ნორმების დადგენას ავტოსატრანსპორტო საშუალებებისათვის და ამ ნორმების შესრულების სახელმწიფო კონტროლს;

2. საავტომობილო საწვავის ხარისხის ნორმების დადგენას.

„ატმოსფერული ჰაერის დაცვის შესახებ“ კანონის 49-ე მუხლის მიხედვით, ბენზინისა და დიზელის საწვავის ხარისხის ნორმები უნდა დგინდებოდეს ევროკავშირის კანონმდებლობით განსაზღვრული მოთხოვნების გათვალისწინებით. ამ ნორმებს, საქართველოს გარემოს დაცვის და შრომის, ჯანმრთელობისა და სოციალური დაცვის სამინისტროებთან შეთანხმებით, უნდა ამტკიცებდეს საქართველოს სტანდარტების, ტექნიკური რეგლამენტების და მეტროლოგიის სააგენტო ბრძანებით“ევროკავშირის კანონმდებლობით განსაზღვრული მოთხოვნების გათვალისწინებით ბენზინისა და დიზელის საწვავის ხარისხის ნორმების საქართველოს ტერიტორიაზე სამოქმედოდ შემოღების თაობაზე“. ატმოსფერული ჰაერის დაცვის კანონი კრძალავს ისეთი ბენზინისა და დიზელის საწვავის საქართველოში იმპორტს, წარმოებას და მოხმარებას, რომლის ხარისხიც ამ ნორმატიული აქტით დადგენილ ნორმებს ვერ აკმაყოფილებს. კანონის თავდაპირველი რედაქციით (1999 წ.). ამ ნორმატიული აქტის მიღება გათვალისწინებული იყო 2000 წლის 1 იანვრამდე. 2007 წელს კანონში შესული ცვლილებების შედეგად, ნორმატიული აქტის მიღება გადავადდა 2011 წლის 1 ივლისამდე. ეს ნორმატიული აქტი დღემდე არ არის ამოქმედებული.

საწვავის ხარისხთან დაკავშირებით საქართველოში მოქმედებს მთავრობის 2004 წლის 31 დეკემბრის #124 დადგენილება **საავტომობილო ბენზინის ხარისხობრივი ნორმების შესახებ**, რომელშიც 7-ჯერ იქნა ცვლილებები შეტანილი 2005-2011 წლებში. ამ ცვლილებების მიხედვით, თითქმის ყოველ წელს ხდებოდა ბენზინის შედარებით მაღალი სტანდარტის ამოქმედების გადავადება. მაგალითად, დადგენილების თავდაპირველი ვერსიით ბენზინში მაქსიმალური ტყვიაშემცველობა უნდა

შემცირებულიყო 0.013 გ/ლ-დან 0.005 გ/ლ-მდე 2006 წლის 1 იანვრიდან. თუმცა, დადგენილებაში შესული ცვლილებების მიხედვით ამნორმის მიღწევა მხოლოდ 2012 წლიდან არის გათვალისწინებული. უნდა აღინიშნოს, რომ ევროგაერთიანების ქვეყნებში უკვე დიდი ხანია დაუშვებელია ტყვიის შემცველობა საავტომობილო ბენზინში 0.005 გ/ლ აღემატებოდეს. ამჟამად მოქმედი დადგენილების მიხედვით (ბოლო ცვლილება 2011წლის დეკემბერში შევიდა) განისაზღვრება საავტომობილო ბენზინში ტყვიის, ბენზოლის, არომატული ნახშირწყალბადების და გოგირდის შემცველობის ნორმები 2012 წლამდე, 2012-2014 წლებში და 2014 წლის შემდგომ პერიოდისათვის.

მიუხედავად იმისა, რომ საწვავის ხარისხი ასე უნდა კონტროლდებოდეს, საქართველოში მაინც ხერხდება უხარისხო საწვავის შემოტანა, ან ხარისხიან საწვავთან უხარისხოს შერევა, წონის გაზრდის მიზნით. ეს ყველაფერი აისახება სწორედ ატმოსფერულ ჰაერზე და იმ მაჩვენებლებზე, რომლებზეც ზემოთ ვისაუბრეთ.

თუ საწვავის ხარისხთან დაკავშირებით მოქმედებს მარეგულირებელი ნორმატიული აქტი, უფრო რთულია მდგომარეობა ავტოსატრანსპორტო საშუალებებიდან მავნე ნივთიერებების ემისიების ნორმების დადგენის თვალსაზრისით. როგორც ადრე აღინიშნა, „ატმოსფერული ჰაერის დაცვის შესახებ“ კანონის მიხედვით, 2000 წლის 1 იანვრამდე უნდა მიღებულიყო შემდეგი კანონქვემდებარე ნორმატიული აქტები:

- საქართველოს გარემოს დაცვისა და ჯანმრთელობის დაცვის მინისტრების ერთობლივი ბრძანება „ატმოსფერული ჰაერის მავნე ნივთიერებებით დამაბინძურებელი სატრანსპორტო და სხვა მოძრავ-მექანიკური საშუალებების სახეობათა ჩამონათვალისა და ამ საშუალებებიდან მავნე ნივთიერებათა გაფრქვევის (გამონაბოლქვის) ზღვრულად დასაშვები ნორმების შესახებ“ ინსტრუქციის თაობაზე“;
- გარემოს დაცვის მინისტრის ბრძანება “სატრანსპორტო და სხვა მოძრავ-მექანიკური საშუალებებიდან გაფრქვევის (გამონაბოლქვის) პერიოდული შემოწმების წესის შესახებ“ ინსტრუქციის დამტკიცების თაობაზე“.
- 2003 წლის 1 ივლისამდე უნდა მიღებულიყო საქართველოს გარემოს დაცვის მინისტრის ბრძანება: “საქართველოს ტერიტორიაზე მოძრავი

ავტოსატრანსპორტო საშუალებებიდან გაფრქვევის (გამონაბოლქვის) კონტროლის წესის შესახებ” ინსტრუქციის დამტკიცების თაობაზე.

სამწუხაროდ, ჩამოთვლილი ნორმატიული აქტებიდან, ჯერჯერობით არცერთი არ არის განხორციელებული. შეიძლება ითქვას, რომ მსუბუქი ავტოსატრანსპორტო საშუალებებიდან, რომლებიც საავტომობილო პარკის 90% ზე მეტს შეადგენს, ატმოსფერული ჰაერის დაბინძურების რეგულირება საქართველოში ბოლო წლების განმავლობაში არ ხორციელდებოდა და არც ამჟამად ხორციელდება.

საქართველოში, კანონმდებლობის შესაბამისად, სახელმწიფო ახორციელებს ატმოსფერული ჰაერის ხარისხის მონიტორინგს. კანონმდებლობის მიხედვით, სტაციონარული წყაროებიდან მავნე ნივთიერებათა გაფრქვევების მონიტორინგს უნდა ახორციელებდნენ საწარმოების მფლობელი კომპანიები, ანუ მეწარმე სუბიექტები თავად უნდა აწარმოებდნენ გაფრქვევების გაზომვას, აღრიცხვას და ანგარიშების მიწოდებას გარემოს დაცვის სამინისტროსათვის. სტაციონარული წყაროებიდან მავნე ნივთიერებების გაფრქვევების თვითმონიტორინგისა და ანგარიშების წარმოების წესი და დოკუმენტაციის ფორმა განისაზღვრება ინსტრუქციით, რომელსაც ბრძანებით ამტკიცებს გარემოს დაცვის მინისტრი. რადგან საქართველოს საწარმოების უმეტესობას არ გააჩნია ატმოსფერულ ჰაერში გაფრქვევების გამზომი მოწყობილობები, ისინი, ძირითადად, გაფრქვევების რაოდენობას აფასებენ გარემოს დაცვის სამინისტროს მიერ შემუშავებული გაანგარიშების მეთოდის გამოყენებით.

საწარმოებიდან მიღებულ ინფორმაციაზე დაყრდნობით გარემოს დაცვის სამინისტროს ატმოსფერული ჰაერის დაცვის სამმართველო ყოველწლიურად აწარმოებს ინფორმაციას საწარმოების, რეგიონებისა და ქალაქების მიხედვით ატმოსფერული ჰაერში მავნე ნივთიერებების გაფრქვევის შესახებ.

ზემოთ მოცემული ინფორმაციიდან გამომდინარე, ვფიქრობ, თითოეულმა მოქალაქემ უნდა იზრუნოს საქართველოს ეკოლოგიაზე. პირველ რიგში, მთავრობის მხრიდან უნდა მოხდეს დაგეგმვა და ჩამოყალიბება იმ გარემოსდაცვითი ღონისძიებების, რაც სწორი პოლიტიკის გატარების გარანტიც იქნება.

დასკვნის სახით უნდა ვთქვათ, რომ საქართველოში ჯერ კიდევ 2000 წლიდან დაიწყო (პირველი გარემოსდაცვითი ეროვნული პროგრამა) ატმოსფერული ჰაერის დაბინძურების თავიდან აცილების მიზნით. თუმცა ფინანსური რესურსების და სხვა ობიექტური თუ სუბიექტური მიზეზების გამო გარემოს დაცვითი პირველი ეროვნული პროგრამით გათვალისწინებული ღონისძიებების უმრავლესობა რეალურად არ განხორციელებულა და მათი რეალიზაცია დღესაც აქტუალურია.

შემდეგ მიღებულ იქნა გარემოსდაცვითი მეორე ეროვნული პროგრამა 2012 წელს, რომლის მიხედვითაც უნდა განხორციელებულიყო პირველ ეროვნულ პროგრამაში განუხორციელებელი ისეთი ღონისძიებები, როგორებიცაა: საზოგადოებრივი ტრანსპორტის, მათ შორის ელექტროტრანსპორტის განვითარება დასატრანსპორტონაკადების მართვის ოპტიმიზაცია. თუმცა, ნაკლებად სავარაუდოა, რომ მხოლოდ ამ ღონისძიებებმა მოგვცეს სასურველი შედეგი თუკი არ მოხდება ქვეყანაში არსებულისაავტომობილო სატრანსპორტო საშუალებების საშუალო ასაკის შემცირება, საავტომობილო საწვავის ხარისხის შემდგომი გაუმჯობესება, მკაცრი ნორმების დაწესება სატრანსპორტო საშუალებებიდან მავნე გამონაბოლქვებზე და ამ ნორმების პრაქტიკაში განხორციელება, რაც არ არის გათვალისწინებული გარემოსდაცვის მოქმედებათა მეორე ეროვნულ პროგრამაში.

როგორც ვხედავთ, საკამოდ ვრცელი პროგრამაა წარმოდგენილი და არც ისე ცუდადაა გამოკვეთილი ჩვენი პრობლემები. რა არის საჭირო იმისთვის, რომ უზრუნველვყოთ ჩვენი ქვეყნის გარემოს სიჯანსაღე? ჩემი აზრით, ეს ყველაფერი დამოკიდებულია მთავრობის სწორი პოლიტიკის განხორციელებაზე. იმ პოლიტიკურმა პარტიამ, რომელიც არის ხელისუფლების სათავეში, მოწინავე პრობლემად უნდა აქციოს ეს საკითხი, როგორც არის გარემოს დაცვა და იტრიალოს მის გარშემო, რადგან გამომდინარე იქიდან, რომ ეკოლოგიაზე ზრუნვას სჭირდება ძალიან დიდი სახსრები, ისეთი პატარა ქვეყანა, როგორც საქართველოა, ვერ სწვდება. ამიტომ, საჭიროა ეტაპობრივად, ნელ-ნელა და ნაბიჯ-ნაბიჯ სიარული. არა მარტო მთავრობის მხრიდან, ასევე ჩვენი, რიგითი მოქალაქეების ვალია გარემოს დაცვაზე ზრუნვა.

2.2 ოპერაციონალიზაცია

ეს ის ეტაპია, როცა მივდივართ თემის კონკრეტიზაციისკენ, თუ რა გზით მივდივართ კვლევისკენ, რას ვიკვლევთ, რა მეთოდებია გამოყენებული და ა. შ. საჭიროა კონკრეტული ინდიკატორების შერჩევა სწორედ ჩვენი ჰიპოთეზიდან, ცვლადებიდან და იმ კითხვარიდან გამომდინარე, რისი მიხედვითაც ვაწარმოვე კვლევა.

პირველ რიგში, გარემოს დაცვის როლთან დაკავშირებით საქართველოში შეგვიძლია ვთქვათ, რომ გარემოს დაცვითი დაგეგმვის სისტემის დანერგვის მცდელობა ჯერ კიდევ 90-იანი წლების ბოლოდან იწყება. გაცნობიერებულ იქნა რა გარემოსდაცვითი პრობლემების კომპლექსური ხასიათი, ასევე ეკონომიკური განვითარების, ჯანდაცვისა თუ სოციალური კეთილდღეობის უზრუნველყოფის ღონისძიებებში გარემოსდაცვითი საკითხების ასახვის საჭიროება, 1996 წელს მიღებულ იქნა კანონი „გარემოს დაცვის შესახებ“. ეს კანონი ითვალისწინებს ეროვნული მდგრადი განვითარების სტრატეგიის მომზადებას და ამ პროცესში წამყვან როლს გარემოს დაცვის სამინისტროს აკისრებს. გარემოსდაცვითი პოლიტიკის ფორმირება საქართველოში მრავალი საერთაშორისო ვალდებულებითაც ხდება. იმისათვის, რომ მოხდეს საქართველოს მიახლოება განვითარებულ საერთაშორისო საზოგადოებასთან, საქართველო ცდილობს დანერგოს საერთაშორისო დონეზე აღიარებული გარემოსდაცვითი მიდგომები და რეგულაციები, სადაც ეს შესაძლებელია. საქართველოს კონსტიტუციის მე-6 მუხლის თანახმად, „საქართველოს საერთაშორისო ხელშეკრულებას ან შეთანხმებას, თუ იგი არ ეწინააღმდეგება საქართველოს კონსტიტუციას, კონსტიტუციურ შეთანხმებას აქვს უპირატესი იურიდიული ძალა შიდა სახელმწიფოებრივი ნორმატიული აქტების მიმართ“. ამის მიუხედავად, ვერ ხერხდება ყველა საერთაშორისო ვალდებულების სრულყოფილად განხორციელება.

ევროკავშირი-საქართველოს სამეზობლო პოლიტიკის სამოქმედო გეგმა, რომელიც ეფუძნება ევროპის სამეზობლო პოლიტიკის დოკუმენტს, საქართველოსა და ევროკავშირს შორის თანამშრომლობის სტრატეგიულ მიზნებს სახავს. სამოქმედო გეგმა დამტკიცდა 2006 წლის ნოემბერში ევროკომისიისა და საქართველოს მთავრობის მიერ

და მისი განხორციელება მნიშვნელოვანი წინგადადგმული ნაბიჯი იქნება საქართველოსათვის ევროპის ეკონომიკურ და სოციალურ სტრუქტურებში ინტეგრაციის თვალსაზრისით.

ევროკავშირსა და საქართველოს შორის ხელი მოეწერა ასოცირებულ შეთანხმებას, რომლის ერთ-ერთ საკითხს გარემოს დაცვის სფერო წარმოადგენს. ხელშეკრულება ითვალისწინებს მთელ რიგ ღონისძიებებს გარემოსდაცვის სფეროში, რომელთა განხორციელებაც ხელს შეუწყობს არამარტო ადამიანისა და ეკოსისტემებისათვის შესაბამისი გარემო პირობების უზრუნველყოფას, არამედ გარემოსდაცვითი მმართველობისა და ეფექტიანი გადაწყვეტილებების მიღების პროცედურების გაუმჯობესებას.

როგორც ვხედავთ, ასე თუ ისე მაინც უკავია გარკვეული როლი გარემო დაცვას საქართველოში, მოყოლებული 90-იანი წლებიდან. ვერ ვიტყვით, რომ პირველ პლანზეა წამოწეული, მაგრამ წინასაარჩევნო პარტიებში გარემოსდაცვითი საკითხების შეტანა და მისი აქტიური განხილვა არის საკმაოდ წინ გადადგმული ნაბიჯი.

მეორე ინდიკატორი, რითიც შეიძლება გავზომოთ ჩვენი ჰიპოთეზა ესაა: აქტიურობის დონე, ანუ პოლიტიკური პარტიები, რომლებიც ახორციელებენ წინასაარჩევნო კამპანიებს რამდენად აქტიურები არიან საქართველოში. არინ თუ არა ჩართულნი არასაარჩევნო პერიოდში ისეთივე აქტიურნი? მაგალითად: ოპოზიციური პარტიების სიძლიერე და აქტიურობაც არის იმის გარანტი, რომ ხელისუფლებაში მყოფნი არ მოდუნდნენ და არ შეამცირონ ღონისძიებების დაგეგმვა. ასე, რომ, ოპოზიციურ პარტიებს ძალიან დიდი როლი ენიჭებათ, მნიშვნელოვანია ის, თუ რამდენად კარგად უწევენ კონკურენციას მმართველ გუნდს. გარდა ამისა, აქტიურობა მხოლოდ წინასაარჩევნო პერიოდში არაა საკმარისი. გარემოს დაცვა არის საკმაოდ რთული სფერო, რომელიც მუდმივად უნდა იყოს აქტიურად განხილული პოლიტიკური პარტიების მიერ და ეს არ უნდა იყოს ფორმალობა, უნდა იყოს შესრულებადი.

მესამე ინდიკატორად შეიძლება მივიჩნიოთ გარემოსდაცვითი პოლიტიკის ეფექტურობა. ამისთვის ყველა ადამიანმა უნდა იზრუნოს. პოლიტიკური პარტიების

მხრიდან საჭიროა სწორი დაგეგმვა, იმ ღონისძიებებისა, რომლებიც უშუალოდ ორიენტირებულია ხალხის ცნობიერების ასამაღლებლად. თუ არ იქნა ამ საკითხების გაშუქება მედიის მხრიდან სასურველ შედეგს ძნელად თუ მივაღწევთ. ადამიანებმა გონებით უნდა შეიმეცნონ, რომ ეკოლოგიაზე ზრუნვით ისევ ჩვენი და ჩვენი შვილების მომავალს ვაწყობთ და ვგეგმავთ. ასევე, გარემოსდაცვითი ღონისძიებების დაგეგმვა და შემდეგ მისი სისრულეში მოყვანა დაკავშირებულია დიდი რაოდენობით სახსრებზე, რაც ისეთი მცირე ბიუჯეტისანი ქვეყნისთვის, როგორც საქართველოა ცოტა ძნელია, მითუმეტეს ამასთან ერთად სხვა ბევრი პრობლემაა გადასაჭრელი. ამიტომ, პოლიტიკური პარტიების მხრიდან საჭიროა სწორად შერჩეული რეკლამა, აქტივობა, იმისთვის, რომ ეფექტური გარემოსდაცვითი პოლიტიკა იქნას გატარებული.

ჩემი ჰიპოთეზა იზომება შემდეგი ინდიკატორებით:

- გარემოს დაცვის როლი საქართველოში
- აქტიურობის დონე
- გარემოსდაცვითი პოლიტიკის ეფექტურობა

ზემოაღნიშნული ინდიკატორები დამეხმარება ცვლადების გაზომვაში, რაც ხელს შეუწყობს სამაგისტრო ნაშრომს მიზნის მიღწევაში.

III. პარტიული პროგრამების მიმოხილვა

2012 წლის საპარლამენტო არჩევნების წინ, პოლიტიკურ პარტიათა დიდ ნაწილს ქართული საზოგადოებისთვის არ შეუთავაზებია სრულფასოვანი პოლიტიკური პროგრამა - დოკუმენტი, რომელიც საზოგადოებას შესაძლებლობას მისცემდა შეექმნა წარმოდგენა ამა თუ იმ პარტიის პრიორიტეტებზე.

პოლიტიკურ პარტიათა პროგრამების თუ ინტერვიუების ანალიზმა გვაჩვენა, რომ გარემოს დაცვასა და მდგარდ განვითარებას პოლიტიკურ პარტიათა უმეტესობა ჯერ კიდევ არ მოიაზრებს ისეთივე მნიშვნელოვან სექტორად როგორცაა ეკონომიკა და სოციალური სფერო. ამასთან, ინტერვიუების შედეგად გამოიკვეთა, რომ პარტიათა იმ ნაწილსაც კი, რომელსაც გარემოს დაცვა საერთოდ არ ჰქონდა მოხსენიებული თავის პროგრამებში, გარკვეულწილად ფლობს ინფორმაციას ქვეყანაში არსებულ გარემოსდაცვით გამოწვევებზე და პრინციპში, დაგეგმილი აქვს გარკვეული ღონისძიებები ამ მიმართულებით.

პოლიტიკური პარტია-„ახალი მემარჯვენეები“

ახალი მემარჯვენეების პროგრამაში „შემღებელი ოჯახი სოფლად და ქალაქად“ გარემოს დაცვა ხაზგასმულად ცალკე თავად არ არის ჩამოყალიბებული, თუმცა მესამე თავში საგარეო პოლიტიკა - პოლიტიკა რომელსაც ენდობიან მსოფლიოში, ჩამოყალიბებულია ენერგეტიკული და ეკო-უსაფრთხოების პრიორიტეტები. აგრეთვე, ექსტრემალური ბუნებრივი მოვლენების, ბუნებრივი კატასტროფებისა და მათ მიერ გამოწვეული რისკების მართვის გაუმჯობესების ღონისძიებები, სადაც ზოგადად არის გაწერილი პრიორიტეტული მიმართულებები გარემოს დაცვის კუთხით. თუმცა, სექტორებში, სადაც ენერგეტიკული მიმართულებაც არის, ეს მიდგომები ნაკლებად არის გაშლილი და ძირითადი ყურადღება სოფლის მეურნეობასა და ვაჭრობაზე გადადის.

სოფლის მეურნეობის ნაწილში, გარემოსდაცვითი კუთხით საინტერესო საკითხებს შორის, განსაკუთრებული ყურადღება ეთმობა სახელმწიფოს მხრიდან შხამ-ქიმიკატების

ხელმისაწვდომობასა და კონტროლის საკითხებს. პროგრამის თანახმად, „შხამ-ქიმიკატებსა და პესტიციდებზე ხელმისაწვდომობის ზრდასთან ერთად მნიშვნელოვანია ხარისხის კონტროლი, რათა თავიდან იქნეს აცილებული ვადაგასული ან უხარისხო საშუალებების ქვეყანაში შემოტანა. ამ მიზნით სახელმწიფომ უნდა გააძლიეროს ხარისხის კონტროლი და განახორციელოს შხამ-ქიმიკატების და პესტიციდების იმპორტიორი და დისტრიბუტორი კომპანიების პროდუქციის სერტიფიცირება“. ამდონისძიებების გატარებისთვის სახელმწიფო ბიუჯეტიდან ყოველწლიურად უნდა გამოიყოს დაახლოებით 13.2 მილიონი ლარი. რაც თავისთავად მნიშვნელოვანია, თუმცა ამავდროულად არაფერი არ არის ნათქვამი მაგალითად, ორგანული სოფლისმეურნეობის განვითარებაზე, რასაც რეალურად სჭირდება მხარდაჭერა.

„ერთიანი ნაციონალური მოძრაობა“

2012 წელს „ერთიანმა ნაციონალურმა მოძრაობამ“ წარმოადგინა საარჩევნო პროგრამა „მეტი სარგებელი ხალხს“, რომელშიც სიტყვა გარემოს დაცვა, ისევე როგორც სიტყვები, ენერგეტიკა და ტრანსპორტი საერთოდ არ მოიძებნა. თუმცა, ნიდერლანდების მრავალპარტიული დემოკრატიის ინსტიტუტის მიერ მართულ ინტერნეტ პორტალზე www.partiebi.ge, „ერთიანმა ნაციონალურმა მოძრაობამ“ კითხვაზე - გთხოვთ, გაგვაცნოთ თქვენი წინადადებები (თუკი ასეთი გაქვთ), რომლებიც მიმართულია უფრო ჯანსაღი და უსაფრთხო საცხოვრებელი გარემოს შექმნისკენ, შემდგენიარად გასცა პასუხი - უსაფრთხო და ჯანსაღი გარემოს უზრუნველყოფა ჩვენი ქვეყნის მოქალაქეებისათვის ერთ-ერთი მთავარი ამოცანაა ჩვენთვის. საქართველოს ბუნებრივ გარემოს, ბიომრავალფეროვნებისა და ქვეყნის მოქალაქეების კეთილდღეობის უზრუნველყოფისთვის მნიშვნელოვნად მიგვაჩნია განსაკუთრებული ყურადღება დავუთმოთ ეკოლოგიურ უსაფრთხოებას.

უფრო ჯანმრთელი და უსაფრთხო საცხოვრებელი გარემოს შექმნისათვის მიზნად ვისახავთ: დავნერგოთ ნარჩენების მართვის თანამედროვე სისტემები; უზრუნველყოთ საქართველოს უნიკალური ეკოსისტემების, სახეობათა მრავალფეროვნების და

გენეტიკური რესურსების დაცვა და რეაბილიტაცია; საქართველოს მთელ ტერიტორიაზე მოსახლეობის უსაფრთხო სასმელი წყლით უზრუნველყოფა; ადამიანის ჯანმრთელობასა და ეკოსისტემებზე შესაძლო ზიანის დაე კონომიკური ზარალის მინიმუმამდე დაყვანა; საქართველოს მოსახლეობის უსაფრთხოების უზრუნველყოფა კლიმატის ცვლილების მიმართ საადაპტაციო ღონისძიებების გატარების გზით და სათბურის გაზების ემისიების შემცირება; ტყის რესურსების დაცვა; ქვეყნის ტერიტორიის რადიოაქტიური და სხვა მავნე ნარჩენებისაგან გაწმენდის სამუშაოების ჩატარება; შავი ზღვის დაბინძურების პრევენცია და სხვა.

სამწუხაროდ, რუსეთის ფედერაციის მიერ ოკუპირებულ ტერიტორიებზე აქტიურად მიმდინარეობს ინერტული მასალის გატანა, რაც გარემოს დიდ ზიანს აყენებს. ჩვენ საერთაშორისო საზოგადოების დახმარებით გამოვიყენებთ ყველა საშუალებას იმისათვის, რომ, შევაჩეროთ საოკუპაციო რეჟიმი და არ დავუშვათ შავი ზღვის სანაპიროს ეკოლოგიური კატასტროფა. განსაკუთრებული ყურადღება ეთმობა ჩვენი მხრიდან ისეთ ბუნებრივ მოვლენებს, როგორებიცაა წყალდიდობა, ზვავი, მეწყერი, მიწისძვრა, ასევე სამრეწველო ავარიების პრევენციას, რომელიც გარემოს უქმნის საფრთხეს. შემუშავებული იქნება ისეთი პრევენციული ღონისძიებები, რომელიც უზრუნველყოფენ ჩვენი მოსახლეობის ჯანმრთელობისათვის უვნებელ გარემოში ცხოვრებას.“

ერთ-ერთ ინტერვიუში „ერთიანი ნაციონალური მოძრაობის“ დეპუტატობის კანდიდატმა, ყოფილი გარემოს დაცვის მინისტრმა, ბატონმა გოგა ხაჩიძემ განაცხადა შემდეგი: „2012 წელს მთავრობამ დაამტკიცა გარემოს განვითარების დაცვის სტრატეგიული გეგმა, 4 წლიანი პროგრამა - „ნეაპი“, რომელიც არის მაღალი ლეგიტიმაციის დოკუმენტი. მასში არის დეტალურად გაწერილი, თუ რა პრობლემებია გარემოს დაცვის კუთხით ჩვენს ქვეყანაში, რა პრიორიტეტებებია, ოთხწლიანი - 2012-16 წლების კონკრეტული სტრატეგია, ბიუჯეტით. „ნაციონალურმა მოძრაობამ“ განიხილა ეს დოკუმენტი და აღიარებს, როგორც ჩვენი ქვეყნის გარემოს დაცვის სფეროში მთავარ დოკუმენტს.“

„ბიძინა ივანიშვილი-კოალიცია ქართული ოცნება“

2012 წლის საპარლამენტო არჩევნებში საარჩევნო ბლოკს „ბიძინა ივანიშვილი - კოალიცია ქართული ოცნება“ ყველაზე ფართოდ ჰქონდა გაშლილი გარემოს დაცვისა და მდგრადი განვითარების გეგმა.

კოალიცია აღიარებს, რომ ქვეყნის განვითარება უნდა ეფუძნებოდეს მდგრადი განვითარების პრინციპს, ხოლო გარემოს დაცვის სფეროს „პრიორიტეტულ მიმართულებად აცხადებს და მიაჩნია, რომ სახელმწიფოს მიერ ამ დარგისათვის გაღებული ფინანსური რესურსები არის არა დანახარჯი, არამედ ინვესტიცია, რომელიც უზრუნველყოფს საქართველოს მოსახლეობის სიცოცხლისა და ჯანმრთელობის, ასევე ქვეყნის ბუნებრივი მემკვიდრეობის დაცვას“. აგრეთვე, კოალიცია პირველი რიგის ამოცანად ისახავს ქართული გარემოსდაცვითი კანონმდებლობის შემუშავებას, რომელიც შეესაბამება ევროკავშირის გარემოსდაცვით სტანდარტებსა და სამართლებრივ ნორმატიულ ბაზას, უზრუნველყოს ორმხრივი და მრავალმხრივი ხელშეკრულებებით ნაკისრი ვალდებულებების ეტაპობრივ შესრულება.

საარჩევნო პროგრამაში წარმოდგენილი პრიორიტეტების შესრულების ერთ-ერთ გზად მოიაზრება გარემოს დაცვის სამინისტროს ფუნქციური და ადამინისტრაციული შესაძლებლობების გაძლიერება, პირველ რიგში ე.წ. ჰორიზონტალური კანონმდებლობის შემუშავებით. მათ შორის მოიაზრება გადაწყვეტილების მიღების თანამედროვე სისტემის შემუშავება (სივრცითი დაგეგმვა, სტრატეგიული შეფასება, გარემოზე ზემოქმედების შეფასება) და ამავდროულად, გარემოს მდგომარეობის მონიტორინგის თანამედროვე სისტემის შექმნა.

ქართული ოცნების პროგრამაში ხაზგასმულია აგრეთვე მთელი რიგი პრიორიტეტული სფეროები, მათ შორის დაბინძურების შემცირება (ჰაერის, წყლის, ნიადაგის), ბუნებრივი ვიკატასტროფების პროგნოზირება და პრევენციული ღონისძიებები, ნარჩენების, მათ შორის, საშიში ნარჩენების მართვა. ხაზი უნდა გაესვას იმ ფაქტსაც, რომ ბიომრავალფეროვნების დაცვისთვის საკანონმდებლო ინიციატივებთან ერთად, პარტიამნიშვნელოვნად კვლევებისა და კომპლექსური ღონისძიებების გატარებას,

მათ შორის დაცული ტერიტორიების გაფართოებას და გაზრდას მოიაზრებს. აღსანიშნავია, ისიც, რომ პარტია პრიროტეტად აღიარებს ტყეების გარემოსდაცვითი და რეკრეაციული ფუნქციის შენარჩუნებას. შესაბამისად ის დებს პირობას, რომ შეზღუდავს მერქნული რესურსების მოპოვებას და ტყით სარგებლობის თანამედროვე მეთოდების დანერგვას შეუწყობს ხელს.

გარემოს დაცვის ღონისძიებების გასატარებლად კოალიცია გეგმავს გარემოს დაცვას ბიუჯეტის 4% დაუთმოს, რაც საკმაოდ პოზიტიური სიგნალია. განსაკუთრებით იმ ფონზე, როცა უკანასკნელი წლების განმავლობაში ეს მაჩვენებელი 2008 წლიდან სულ უფრო და უფრო იკლებდა 1% არ აღემატებოდა. (მაგ, 2012 წლის ბიუჯეტის ანალიზი გვიჩვენებს, რომ გარემოს დაცვაზე ამ წელს 11,4% ნაკლები დაიხარჯა ვიდრე წინა წელს).

ქრისტიან-დემოკრატები

ქრისტიან-დემოკრატების“ მიერ წარმოდგენილი „ათ პუნქტიანი სახელმწიფო ბიუჯეტის“ დოკუმენტი არ წარმოადგენს პროგრამულ დოკუმენტს. ამ დოკუმენტის, აგრეთვე „ქრისტიან-დემოკრატიული პარტიის“ სხვადასხვა ინტერვიუებიდან ნათელი გახდა, რომ გარემოს დაცვა და მდგრადი განვითარება არ წარმოადგენს პარტიისთვის ინტერესს.

ზოგადად, ინტერვიუებიდან გამომდინარე, ქრისტიან-დემოკრატების მიდგომა გარემოს დაცვისადმი, გამოიხატება ბუნებრივი რესურსების ათვისებაში სოციალური სამართლიანობის პრინციპის გათვალისწინებით. თუმცა, ამავდროულად გასაკვირია, რომ ქდმ-სთვის სოციალური სამართლიანობა არ მოიცავს სუფთა და უსაფრთხო გარემოში ცხოვრების უფლებას და აგრეთვე მომავალი თაობების ინტერესებს.

ლეიბორისტული პარტია

„ლეიბორისტული პარტიის“ იდეოლოგიურ ლიდერთან ინტერვიუს დროს გამოიკვეთა, რომ გარემოს დაცვა, ბუნებრივი რესურსების მართვა, ენერგეტიკა და ა.შ. პარტიის თვალსაზრისით, სრულად სახელმწიფოს პრეროგატივაა.

მართალია, გარემოს დაცვის არაბუნებრივი რესურსების მოხმარების სექტორში პარტიას მკვეთრად ჩამოყალიბებული პროგრამა არ გააჩნია, მაგრამ თავისი პლატფორმიდან გამომდინარე, საკმაოდ საინტერესო პოზიციებზე გვთავაზობს. მაგ. „ლეიბორისტული პარტიის“ მიერ შემოთავაზებული პრინციპი: „უნდა მოვაწესრიგოთ საკანონმდებლო ბაზა ისე, რომ ისეთი ბუნებრივი წიაღისეული, როგორცაა აოქრო, მარგანეცი, ქვანახშირი, იყოს ხალხისა და სახელმწიფოს ექსკლუზიური განკარგვის უფლების სფერო, რათა თითოეულ ჩვენ თანამოქალაქეს, ბუნებრივი წიაღისეულისაგან მიღებული სიკეთე თანაბრად გადაუნაწილდეს“. შესაძლებელია, არ დავეთანხმოთ „ლეიბორისტულ პარტიას“, რომ რესურსების მოხმარება სახელმწიფოს ექსკლუზიური განკარგვის სფერო უნდა იყოს, თუმცა ის, რომ „ბუნებრივი წიაღისეულისაგან მიღებული სიკეთე თანაბრად“ უნდა გადანაწილდეს, საერთაშორისო გარემოსდაცვით სამართალში უკანასკნელ წლებში ინტენსიურად განიხილება.

ასევე, მწვანეთა პარტია, რომელიც ორიენტირებული იყო სწორედ ჯანმრთელი გარემოს შექმნაზე. საქართველოს მწვანეთა პარტია მიზნად ისახავს ისეთი საზოგადოების შექმნას, “რომელშიც ყოველი ადამიანი უზრუნველყოფილი იქნება ჯანსაღი, სუფთა და უსაფრთხო გარემოთი, რომელიც ჰარმონიულად შეუხამებს ურთიერთს ამჟამინდელი და მომავალი თაობების ინტერესებსა და მოთხოვნილებებს. საზოგადოება, რომელიც ორიოდ ათწლეულში არ ამოწურავს საუკუნეებისთვის განკუთვნილ რესურსებს, რომელშიც ადამიანი კი არ იარსებებს სახელმწიფოსთვის, არამედ სახელმწიფო – ადამიანისათვის, სადაც ყოველ მოქალაქეს ექნება საკუთარი შესაძლებლობების სრულად გამოვლენის საშუალება; საზოგადოება, რომლისთვისაც თითოეული ადამიანის სიცოცხლე უდიდესი ფასეულობა იქნება”.

ზემოთაღნიშნულიდან გამომდინარე შეგვიძლია ვიმსჯელოთ იმ პროგრამებზე, რომლებიც წარმოგვიდგინეს პარტიებმა 2012 წლის წინასაარჩევნო პერიოდში. ყველაზე ვრცელი და ამომწურავი პროგრამა 2012 წლის საპარლამენტო არჩევნებში ჰქონდა

საარჩევნო ბლოკს „ბიძინა ივანიშვილი-კოალიცია ქართული ოცნება“, ყველაზე ნაკლები ნაციონალურ მოძრაობას.

ზემოთ მითითებულია ყველა პარტიის პროგრამა გარემოს დაცვასთან დაკავშირებით. ძირითადი ყურადღება გამახვილებულია მოსახლეობის ჯანმრთელობისთვის უსაფრთხო და უვნებელ გარემოში ცხოვრებაზე.

IV. კვლევის შედეგები

კვლევის შედეგად გამოიყო ის ძირითადი საკითხები, რაზეც უნდა გამახვილდეს ყურადღება და მნიშვნელოვანია გარემოს დაცვის კუთხით. პირველი, ეს არის ატმოსფერული ჰაერის დაცვა დაბინძურებისგან, მეორე, უნდა შეწყდეს ჯანსაღი ხეების ჩეხვა და იმ ტერიტორიების მშენებლობებზე გადაქცევა. ასევე, გამკაცრდეს კანონი უხარისხო საწვავის შემოტანაზე. როგორც ვხედავთ, ყველაფერი მაინც მთავრობის სწორი პოლიტიკის გატარებისკენ მიდის. რაც მთავარია, ხელისუფლებაში მოსვლის შემდეგ ლიდერმა პარტიამ არ უნდა დაივიწყოს დანაპირები და განახორციელოს.

პოლიტიკური პარტიები

4.1 „ქართული ოცნება“

ქართული ოცნების ხელისუფლებაში მოსვლის შემდეგ, გარემოს დაცვის საკითხი ძალიან მნიშვნელოვანია და წინ წამოიწია, მითუმეტეს რომ ევროკავშირის დირექტივების უმეტესი ნაწილი არის სწორედ გარემოს დაცვითი. სამწუხაროდ, 90-იან წლებში გარემოს ძალიან დიდი ზიანი მიადგა, ეკონომიკური აქტიურობის გამო, ხშირ შემთხვევაში თვალის დახუჭვა ხდებოდა გარემოზე მიყენებული ზიანის გამო და, როგორც წესი, სამწუხაროდ დღესაც ასეა გარემოს დაცვის სამინისტრო ერთ-ერთი

აუტსაიდერია ბიუჯეტიდან გამოყოფილი სახსრების მიხედვით. მაგრამ დღეს უკვე საზოგადოება, პოლიტიკოსები და ყველა, ვისაც ხელეწიფება ქვეყნის მართვა აცნობიერებენ იმას, რომ, ეს არის, ისეთი ზარალი, რომლის ანაზღაურებაც, ხშირ შემთხვევაში არ ხდება, ან ჭირდება ძალიან დიდი დრო. საბედნიეროდ, საქართველოს ტერიტორიის 40 პროცენტი დაფარულია და ეს გარკვეული შეღავათის მომცემია. ტყის მასაც საკმაოდ დიდია საქართველოში, თუმცა მერქნის გამოყენება, თუნდაც სახლის გასათბოდად ამისი ალტერნატივა, რა თქმა უნდა არის ბუნებრივი გაზის შეყვანა ყველა იმ წერტილში, სადაც ამის აუცილებლობაა. თუმცა, ხშირ შემთხვევაში, ზამთრის პერიოდში ბუნებრივი გაზით გათბობა, საკმაოდ ძვირი სიამოვნებაა სოფლის მოსახლეობისთვის, ამიტომ სახელმწიფომ ტყეკაფის გამოყოფის მიმართულებით და ხე-ტყის დამზადების მიმართულებითაც, რა თქმა უნდა, გარკვეული ნაბიჯები უნდა გადადგას, რომ განსაკუთრებით ასაკოვან ადამიანებს არ შეექმნათ საკუთარი ძალებით ხე-ტყის მოპოვების უფლება. მაღალმთიანი რაიონებისთვის სხვა სტანდარტები დაწესდა, რაოდენობა ტემპერატურის მიხედვით უფრო მეტია, ამიტომ ნელ-ნელა დაწყებულია ისეთი კანონმდებლობის ძალაში შესვლა, რომელიც შესაბამისობაში მოდის ევროპულთან დეკლარაციულად ყველა მიმართულებით მოიცავს გარემოს დაცვით ღონისძიებების გატარებას, კანონმდებლობის მიღების შემდეგ. გარემოს დაცვის სამინისტრო ძალიან აქტიურია, ძალიან ბევრი საინტერესო კანონი შემოდის. მალე ტყის კოდექსის დამტკიცდება, იყო გარემოზე ზემოქმედების შეფასება. 2018 წლიდან დაგეგმილია ავტომობილების ტექნიკური დათვალიერების აღდგენა, ანუ ყველა ის წყარო, რომლითაც ხდება გარემოს დაბინძურება და რაც შემდეგ, პირველ რიგში, ადამიანის ორგანიზმში ხვდება. ეს არის: ჰაერი, წყალი, სხვადასხვა მავნე გამოსხივება და ასე შემდეგ. დაბინძურების წყაროები, მაგალითად ჰაერის, პირველ რიგში, ეს არის ავტომობილები, მათი შიდა წვის ძრავა და სპეციალური კატალიზატორის და მწყურჩის სისტემა გაუმართავია. ფაბრიკა-ქარხნები, მათ მიმართ არ იყო მოთხოვნები 90-იან წლებში, მაგრამ ახლა შეიცვალა მდგომარეობა და მაქსიმალურად სუფთა უნდა იყოს გამონაბოლქვი. არის წყლის მიმართულებით, მდინარეებში სხვადასხვა საწარმოს მიერ ჩადენილი წყლები, ასევე გაფილტრული უნდა იყოს. ნიადაგში სხვადასხვა მავნე

ნივთიერებების მოხვედრა და ასე შემდეგ. ძალიან კომპლექსურია და სამწუხაროდ ძვირადღირებულია გარემოსდაცვითი ღონისძიებები. საჭიროა, ბიუჯეტიდან მეტი სახსრების გამოყოფა ამ მიმართულებით და ასევე მეტი აქტიურობა.

მედიაში გაშუქება ხდება გარემოზე მიყენებული ზარალის შემდეგ. ეს ძალიან მნიშვნელოვანია, იმიტომ, რომ ხშირ შემთხვევაში, როდესაც უკვე არსებობს ზარალი, არსებობს მოჭრილი ხე, რა თქმა უნდა საჭიროა ამის გამოაშკარავება, როცა კანონგარეშე ქმედებები ხდება. თუმცა პრევენციაც ძალიან მნიშვნელოვანია, ამ მხრივ, გარემოს დაცვის სპეციალურ დეპარტამენტს, რომელიც ზედამხედველობით ფუნქციებს ითავსებს უნდა ჰქონდეს მაქსიმალური ხელშეწყობა, დაწყებული ტექნიკით, რომელიც მას ჰქირდება იმისთვის, რომ ზედამხედველობა განახორციელოს, დამთავრებული ადამიანური რესურსით. ამიტომ, ბუნებრივია, მნიშვნელოვანია სწორი კანონების მიღება, მაგრამ მათი დაცვა კიდევ უფრო მნიშვნელოვანია, რადგან, სხვა შემთხვევაში, კანონი დარჩება ჰაერში. ამიტომ, ამ მიმართულებითაც კონტროლი და საზოგადოების ჩართულობაა საჭირო. კიდევ ერთი კომპონენტი, რომელიც აუცილებლად წინა ხაზზეა წამოსაწევი, ეს არის საზოგადოების ინფორმირებულობა და კამპანიის ჩატარება, რომ მან ზუსტად იცოდეს, რამდენად მნიშვნელოვანია თითოეულ მოჭრილ ხაზე მიყენებული ზარალი, რამდენად მნიშვნელოვანია ჯანსაღ გარემოში ცხოვრება. სწორედ ამიტომ, ეს საინფორმაციო კამპანია, დასახვეწია და წინ არის წამოსაწევი.

„მწვანეები“ საკმაოდ აქტიურები არიან, უბრალოდ საჭიროა, რომ საზოგადოებას სწორად მიეწოდოს თითოეული მოვლენა და არ იყოს ამაში პოლიტიკის ნაწილი. სამწუხაროდ, ხშირად, სხვადასხვა ისტორია იფუთება ისე, რომ საზოგადოებას, რა თქმა უნდა, პროტესტი უჩნდება. მაგალითად: ბოლოს შემოსული კანონი მწვანე ნარგავების შესახებ, რომელიც დეველოპერული კომპანიის მიერ იყო ინიცირებული და დაიწყო არასწორი კამპანია მწვანეების მხრიდან, თითქოს „ქართული ოცნება“ აპირებს, რომ მწვანე შუქი აუნთოს ნარგავების ჭრას, ეს არარეალურია. ეს საფრთხე მაშინვე ნათელი იყო, ამიტომ სწორედ, არასამთავრობო ორგანიზაციების და მწვანეების ჩართულობით მოხერხდა გამართული კანონის მიღება და მაქსიმალურად, დაცული იქნება მომავალში

ის, რომ ჯანმრთელი ხეები არ მოიჭრას და ასეთ შემთხვევაში საკომპენსაციოდ დარგვები მოხდეს. ამიტომ აქტიურები არიან, მაგრამ , ხშირ შემთხვევაში, თუკი პოლიტიკურად მოტივირებულები არიან, ან წაქეზებულნი, არასწორი შეფუთვა ხდება ამა თუ იმ პრობლემის. ისე, ყველა ვარიანტში, საჭიროა მათი აქტიურობა, იმისთვის, რომ აღმასრულებელი და საკანონმდებლო ხელისუფლება იყოს ფხიზლად და დარღვევების შემთხვევაში მათი მინიმუმ მნიშვნელოვანია.

წინასაარჩევნო კამპანიის დროს გამოკითხვის დროს, აღმოჩნდა, რომ პრობლემები არის მსგავსი და განსხვავებულიც. თბილისის ზოგიერთ უბანში, სადაც შედარებით შეძლებული მოსახლეობა ცხოვრობს, მათი სათხოვარი სწორედ გარემოსდაცვითი პრობლემების მოგვარებით შემოიფარგლება . სურთ მეტი სიმწვანე, მეტი სათამაშო მოედანი და ა. შ. სხვაგან, ისეთი პრობლემებია, როგორც არის მაგ: საძირკვლის გამაგრება, და ა.შ. და იქ რა თქმა უნდა, მოსახლეობა გაგებით ეკიდება, რომ იმ ბიუჯეტით, რომელიც თბილისს და საქართველოს აქვს ყველაფრის საშუალებას არ იძლევა.

90-იან წლებში, ეკონომიკური პრობლემებიდან გამომდინარე, გაიჩეხა ხე-ტყე. სამწუხაროდ, მაშინ ერთადერთი გათბობის საშუალება იყო შეშა. ეს ძალიან დაეტყო გარემოს, განსაკუთრებით სოფლის მეურნეობას. მაგალითად: ქარსაცავი ზოლების გაჩეხვა, რამაც ძალიან მძიმე პრობლემის წინაშე დააყენა სოფლის მეურნეობის მუშაკები. ქარი საშინლად ფიტავს მიწას და ახლად დათესილი მარცვლეული საერთოდ მიაქვს ქარს. ამიტომ ძალიან მნიშვნელოვანია ქარსაცავები. სამწუხაროდ, ხელისუფლებამ ვერ მოახერხა ამის დაცვა გამომდინარე ყველა იმ პრობლემიდან, რომელიც არსებობს. ატმოსფერული ჰაერის დაბინძურება, ერთ-ერთი ძალიან მნიშვნელოვანი მიმართულებაა და ამ მიმართულებით უკეთესობა არის და არის, უფრო მეტია საჭირო. არის მოპოვებითი კარიერები, ეს ნიშნავს, რომ როდესაც ლიცენზია გაცივმა მოპოვებაზე, წესით, ლიცენზიანტმა სასარგებლო წიაღის ზედა ფენა, ეგრეთ წოდებული ჰუმუსი უნდა მოხსნას და დაასაწყობოს, შემდეგ უნდა გამართოს საქმის წარმოება, რაც არის ნიადაგის მოპოვება და მისი გადამუშავება სხვადასხვა წიაღისეულის მოპოვების

მიზნით. ეს შეიძლება იყოს: სამშენებლო, ძვირფასი, ან მარგანეცი და ა. შ. და დასრულების შემდეგ, სასარგებლო ფენა, რაც დასაწყობდა უკან უნდა დაბრუნდეს. ამ მიმართულებითაც წლების განმავლობაში ისეთი ზარალი მიადგა ბუნებას, რომ ეხლა ამის აღდგენა, როცა არ არსებობს დასაწყობებული მიწა ძალიან რთულია. მაგრამ უკეთესობა არის იმისკენ, რომ კანონმდებლობა იხვეწება და უფრო სიმკაცრეა ამ მიმართულებით. დღესდღეობით ისეთი მასშტაბებით აღარ ხდება ასეთი ზარალის მიყენება. სამწუხაროდ, წინა ხელისუფლებამ მიიღო ვანდალური კანონი, როდესაც მატერიალური ანაზღაურებით ყველაფრის გადაფარვა იყო შესაძლებელი, ბუნებაზე მიყენებული ზარალის. არის შემთხვევები, როდესაც, ვერავითარი მატერიალური თანხით ვერ ანაზღაურდება ის, რაც შეიძლება ბუნებას დამართოს ადამიანმა, ამიტომ დღესდღეობით ამ მიმართულებით სიმკაცრეა.

მწვანე საფარი, რომელიც პრაქტიკულად ჟანგბადის წყაროა. გარდა იმისა, რომ ხის უკანონო ჭრა ხდებოდა წლების განმავლობაში, იყო სტიქიური უბედურებები, ტყის ხანძრები, მაგალითად ბორჯომის ხანძარი, ომის დროს 2008 წელს და ა. შ. გარემოს დაცვის სამინისტრომ შექმნა საკუთარი სანერგე მეურნეობა, რომელიც ითვალისწინებს ტყის ჯიშების გამოყვანას, იქ არაა აქცენტი დეკორატიულზე და რა თქმა უნდა ახორციელებს საკომპენსაციო რგვებს, იმ ტერიტორიებზე, რომლებიც დაზიანებულია აღნიშნული მიზეზების გამო. ეს არის ძალიან მნიშვნელოვანი და ტყის აღდგენის მიმართულებით, ეს არის გადაუდებელი საქმიანობა. წინასაარჩევნო კამპანიაში დაანონსებული იყო „მილიონი ხე“ ამას, რა თქმა უნდა, ბევრი ქილიკობს, მაგრამ აღსანიშნავია, რომ ნებისმიერი ზომის ნერგს აქვს თავისი ფასი. გამწვანება მოხდა თბილისის სხვადასხვა ტერიტორიაზე, მაგალითად თბილისის ზღვის ტერიტორიაზე დაახლოებით 1500 ნერგი დაირგო, ფიჭვიდან დაწყებული, მუხით და კოპიტით დამთავრებული. დედროლოგიურ პარკში განხორციელდა, დაახლოებით 300 000 ნერგის დარგვა. პრეტენზიები გამოითქვა თბილისის მერთან იმასთან დაკავშირებით, თუ რატომ ხდება მსგავსი აქციები მხოლოდ თბილისის გარშემო და არა ცენტრალურ ნაწილებშიც? რაზეც ნარმანიამ განაცხადა, რომ: პრაქტიკულად, თბილისის მიწების 95 პროცენტი მას უკვე პრივატიზირებული დახვდა და სხვის ტერიტორიაზე, რა თქმა

უნდა, ნერგების დარგვის განხორციელება არ არის მარტივი. ამის მიუხედავად, უნდა გამოინახოს ადგილები თბილისში, აღსანიშნავია, ახალი გზის ორივე მხარეს განხორციელებული რგვები და ა. შ. ეს რაც შეეხება მწვანე საფარს. გარდა ამისა, ჰუმუსის აღდგენის პროცესი ძალიან რთულია, რადგან ასწლეულები ჭირდება ნეშომპალის ფენის წარმოქმნას და სადღაც ამოღება და დაზარალებულ ადგილზე მიტანა, პრაქტიკულად იგივეა, ერთი საქმის გაკეთებით, მეორე გააფუჭო. ამიტომ ამ მიმართულებითაც ბევრი სირთულეა. კიდევ ერთი წყარო ჰაერის დაბინძურების არის მტვერი. მტვერს აქვს ორი მთავარი წყარო. ერთი არის მშენებლობები და ამ მიმართულებით პარლამენტში იქნება განხილული სამშენებლო კოდექსი უახლოეს მომავალში და მიღებული იქნება მკაცრი რეგულაციები, რომ სამშენებლო კომპანიებმა სხვადასხვა მშენებლობების დროს რაც შეიძლება ნაკლები ზიანი მიაყენონ ბუნებას და მეორე არის ბუნებრივი მტვერი, რომელიც გამომდინარეობს იქიდან, რომ თბილისის გარშემო საკმაოდ კლდოვანი, ნაშალი მიწაა და ნებისმიერი ქარის დროს, ეს მასები ადის ჰაერში და შემდეგ ილექება უკვე სხვადასხვა მიმართულებით. ამის აღმოსაფხვრელადაც საჭიროა გამწვანება. რაც შეიძლება ნაკლები მიწის ზედაპირი უნდა იყოს ბალახის გარეშე, ესეც სერიოზულ თანხებთან არის დაკავშირებული. ანუ ყველა შემთხვევაში გარემოს დაცვითი ღონისძიებები მიდის საკმაოდ დიდ თანხებთან. ძალიან კარგი ინიციატივაა ის, რომ კასპცემენტში ასმილიონიანი ინვესტიცია ხორციელდება, ეს იყო ერთ-ერთი ძალიან ცხელი კერა, რომელიც აბინძურებდა გარემოს და ავტო პარკიდან დაწყებული ტექნოლოგიით დამთავრებული ეს კომპანია, ჰაიდელბერგ-ცემენტი გადააიარაღებს და ერთხელ და სამუდამოდ იქაური მოსახლეობა ამოისუნთქებს. ეს არის იმ პრობლემების ჩამონათვალი, რა მიმართულებითაც საჭიროა აქტიურობა და კიდევ ერთი, მაქსიმალური კონტროლი ფაბრიკა-ქარხნების და სხვადასხვა საწარმოების, რომელთა გადამუშავებული წყალი, ჰაერი ხვდება ბუნებაში. ამ მიმართულებით ზომების წინასწარ მიღებაა საჭირო, რათა აღმოიფხვრას ეს პრობლემა. დაზიანებულის აღდგენა არის ორმაგი დანახარჯი. თუ გამოვრიცხავთ ადამიანის გენეტიკას, დანარჩენი მისი ჯანმრთელობა მეტწილად დამოკიდებულია იმაზე, როგორ ჰაერს სუნთქავს, როგორ წყალს სვამს და საკვებს რამდენად ჯანსაღს მიიღებს. ანუ აქედან შემოდის

სხვადასხვა მავნე ნივთიერებები, რომლებიც შემდეგ დაავადებას იწვევს და ეს ყველაფერი არის ძალიან კომპლექსური. ხელისუფლება, როგორც გაწვდება სახსრების მიხედვით, ამის ფარგლებში იქნება განხორციელებული.

პოლიტიკოსი ორიენტირებული უნდა იყოს ამომრჩეველზე და იქიდან წარმოქმნილ პრობლემებზე. გამომდინარე იქიდან, რომ საქართველოში არ არის სახარბიელო ეკონომიკური მდგომარეობა ძალიან ბევრი ადამიანი არის გაჭირვების ზღვრზე . ამ პრობლემებიდან გამომდინარე, როდესაც ადამიანს სხვა რამ აწუხებს, მისთვის, რა თქმა უნდა, გარემოს დაცვა, მეორეხარისხოვანია. ეს შეეცყო ქვეყანასაც, როდესაც 90-იან წლებში მთავარი იყო ხალხის დასაქმება და გარემოსდაცვითი ვალდებულებებით, მაინცდამაინც არ ტვირთავდნენ იმ ადამიანებს, ვინც ხალხს ასაქმებდა . დღესდღეობით, რაც ქვეყანა წელში იმართება, ძალიან მნიშვნელოვანი როლი აქვს გარემოს დაცვით პრობლემებს და წინასაარჩევნოდაც ამ მიმართულებით უამრავი საკითხი იქნა დასმული.

4.2. „ მწვანეთა ფრაქცია“

გარემოს დაცვა უმნიშვნელოვანესი საკითხია გლობალურად ყველა ცივილიზებული ქვეყნისთვისაც, ეს გამოიხატება იმაში, რომ გლობალური დათბობის პროცესი მიდის დედამიწაზე. 2015 წელს ჩატარდა პარიზის სამიტი, სადაც თითქმის მთელი მსოფლიო შეთანხმდა იმაზე, რომ დედამიწას ელოდება ეკოლოგიური კატასტროფა, ამიტომ საჭირო პრობლემების გადაწყვეტა. ეს პრობლემები შემდეგში მდგომარეობს: არაორგანული საწვავის შედეგად, სხვა მიზეზების გამო ატმოსფეროში გროვდება C2 და სხვა ეგრეთ წოდებული სათბური გაზი, რომლის შედეგადაც ხდება ატმოსფეროში ტემპერატურის ზრდა. ამან შეიძლება გამოიწვიოს საშინელი კატასტროფული პროცესები, დაწყებული შიმშილიდან დამთავრებული ოკეანეების და

ზღვების დონეების აწევით, რითიც საფრთხე ემუქრებათ ასეთ ტერიტორიაზე დასახლებულ მოსახლეობას. გარდა ამისა გააქტიურებულია ეკოლოგიური კატასტროფები, როგორც არის: ღვარცოფები, წყალდიდობები, მეწყერები, ქარიშხლები და ა. შ. ბუნებრივია, რომ უზარმაზარი ეკონომიკურ ზარალს აყენებს სახელმწიფოებს. ასე, რომ პრობლემები სერიოზულია და ეს საქართველოშიც ძალიან მძიმედ აისახება. ამის კვლევებიც არსებობს, როგორ გააქტიურდა საქართველოში სხვადასხვა ტიპის კატასტროფები, როგორ აიწია საშუალო ტემპერატურამ. დასავლეთ საქართველოში დაახლოებით 0,3 გრადუსით ბოლო თხუთმეტი წლის განმავლობაში, ხოლო აღმოსავლეთ საქართველოში 0,6 გრადუსით. გააქტიურებულია გვალვები, რაც პირდაპირ ეკონომიკას ურტყავს, სოფლის მეურნეობას პრობლემებს უქმნის. ყველაზე ცუდი ის არის, რომ ქარიშხლების სიჩქარის ინტენსივობა გაიზარდა 5–ჯერ, რაც უდიდეს ეკონომიკურ ზიანს აყენებს მოსახლეობას. გააქტიურებულია 6–7 ბალიანი ღელვები შავი ზღვის სანაპირო ზოლში. ბუნებრივია, რომ ცალკე გარემოს დაცვა აღარ განიხილება პოლიტიკის გარეშე და ყველა სახელმწიფო ცდილობს, რომ ეკოლოგიური პოლიტიკა იყოს მისი შემადგენელი ნაწილი. 1995 წლის კონსტიტუციაში (37–ე მუხლი) პირდაპირ წერია, რომ ყველას აქვს უფლება ცხოვრობდეს უვნებელ გარემოში და სახელმწიფო ვალდებულია შეინარჩუნოს გარემო და ეკოლოგიური მდგომარეობა. ეს უკვე კონსტიტუციურ დონეზე არის გადაწყვეტილი და ამიტომ უშუალოდ დაკავშირებულია შემდეგ ქმედებებთან, რომელსაც პოლიტიკური ხელმძღვანელობა ახორციელებს. ეს გამოიხატება კანონმდებლობის შემუშავებაში და აქედან გამომდინარე, საჭიროა ისეთი კანონების მიღება, რომელიც, საერთაშორისო პრობლემების მოგვარებასაც ხელს შეუწყობს და პარალელურად საქართველოში გადაწყვეტავს ძალიან სერიოზულ პრობლემებს. უშუალოდ ეკოლოგიური პოლიტიკის ძალიან საინტერესო ინდიკატორები არის თვითონ ხელისუფლებაში, ვინ მოდის, რა ტიპის ხელისუფლება მოდის, რომელი მიმართულების... მაგალითად: ნაციონალურ მოძრაობას ჰქონდა ასეთი პოლიტიკა: არ აინტერესებდათ გარემოს დაცვის საკითხები და ძალიან საინტერესო ფაქტები იყო ამასთან დაკავშირებით. სულ დაანგრის ის კანონები, რომლებიც წინა ხელისუფლებაში, შევარდნაძის დროს იყო შექმნილი, პარალელურად გააიოლეს ბუნებრივ რესურსებთან

წვდომა. ამავე დროს უცნაური გადაწყვეტილება მიიღეს, 2011 წელს შეიტანეს ცვლილება გარემოს დაცვის კანონში და შეიტანეს თავი: შეთანხმება გარემოს დაცვის სფეროში და ჩაწერეს, რომ: ყველას აქვს უფლება, რომ წინასწარ გადახდილი თანხის შემთხვევაში ნებისმიერი ქმედება განახორციელოს ბუნებასთან დაკავშირებული, დაცულ ტერიტორიებზე, წითელ წიგნში შეტანილ სახეობებთან დაკავშირებით, არავითარი სასჯელი ამასთან დაკავშირებით არ იყო დაწესებული. ყველაზე საინტერესო ის იყო, რომ ამას მიაყოლეს მეორე ცვლილება რომ თუ ხელშეკრულება დაიდებოდა და ვიღაც წინასწარ გადაიხდიდა თანხას, არც ერთ მაკონტროლებელ სამსახურს არ ჰქონდა უფლება შეემოწმებინა ეს. „მწვანეთა პარტიამ“ ეს ცვლილება გაასაჩივრა საკონსტიტუციო სასამართლოში და საკონსტიტუციო სასამართლომ გააუქმა ჩანაწერი, როგორც არაადამიანიური და ადამიანის უფლებების შემლახავი. უშუალოდ პოლიტიკურ სისტემასთან არის დაკავშირებული ეს ყველაფერი. 2012 წელს ხელისუფლებაში მოსვლის შემდეგ, პირველი რაც გაკეთდა დანგრეული გარემოს დაცვის სამინისტრო, რომელსაც არანაირი ფუნქციები აღარ ჰქონდა, მთლიანად აღდგა და დაუბრუნდა ფუნქციები, მაკონტროლებელი რესურსები. გარდა ამისა, უშუალოდ პოლიტიკასთან არის დაკავშირებული ქვეყნის ბირთვული უსაფრთხოების საკითხები, რომელიც მარტო საქართველოს უსაფრთხოებასთან არ არის დაკავშირებული, ეს არის გლობალური უსაფრთხოების საკითხები, ამიტომ მიღებული იქნა კანონი ბირთვული უსაფრთხოების შესახებ, რომელიც მთლიანად არეგულირებს საქართველოში ბირთვული მასალების, ბირთვული რადიაქტიული ნარჩენების მოძრაობას. საქართველოში აიკრძალა ბირთვული ნარჩენების შემოტანა, მისი განთავსება, ტრანზიტი და ასე შემდეგ, რაც სერიოზული პოლიტიკური საკითხია, რადგან უამრავი ქვეყანაა დაინტერესებული, ტერორისტული ჯგუფები ბირთვული ნარჩენების ხელში ჩაგდებათ, რადგან აქედან მზადდება, როგორც ბირთვული იარაღი, ასევე ე. წ. ჭუჭყიანი ბომბები და ა. შ. ეს საკითხი, ფაქტობრივად, როგორც იქნა მოგვარდა. გარდა ამისა, საქართველოში აიკრძალა გენმოდიფიცირებული პროდუქციის შემოტანა, განთავსება და შეიქმნა ახალი აგრარული პოლიტიკა და აიკრძალა სოფლის მეურნეობაში გენმოდიფიცირებული პროდუქციის მოყვანა. ამან სხვა ბიძგი მისცა საქართველოს

აგრარულ სექტორს და ნელ-ნელა იმედია, რომ საქართველოს სოფლის მეურნეობა გადავა ეკოლოგიურად სუფთა მოსავლის მოყვანაზე. ყველაზე მნიშვნელოვანი რაც ამ პარლამენტის პერიოდში გაკეთდა, ეს არის გარემოზე ზემოქმედების შეფასების კოდექსი, ამ კოდექსის მიხედვით, ყველაფერი მნიშვნელოვანი, მშენებლობა თუ სხვა რამ, ექვემდებარება გარემოზე ზემოქმედების წინასწარ შეფასებას, სახელმწიფო განვითარების პროგრამებიც კი. ანუ წინასწარ უნდა შეფასდეს მისი გარემოს დაცვითი ღირებულება და მხოლოდ და მხოლოდ ამის შემდეგ შეიძლება განხორციელდეს. თუ გარემოს დაცვის სამინისტრომ, ამ შეფასების შემდეგ არ გასცა ნებართვა საქმიანობაზე, ის საქმიანობა ვერ განხორციელდება, ის პროგრამა ვერ დამტკიცდება. ასე, რომ ესაა ძირითადი პოლიტიკური დოკუმენტი ქვეყნისათვის. ასევე უნდა შემოვიდეს ახალი ტყის კოდექსი, წყლის ახალი კანონი. პოლიტიკური თვალსაზრისით, ეს ძალიან მნიშვნელოვანია საქართველოს ევროკავშირში გაწევრიანებისთვის, იმიტომ რომ ასოცირების შეთანხმების მიხედვით, მას აქვს თავისი გეგმა, ამ გეგმის მიხედვით, თითქმის 50 პროცენტზე მეტი მოთხოვნები არის სწორედ გარემოს დაცვის საკითხებთან დაკავშირებული. ამიტომ თუ ასოცირების შეთანხმებით გათვალისწინებული არ შესრულდა, ევროკავშირში გაწევრიანება ვერ მოხერხდება. გარემოსდაცვითი პოლიტიკა, რომელიც საქართველოში ხორციელდება, პირდაპირ არის დაკავშირებული საქართველოს ევროკავშირში ინტეგრაციის საკითხებთან.

ძალიან სამწუხარო ამბავია, შეიძლება ითქვას, რომ ტრაგიკული მდგომარეობაა ამ თვალსაზრისით საქართველოში, იმიტომ რომ ქართული მედია არ არის დაინტერესებული გარემოსდაცვითი საკითხების გაშუქებით. ამიტომ საზოგადოების დიდი ნაწილი საქმის კურსში არ არის ამ საკითხებზე. ყველაფერი რაც კეთდება ეხლა და წლების განმავლობაში კეთდებოდა, არის ადამიანის უსაფრთხოებასთან დაკავშირებული და რა თქმა უნდა პოლიტიკასთან კავშირში. ადამიანებმა არ იციან სინამდვილეში რა ხდება, მათი ცნობიერება, ეკოლოგიური თვალსაზრისით, ძალიან დაბალია. მაგალითად: საზოგადოებამ არ იცის, რომ მიღებულია კოდექსი ნარჩენების შესახებ, რომელიც ძალიან მნიშვნელოვანი დოკუმენტია, აგრეთვე ასოცირების ხელშეკრულებასთანაა დაკავშირებული, რომლის მიხედვითაც საქართველოში

დაწყებულია პროცესი ნარჩენებისა და ნაგავსაყრელების მოწესრიგების. ამას სჭირდება ძალიან დიდი თანხები, ამიტომ ევროკავშირი გვემარება გრანტებით. საზოგადოების ცნობიერება თუ არ იქნება შესაბამისი, რა კანონიც არ უნდა გატარდეს, რაც არ უნდა დიდი ფული დაიხარჯოს აზრი არ ექნება. ადამიანებმა თუ არ გაითავისეს, რომ მანქანიდან ნაგავი არ უნდა გადმოყარონ, მე-10 სართულიდან ჩამოყრილი ნარჩენებით არ უნდა დაანაგვიანონ საარსებო გარემო, ბუნებრივია ძალიან ძნელი იქნება ამ პრობლემებთან ბრძოლა.

მწვანეებს აქვთ გარკვეული მიზნები და ამოცანები. იქიდან გამომდინარე, რომ მედია არ არის დაინტერესებული ეკოლოგიური პრობლემებით, ბუნებრივია მწვანეების გაშუქებაც ნაკლებად ხდება. რა თქმა უნდა, სერიოზული პრობლემებია, იმიტომ რომ პარტიას ჭირდება განვითარება, დაფინანსება, ოფისები, რაც ამ ეტაპზე აუხდენელი ოცნებაა, თუმცა თვითმართველობის არჩევნების შემდეგ საკითხავია რა იქნება.

ძირითადი საკითხი „მწვანეებისთვის“ არის ყოველთვის ეკოლოგიური საკითხები.

დავიწყოთ გლობალური დათბობის შედეგებიდან. საერთოდ საქართველო მთიანი ქვეყანაა, 2/3 არის მთებით დაფარული და აქედან გამომდინარე ძალიან მოწყვლადია სხვადასხვა პრობლემების მიმართ. საქართველოში არის 26 000 მდინარე თავისი ხეობებით, სადაც სისტემატიურად ვითარდება სხვადასხვა ეკოლოგიური პრობლემები, ასე ვთქვათ, მეწყერების, ღვარცოფების სახით. სამიათასამდე დასახლებული პუნქტი საქართველოში არის რისკის ზონაში, სადაც ცხოვრობს 400 000 ოჯახი. რამდენად სახიფთოა , ამიტომ ბუნებრივია, რომ ამაზე ზრუნვა, პირველ რიგში, ნიშნავს სიცოცხლეზე ზრუნვას. კომუნისტების პერიოდიდან საქართველოში არის 50 000 მდე ეკომიგრანტი. უმეტესი ნაწილი აქედან არის მეწყერების გამო აყრილი და გადასახლებული სხვადასხვა ტერიტორიაზე. ეს პროცესები უფრო და უფრო აქტიურდება, რადგან გლობალური დათბობა ისეთ პრობლემებს ქმნის, რომ ეს პროცესები უფრო მძლავრი ხდება და ძალიან დიდი ყურადღების მიქცევა უნდა. პირველ რიგში, საჭიროა ტყეების შენარჩუნება. ტყეებს გააჩნია თავის დაცვითი ფუნქცია. ტყე არ არის დეკორაცია, ფერდობებზეა განლაგებული ჩვენი ტყეების 97

პროცენტი. მათი პირველი დანიშნულება არის ეკოლოგიური დაცვითი ფუნქცია. ისინი იცავენ მეწყერებისგან, წყალდიდობებისგან საქართველოს ტერიტორიას. რაც უფრო ნაკლებია ტყის საფარი, მით უფრო აქტიური ხდება ეს პროცესი, ამიტომ პირველი ამოცანა არის ტყეების შენარჩუნება. ტყეების შენარჩუნება სახელმწიფო პოლიტიკასთანაა დაკავშირებული. ამისთვის ადამიანებს უნდა მიეცეს ალტერნატიული საწვავი, იმიტომ რომ უდუდესი ნაწილი, საქართველოს ტყეებისა ნადგურდება სწორედ შემის გამო. ამიტომ მიდის საქართველოს ტერიტორიების გაზიფიცირება. დაახლოებით 70 პროცენტამდე და მეტიც უკვე გაზიფიცირებულია და ამან ცოტა შეაჩერა ეს პროცესი, თუმცა მხოლოდ ეს არ არის საკმარისი. არსებობს ე. წ. „ადაპტაციის პროგრამები“ და მისი მიზანია ის, რომ გაითვალისწინო მომავალი და წინასწარ გააკეთო გათვლა. ეს არის ძალიან ძვირადღირებული საქმე, საქართველოს ბიუჯეტი ამას ვერ გაწვდება, იმიტომ რომ ეს პრობლემები ბევრ ადგილასაა. პარიზის სამიტმა შექმნა ასმილიარდიანი „მწვანე ფონდი“ განვითარებადი სახელმწიფოებისთვის, იმისთვის, რომ დაეხმაროს. კიდევ ერთი სერიოზული პრობლემაა კავკასიონის მყინვარების ფართობების შემცირება. ესეც ტემპერატურის ზრდასთანაა დაკავშირებული. ძალიან სერიოზულ პრობლემას შექმნის მომავალში წლით უზრუნველყოფის თვალსაზრისით, განსაკუთრებით აღმოსავლეთ საქართველოში და ზაფხულის პერიოდში, ძირითადად მდინარეები იკვებებიან კავკასიონის ნაღობი წყლით და ეს რომ შემცირდება, სოფლის მეურნეობას დიდი პრობლემები შეექმნება წყლის დეფიციტის გამო. გარდა ამისა ლოკალური პრობლემებია, ეს დაკავშირებულია სხვადასხვა საბადოების ექსპლუატაციასთან, სხვადასხვა სამრეწველო ობიექტებთან. ეს არის დაუძლეველი პრობლემა ჯერ კიდევ კომუნისტების პერიოდიდან. ერთ–ერთი არის ჭიათურის და ზესტაფონის მარგანეცის წარმოება და მეორე ბოლნისის სპილენძისა და ოქროს წარმოება, რომელიც ძალიან მძიმე მდგომარეობაშია, ამას საკმაოდ სერიოზული პოლიტიკური გადაწყვეტილება ჭირდება. ძნელი გადასაწყვეტია, იმიტომ, რომ ეს ორი წარმოება უზრუნველყოფს საქართველოდან ექსპორტის უდიდეს ნაწილს. ამიტომ ეტაპობრივად ხდება პრობლემების მოგვარება, თუმცა როგორ დასრულდება საკითხავია. მარტო ჭიათურის მარგანეცს 350 000 000 ლარის ჯარიმა აქვს გარემოს დაბინძურების გამო, რომელსაც ვერ იხდის. გარდა ამისა,

სერიოზული პრობლემები იყო რადიაციულ დაბინძურებასთან დაკავშირებით. საქართველო ერთ-ერთი დაზარალებული ქვეყანაა ჩერნობილის კატასტროფის შემდეგ. მიუხედავად იმისა, რომ 2500 კილომეტრითაა დაშორებული საქართველოდან ჩერნობილის ატომური სადგური. როდესაც იქ აფეთქება მოხდა შავი ზღვიდან შევიდა თურქეთში, თურქეთიდან შემოვიდა საქართველოში ისეთი შავი ზღვის სანაპირო ზოლში 1986 წლის პირველ მაისს ატმოსფეროში რადიაციული ფონი აწეული იყო 500 000-ჯერ, რამაც უზარმაზარი ზიანი მიაყენა ადამიანის ჯანმრთელობას. აი მაგალითად, მაშინ წამოვიდა ჩიყვის ეპიდემია, ფარისებური ჯირკვლის სიმსივნეები. ეს პროცესი დღესაც არ არის დამთავრებული, იმიტომ რომ რადიაციას აქვს ასეთი უცნაური თვისება, რომ ის გრძელდება 30 წლის მანძილზე.

ძირითადი მიმართულება მაინც უნდა იყოს შესაბამისი მკაცრი კანონმდებლობა. ერთ-ერთი მნიშვნელოვანი კანონი მაინც გარემოზე ზემოქმედების შეფასების კოდექსია, რომელმაც წინასწარ უნდა მოახდინოს პროფილაქტიკა მომავალი ეკოლოგიური პრობლემების თავიდან ასაცილებლად. ანუ ყველაფერი დაექვემდებარება წინასწარ გარემოს დაცვით შეფასებას, ისე არაფერი არ გაკეთდება ამ ქვეყანაში. ეს არის ყველაზე მნიშვნელოვანი და მეორე არის, რა თქმა უნდა, აღსრულების საკითხი, სამინისტრო თავისი სტრუქტურებით, რაც ფორმირების პროცესშია, იმიტომ რომ დიდ სახსრებთანაა დაკავშირებული. კადრების პრობლემაც არსებობს გარემოს დაცვის სფეროში. ეს არის რთული და დაკავშირებულია კომპლექსურ ცოდნასთან, ქიმიის, ბიოლოგიის, ფიზიკის, ამიტომ კარგი იქნება უმაღლეს სასწავლებლებში ეს მიმართულება უფრო განვითარდეს.

წინასაარჩევნო პერიოდის დროს, საზოგადოება უფრო მობილიზებულია და ეს გამოიყენება არა მარტო პიარისთვის, არამედ საზოგადოების ცნობიერების ასამაღლებლადაც. ამიტომ არის საშუალება, რომ ეს პერიოდი გამოყენებულ იქნას ამ მიმართულებით.

4.3 „ნაციონალური მოძრაობა“

მიუხედავად იმისა, რომ ბოლო პერიოდში საკმაოდ აქტუალური გახდა გარემოსდაცვითი საკითხები და მოსახლეობამ დაიწყო საუბარი ისეთ გამოწვევებზე, როგორცაა ატმოსფერული ჰაერი, ნარჩენები, წყალი, კლიმატის ცვლილება და ა.შ., გარემოს დაცვა დღეს მაინც ეკონომიკისა და სოციალური კეთილდღეობისგან განცალკევებულ მიმართულებად ითვლება. უფრო მეტიც, გარემო ხშირად აღქმულია როგორც ეკონომიკის ტვირთი და ეკონომიკური განვითარების ხელშემშლელი ფაქტორი. დადებითი სიახლე არის ის, რომ ქვეყანა აქტიურად არის ჩართული გარემოსდაცვითი გამოწვევებისაკენ მიმართულ საერთაშორისო ძალისხმევაში, ასევე, საქართველო-ევროკავშირის ასოცირების შესახებ შეთანხმების თანახმად ბევრი ისეთი რეგულაცია წესდება, რაც მნიშვნელოვნად ამცირებს გარემოსადმი მიყენებულ ზიანს. თუმცა საერთაშორისო ხელშეკრულებებით ნაკისრი ვალდებულებების ეფექტურად აღსრულებისთვის მნიშვნელოვანია უწყებათაშორისი კოორდინაცია და დაგეგმვის პროცესში გარემოსდაცვითი საკითხების მაქსიმალურად გათვალისწინება, რაც სამწუხაროდ იშვიათად ხდება საქართველოში. შესაბამისად, ქვეყნის პრიორიტეტულ მიმართულებებში, გარემოს დაცვა მეორეხარისხოვანია. ქვეყანაში ძალიან მცირე რაოდენობის საგანმანათლებლო პროგრამა არსებობს როგორც ზოგადი განათლების, ისე უმაღლესი განათლების დონეზე, და, შესაბამისად, ახალგაზრდების ინტერესიც დაბალია გარემოსდაცვითი მიმართულებებისადმი.

იმისთვის, რომ საქართველომ ფეხი აუწყოს მიმდინარე საერთაშორისო პროცესებს, აუცილებელია ქვეყნის შიგნით სხვადასხვა უწყების გაერთიანება და ჩამოყალიბდეს ისეთი დამოკიდებულება, რომ გარემოს დაცვა მხოლოდ გარემოსა და ბუნებრივი რესურსების დაცვის სამინისტროს ვალდებულება არაა, თუმცა, რა თქმა უნდა, ამ მიმართულებით დიდი როლი სწორედ ამ სამინისტროს აკისრია და აუცილებელია მისი გააქტიურება.

მასმედიის როლი უმნიშვნელოვანესია საზოგადოების ცნობიერების ამაღლებაში, თუმცა, ქართულ სატელევიზიო სივრცეში, ბეჭდურ მედიასა და რადიოში ძალიან მცირე დრო ეთმობა გარემოსდაცვითი საკითხების გაშუქებას. პირველ რიგში, ეს იმითარის განპირობებული, რომ ქვეყნის პრიორიტეტულ მიმართულებად გარემოს დაცვა არ ითვლება და, შესაბამისად, არსებობს ამის მცდარი მოსაზრება და ეს საკითხები ფართო საზოგადოებისთვის ნაკლებად საინტერესოა. მეორე მხრივ, მასმედიის წარმომადგენლების კვალიფიკაცია ამ მიმართულებით საკმაოდ დაბალია. მცირე რაოდენობის სატელევიზიო პროგრამა თუ არსებობს, რომელიც ემსახურება მოსახლეობის ცნობიერების გაზრდას, ასეთი პროგრამები კი ძირითადად ახალგაზრდებისკენაა მიზანმიმართული. ძალიან მცირე რაოდენობის სარეკლამო რგოლი გადის სატელევიზიო სივრცეში გარემოსდაცვით საკითხებზე და ზედაპირულად შუქდება ინფორმაცია ახალი ინიციატივებისა თუ საკანონმდებლო ცვლილებების შესახებ.

გარემოსდაცვითი არასამთავრობო ორგანიზაციები საკმაოდ აქტიურად არიან ჩართულნი გარემოსდაცვით სფეროში მიმდინარე პროცესებში. ისინი მუდმივად იღებენ მონაწილეობას გადაწყვეტილების მიღების პროცესში და ახორციელებენ კონტროლსა და მონიტორინგს, თუ რამდენად ეფექტურად ასრულებს სახელმწიფო დაკისრებულ მოვალეობას ამ მიმართულებით. ასევე დიდია ამ ორგანიზაციების როლი საზოგადოების ცნობიერების გაზრდისკენ მიმართულ ქმედებებში.

წინასაარჩევნო პროგრამებში ძალიან მცირედ ან საერთოდ არ მახვილდება ყურადღება ეკოლოგიურ საკითხებზე. ეკოლოგიური საკითხები არცაა შეტანილი საარჩევნო პროგრამაში, ისევე და ისევე იმ მცდარი მოსაზრების გამო, რომ გარემო ნაკლებად პრიორიტეტული და საინტერესოა საზოგადოებისთვის. წინასაარჩევნო გამოსვლების დროს, სხვადასხვა პოლიტიკური პარტია ყურადღებას ამახვილებს ისეთ მიმართულებებზე, როგორცაა ეკონომიკა, ჯანდაცვა, დასაქმება, განათლება და ა.შ. თუმცა, ავიწყდებათ ის მნიშვნელოვანი კავშირი, რომლითაც გარემო და თითოეული ეს მიმართულება ერთმანეთთან არის დაკავშირებული. მაგალითად, ჯანსაღი გარემო

პირდაპირ კავშირშია მოსახლეობის ჯანმრთელობასთან, ხოლო ეკონომიკის ისე დაგეგმვა, სადაც მაქსიმალურად გათვალისწინებული იქნება გარემო, ქვეყნის მდგრადი განვითარების საწინდარია.

ყველაზე მტკივნეული გარემოსდაცვითი პრობლემები საქართველოში მოიცავს ატმოსფერული ჰაერისა და წყლის დაბინძურებას, ნარჩენებისა და ნაგავსაყრელების არასწორ მართვას და ბიომრავალფეროვნებისა და ტყის რესურსების მკვეთრად შემცირებას. ყოველივე ზემოაღნიშნულის აღმოფხვრის ეფექტური მექანიზმია შესაბამისი საკანონმდებლო თუ ინსტიტუციური ცვლილებების განხორციელება, თუმცა უფრო მნიშვნელოვანია მათი ეფექტური განხორციელება. სამწუხაროდ, დღეს არსებული კანონმდებლობა წყლის, ჰაერის ან ტყის რესურსების მიმართულებით მოძველებულია და არ შეესაბამება საერთაშორისო სტანდარტებს.

აღსანიშნავია, რომ ატმოსფერული ჰაერის მიმართულებით საქართველოში ყველგან ერთნაირი მდგომარეობაა, ჰაერის დაბინძურების ხარისხი განსაკუთრებით მატულობს დიდ და ინდუსტრიულად განვითარებულ ქალაქებში. ძირითადად კი ჰაერის დაბინძურება გამოწვეულია ავტომობილების გამონაბოლქვით. განსაკუთრებით, სავალალოა ამ მიმართულებით არსებული მდგომარეობა თბილისში, მაშინ როცა ავტომობილების რაოდენობა უფრო და უფრო იზრდება და არ არსებობს ტექნიკური დათვალიერების მექანიზმი.

რაც შეეხება წყლის რესურსებს, სამრეწველო, საყოფაცხოვრებო თუ სასოფლო-სამეურნეო ქმედებების შედეგად და ასევე სამთო-მოპოვებითი საქმიანობის შედეგად საქართველოს მდინარეების დაბინძურების ხარისხი საკმაოდ მაღალია. მაშინ როცა მოსახლეობის მხოლოდ 31% არის უზრუნველყოფილი შესაბამისი საკანალიზაციო სისტემით და მხოლოდ სამი ჩამდინარე წყლის გამწმენდი ნაგებობა არსებობს, ადვილი წარმოსადგენია, თუ რა შედეგი მოაქვს მდინარეებზე შესაბამისი დამუშავების გარეშე ჩამდინარე წყლებს. ამასთან, საწარმოების ძალიან მცირე რაოდენობას თუ გააჩნია საერთაშორისო სტანდარტებთან შესაბამისობაში მყოფი ჩამდინარე წყლის გამწმენდი სისტემა, ხშირ შემთხვევაში კი საწარმოები საერთოდ არ არიან აღჭურვილნი მსგავსი

დანადგარებით. წყლის რესურსების მიმართულებით არსებულ გამოწვევებში. ასევე უნდა აღინიშნოს შავი ზღვის დაბინძურებაც, რომლის ძირითადი წყარო ისევ და ისევ დაუმუშავებელი ჩამდინარე წყალია და ასევე მყარი ნარჩენი, რომელიც გემიდან ან სანაპირო ზოლიდან ხვდება ზღვაში. ეს ყოველივე კი სერიოზულ საფრთხეს უქმნის როგორც ადამიანის სიცოცხლეს, ისე ზღვაში არსებულ ეკოსისტემას.

გამომდინარე იქედან, რომ ადამიანების დამოკიდებულება ტყის რესურსებზე საკმაოდ მაღალია, უმოწყალოდ მიმდინარეობს ხე-ტყის გაკაფვა, ხოლო რაც შეეხება ბიომრავალფეროვნებას, ბუნებრივი ჰაბიტატების დეგრადაცია და ფრაგმენტაცია მცენარეთა და ცხოველთა სახეობების პოპულაციების შემცირების მთავარი მიზეზია. უკანასკნელ წლებში ენერგეტიკის (მაგ., ჰიდროელექტროსადგურები), სოფლის მეურნეობის (მაგ., ჭარბი ძოვება) და ინფრასტრუქტურის (მაგ., გზები) დარგების განვითარებამ ხელი შეუწყო ბუნებრივ ჰაბიტატებზე ზეწოლას. იმ შემთხვევაში, თუ არ იქნება მიღებული სათანადო და დროული ზომები, აღნიშნულ დარგებს შეუძლიათ გამოწვიონ ბუნებრივი ჰაბიტატების დაბინძურებაც (მაგ., პესტიციდებითა და სასუქებით).

რაც შეეხება ნარჩენებს, არ არსებობს სათანადო ინფრასტრუქტურა ნარჩენების შეგროვებისას, ტრანსპორტირებისას და დამუშავებისას, ან ნარჩენების მართვის ნებისმიერ სხვა ეტაპზე. აუცილებელია მთელი ქვეყნის მასშტაბით ნარჩენების შეგროვების ქსელის განვითარება და ახალი ნაგავსაყრელების მოწყობა სახიფათო, არასახიფათო და ინერტული ნარჩენებისთვის ევროკავშირის მოთხოვნათა შესაბამისად.

კლიმატის ცვლილება, როგორც მთელი მსოფლიოსთვის, ისე საქართველოსთვისაც მნიშვნელოვან გამოწვევას წარმოადგენს. კლიმატის ცვლილება ყველაზე მეტად ემუქრება მყინვარწვერებს, რომლებიც საქართველოს მდინარეების მთავარ მკვებავ წყაროს წარმოადგენენ. კლიმატის ცვლილებით გამოწვეული მათი დნობა კი მნიშვნელოვან საფრთხეს შეუქმნის მდინარეებს და შეამცირებს წყლის დონეს მათში.

საქართველოს გარემოსა და ბუნებრივი რესურსების დაცვის სამინისტროს მიერ ბევრი მნიშვნელოვანი რეფორმა გატარდა ზემოაღნიშნული პრობლემების აღმოფხვრის მიზნით. ნარჩენების მიმართულებით გატარებულია მნიშვნელოვანი საკანონმდებლო ცვლილებები, მაგალითად, დამტკიცებულია ნარჩენების მართვის კოდექსი, რომელიც ემყარება ევროკავშირი-საქართველოს ასოცირების შესახებ შეთანხმებას და საუკეთესო საერთაშორისო გამოცდილებას. ასევე, მიღებულია მნიშვნელოვანი დოკუმენტები - ნარჩენების მართვის ეროვნული სტრატეგია (2016-2030) და სამოქმედო გეგმა (2016-2020), რომლებიც ქმნიან მყარ საფუძველს ნარჩენების მართვის სისტემის ეტაპობრივი ჩამოყალიბებისა და განვითარებისთვის.

წყლის რესურსების სფეროში, გამომდინარე იქედან, რომ არსებული კანონი წყლის შესახებ ვერ უზრუნველყოფს ეფექტურ მექანიზმებს წყლის რესურსების მართვისთვის, მაგალითად არ მოიცავს მიწისქვეშა წყლებს, შემუშავებულია ახალი კანონი პროექტზე “წყლის რესურსების მართვის შესახებ”, რომელიც მოიცავს წყლის რესურსების ინტეგრირებული მართვის ყველა ასპექტს. ასევე, დაწყებულია მდინარეების სააუზო მართვის გეგმების შემუშავების პროცესი. ამ დროისთვის დასრულებულია ჭოროხი-აჭარისწყლის მდინარის სააუზო მართვის პილოტური გეგმის (2016 წელი) პროექტის მომზადება, რომელიც სავარაუდოდ დამტკიცდება „წყლის რესურსების მართვის შესახებ“ კანონის მიღების შემდგომ.

მნიშვნელოვნად გაფართოვდა წყლისა და ჰაერის მონიტორინგის ქსელი, რაც უზრუნველყოფს სანდო მონაცემებისა და ინფორმაციის შეგროვებას საქართველოში არსებული მდგომარეობის შესახებ. 2016 წელს, სატრანსპორტო სექტორიდან გაფრქვევების მოცულობების შემცირების მიზნით, განხორციელდა რამდენიმე საკანონმდებლო ცვლილება. კერძოდ, 2017 წელს ბენზინის ხარისხის ეროვნული ნორმა ევრო 5 სტანდარტს გაუტოლდა, 2019 წლამდე იგეგმება დიზელის საწვავის ხარისხის სტანდარტის ეტაპობრივი გაუმჯობესება ევრო 4 სტანდარტამდე (50 მგ/კგ). უფრო სუფთა ავტომობილების იმპორტის გასაზრდელად საქართველომ შემოიღო ეკონომიკური წახალისების მექანიზმები და ამჟამად, საქართველოში

ელექტრომობილების იმპორტი გათავისუფლებულია აქციზისა და იმპორტის გადასახადებისაგან.

ბიომრავალფეროვნების სათანადოდ დაფასების, კონსერვაციის, აღდგენისა და მდგრადი გამოყენების, ეკოსისტემური პროცესებისა და სერვისების და ჯანსაღი გარემოს შენარჩუნების უზრუნველყოფის მიზნით გადაიდგა მნიშვნელოვანი ნაბიჯები. მაგალითად, გაფართოვდა დაცული ტერიტორიების ქსელი, რაც ძალზედ მნიშვნელოვანია სახეობებისა და მათი ჰაბიტატების დაცვის უზრუნველსაყოფად. ბიომრავალფეროვნების სფეროში ეროვნული პოლიტიკის ძირითად განმსაზღვრავდოკუმენტს „2014-2020 წწ. საქართველოს ბიომრავალფეროვნების სტრატეგია და მოქმედებებთა გეგმა“ (NBSAP) წარმოადგენს, რომლის მიზანია ბიომრავალფეროვნების ფასეულობების შენარჩუნება, ბიომრავალფეროვნების მნიშვნელობისა და სარგებლის შესახებ საზოგადოების ცნობიერების დონის ამაღლება, ბიომრავალფეროვნების ასპექტების ინტეგრირება სხვადასხვა სექტორში და ბიომრავალფეროვნების მდგომარეობის გაუმჯობესება და საფრთხეების შერბილება. ამჟამად შემუშავებულია კონონის პროექტი ნადირობისა და ბიომრავალფეროვნების შესახებ.

ტყის სექტორში მიმდინარეობს მუშაობაკანონპროექტზე „ტყისკოდექსი“, რომელიცმესაბამისობაშიიქნებასაერთაშორისოვალდებულებებთან, გლობალურდა ეროვნულგამოწვევებთანდასაჭიროებებთან.

საქართველოსტყეებისდაცვისადამდგრადიგამოყენებისწინაპირობისშესაქმნელად.

„ტყისკოდექსმა“

უნდაუზრუნველყოსახალიანგანახლებულისისტემებისადამექანიზმების შექმნა, რომლებიცეროვნულისატყეოკონცეფციისსაფუძველზეგანხორციელდება. ამასთან, კიდევ ერთი დადებითი სიახლეა ის, რომ გერმანიის საერთაშორისო თანამშრომლობის საზოგადოების (GIZ) მხარდაჭერით ძალიან მალე დაიწყება ეროვნული ინვენტარიზაცია ტყის, რაც პირველად განხორციელდება ისტორიაში.

ბუნებრივი საფრთხეების მიმართულებით მნიშვნელოვანი მზაობაა საქართველოში,

დამონტაჟებულია წინასწარი გაფრთხილების სისტემები, რათა შესაბამისი და დროული რეაგირება მოხდეს რომელიმე ბუნებრივი კატასტროფის შემთხვევაში.

კლიმატის ცვლილების კუთხით, აღსანიშნავი ფაქტია ის, რომ 7 ივნისს საქართველო შეუერთდა პარიზის შეთანხმებას, რომლის ეფექტური და თანმიმდევრული განხორციელების მიზნით საქართველოს მზად აქვს „ეროვნულად განსაზღვრული წვლილის“ დოკუმენტი, რომელშიც ასახულია ქვეყნის ხედვა სათბურის გაზების გაფრქვევების შემცირებისა და კლიმატის ცვლილებასთან ადაპტაციის მიმართულებით. კერძოდ, საქართველო გეგმავს, რომ ეკონომიკის სხვადასხვა სექტორიდან 2030 წლამდე ეტაპობრივად შეამციროს სათბურის გაზების გაფრქვევა 15-25%-ით.

გარემოსდაცვითი განათლების კუთხითაც მნიშვნელოვანი ინიციატივები განხორციელდა. სსიპ გარემოსდაცვითი ინფორმაციისა და განათლების ცენტრმა შეიმუშავა სახელმძღვანელო სკოლამდელი ასაკის ბავშვებისთვის, სადაც გაერთიანებულია სხვადასხვა გარემოსდაცვითი კომპონენტი. სახელმძღვანელო მალესაქართველოს ყველა ბაღში გავრცელდება და მისი წყალობით, ბავშვები ადრეული ასაკიდანვე შეძლებენ გარემოს აღქმას და ჩამოუყალიბდებთ გარკვეული ქცევები და დამოკიდებულებები. რაც შეეხება უმაღლეს განათლებას, ცენტრმა საქართველოს საზოგადოებრივ საქმეთა ინსტიტუტთან ერთად, გერმანიის საერთაშორისო თანამშრომლობის საზოგადოების (GIZ) მხარდაჭერით დაიწყო გარემოსდაცვითი მენეჯმენტის და პოლიტიკის სამაგისტრო პროგრამა, რომლის მიზანია მაღალკვალიფიციური სპეციალისტების მომზადება გარემოსდაცვითი მმართველობისა და პოლიტიკის სფეროში, რომლებიც წარმატებით იმუშავებენ როგორც საჯარო, ასევე კერძო, თუ საზოგადოებრივ სექტორში. გარემოსდაცვითი განათლების მიმართულებით ერთ მნიშვნელოვანი დოკუმენტზე უნდა გამახვილდეს ყურადღება, რომლის შემუშავების პროცესიც ამჟამად მიმდინარეობს - “განათლება მდგრადი განვითარებისთვის: საქართველოს ეროვნული სტრატეგია 2018-2022 წლებისთვის”. დოკუმენტის მიზანია ადამიანების საჭირო ცოდნით და უნარ-ჩვევებით აღჭურვა მდგრადი განვითარებისთვის, რაც მათ უფრო კომპეტენტურს გახდის ჯანსაღი და

პროდუქტიული ცხოვრების წარსამართად ბუნებასთან ჰარმონიაში. დოკუმენტის დამტკიცების შემდგომ, მდგრადი განვითარების კომპონენტები ინტეგრირებული იქნება სწავლების ყველა დონეზე, როგორც საგანმანათლებლო ისე სამეცნიერო მიმართულებებზე და პროფესიული სასწავლებლებში. ყოველივე ამის მიზანი კი არის ისეთი საზოგადოების ჩამოყალიბება, რომელიც ხელს შეუწყოს ქვეყნის მდგრად განვითარებას.

ბოლოს, კიდევ ერთხელ უნდა აღინიშნოს, რომ ეფექტური გარემოსდაცვითი მმართველობისთვის საჭიროა შესაბამისი საკანონმდებლო საფუძველის შექმნა, თუმცა ეს ყველაფერი მხოლოდ ფურცელზე არ უნდა იყოს დატანილი და აუცილებელია ამ ყველაფრის შესრულება.

ცალკეული კომპონენტების განხილვა არ არის მიზანშეწონილი, რადგან თითოეული დარგი გადაჯაჭვულია ერთმანეთზე და ერთი კონკრეტული მიმართულების მოგვარება დანარჩენი დაკავშირებული დარგების გარეშე შეუძლებელია. კონპლექსური ერთიანი მიდგომაა საჭირო გარემოსდაცვითი გამოწვევების გადასაჭრელად და ამისთვის ადამიანის გარემოსდაცვითი ცნობიერება, განათლება და უნარჩვევები მნიშვნელოვან როლს თამაშობს.

წინასაარჩევნო პროგრამებში საკითხების შეტანა დამოკიდებულია საზოგადოების მოთხოვნილებათა პრიორიტეტულობაზე. მაგალითად, თუ პოლიტიკური პარტიები თავიანთ საარჩევნო პროგრამებში შეიტანენ გარემოსდაცვით საკითხებს, ნიშნავს რომ ამ საკითხების მიმართ საზოგადოების ინტერესი გაიზარდა და მათთვის ეს მიმართულებები მნიშვნელოვანია. საზოგადოების ინტერესისა და ცნობიერების გაზრდა კი სწორედ ეფექტური გარემოსდაცვითი პოლიტიკის შედეგი შეიძლება იყოს.

4.4. „ლეიბორისტული პარტია“

გარემოს დაცვაზე ზრუნვას უდიდესი როლი აქვს. ადამიანი გარემოს და ბიოსფეროს განუყოფელი ნაწილია და ეს ყველაფერი კი ურთიერთკავშირშია. ადამიანები, როგორც წესი, ძალიან უდიერად ექცევიან გარემოს. დანაგვიანების გარდა ნადგურდება ეკოლოგია. ხეების მასიური ჭრა მიდის იმის გამო, რომ ვიღაცამ დიდი ფული იშოვოს, მაგის გამო რა მოხდება ხვალ? წყალი, რომელიც დღეს ძალიან საამაყოა საქართველოსთვის, როგორც მინერალური, ისე სასმელი, მტკნარი რომელმაც შეიძლება, ქვეყნის ეკონომიკას დიდი თანხა მოუტანოს, სწორედ ეს ნადგურდება. წინა ხელისუფლებაც, იმის წინა ხელისუფლებაც, დღევანდელი ხელისუფლებაც, რაღაცა ერთეული მაფიოზული კლანები, დანარჩენები არიან მათი შემადგენელი ნაწილები, საერთოდ არ ფიქრობენ. ხვალ აღარც წყალი იქნება, აღარც ჟანგბადი, მშენებლობები რომ მიმდინარეობს თბილისში და მთელი ხეები იჩეხება ერთი კაცის თუ რამდენიმე კაცის ამიბიციების და ფულის შოვნის გამო და სასუნთქი ჰაერი აღარაა. ხალხის გარკვეული ნაწილი კი ვფიქრობს, მაგრამ ხელმიუწვდომელია უბრალო მოქალაქეებისთვის, რომ შეჩერდეს დღევანდელი სიტუაცია. ყველაფერი ურთიერთკავშირშია და აუცილებლად გასაფრთხილებელია. თუმცა ეს მოწოდებები რჩება უპასუხოდ, იმიტომ, რომ აქ იშოვება დიდი რაოდენობით ფული და ის ვინც დიდ ფულს შოულობს, სულ არ ენადვლება რა ხდება ეკოლოგიური თვალსაზრისით და რა იქნება მომავალი. პოლიტიკა, ეკონომიკა და ეკოლოგია ძალიან არის ერთმანეთთან გადაჯაჭვული და სანამ არ მოვა ისეთი ხელისუფლება, რომელიც იზრუნებს იმაზე, რომ თავისი ხალხი ცხოვრობდეს ჯანსაღ გარემოში, იზრუნებს თავისი შვილების მომავალზე, რომ ელემენტარული სასუნთქი ჰაერი იყოს და წყალი იყოს დასალევი მანამდე არაფერი შეიცვლება. აი სწორედ ეხლა, ხეები რომ დააქვთ აქეთ-იქით და მთლიანად, ფასვებიანად ნადგურდება. ჰუმუსის პატრა ფენის შექმნას სჭირდება საუკუნეები. ასე, რომ ნადგურდება ბუნება დაიწყება მეწყერები, მთლიანად მოიშლება ეკოსისტემა. ამაზე ერთეული ადამიანები კი ფიქრობენ, მაგრამ რა? არ ხელეწიფებათ რამის შეცვლა, ამიტომ იქნებ როდესმე მოვიდეს ისეთი ხელისუფლება, რომელიც ხალხზეც იფიქრებს, ეკოლოგიაზეც იფიქრებს, ეკონომიკაზეც და ყველაზე მთავარი რაც არის მომავალზე იზრუნებს.

გაშუქება ალბათ ხდება, მაგრამ მაშინ, როცა უშუალოდ კატასტროფა ხდება. აი მაგალითად: გაიჩეხა სადღაც ხეები, მშენებლობის გამო და ხალხი გამოვიდა და მაშინ გაშუქდა, მაგრამ ის, კი არა რომ პერმამენტულად მიდის ხეების ჩეხვა და არა მხოლოდ შერჩევითი ჭრა, რომელიც აუცილებლად უნდა მოხდეს, არამედ მასიური ჭრა და ამას ეწირება ძალიან ჯანმრთელი და საღი ხეები და ეს ეწირება ვიღაცის ფინანსურ ინტერესებს ამის გაშუქება ნაკლებად ხდება. ჩვეულებრივ ამბად აღიქმება ეს ყოველივე, იმიტომ, რომ ჟურნალისტიკა, ძირითადად, სკანდალებზეა ორიენტირებული და ეს უკვე ჩვეულებრივ ამბად აღიქმევა. თუმცა, გაშუქებამაც უკვე აზრი დაკარგა. ხდება ისე, რომ არანაირი რეაგირება არაა ამასთან დაკავშირებით. შედეგი არ აქვს საერთოდ და ამიტომაც აზრს კარგავს ეს ყველაფერი, რადგან ისევ მივდივართ პოლიტიკამდე.

მწვანეთა პარტია სერთოდ აღარ ჩანს. არსებობდა გია გაჩეჩილაძის „მწვანეთა პარტია“ ოპოზიციაში, რომელიც ძალიან აქტიური იყო და სკანდალურ მასალებს იძლეოდა. რაც გია გაჩეჩილაძე გახდა ფრაქციის ხელმძღვანელი და მოვიდა ხელისუფლებაში, ის არის ხელისუფლების გუნდრულის მკმეველი. უფრო მეტად გართულდა ეს მდგომარეობა, უფრო მეტად იჭრება და იჩეხება ტყეები, კვარციტმა ჩარეცხა და გააუბედურა მთელი გარემო, ჭიათურაში და ზესტაფონში რა ხდება კარგადაა ცნობილი, მაგრამ „მწვანეთა მოძრაობა“ არსად ჩანს. მეორე მოძრაობა ნატა ფერაძის ხელმძღვანელობით: „პარტიზანი მებაღეები“ ისინი შედარებით აქტიურობენ. კიდევ კარგი რამდენიმე კაცი მაინც არის შემორჩენილი საქართველოში და უცებ „ხანძარზე“ მაინც მიდიან, მაგრამ შედეგი ფაქტობრივად, არც აქ არ არის არანაირი.

ზოგადად, ეს გამოკვეთილად წინასაარჩევნო პერიოდში არ ხდება ხოლმე . ლეიბორისტული პარტია ცნობილია იმით, რომ ოდითგანვე წინააღმდეგი იყო ტყეების, მდინარეების, მდინარის პირების, წიაღისეულის გაყიდვით, რამდენადაც ეს არის სტრატეგიული ქონება და ეს უნდა ეკუთვნოდეს სახელმწიფოს, მაგრამ უნდა ეკუთვნოდეს სახელმწიფოს იმ შემთხვევაში თუ ხელისუფლება არ იქნება კორუმპირებული. პარტია, პერმამენტულად მუშაობს ამ საკითხზე, რომ არ შეიძლება ხელაღებით ბუნებრივი სიმდიდრეები გასხვისდეს. არ შეიძლება წიაღისეულის გაყიდვა

ამას უნდა მართავდეს სახელმწიფო და იქიდან მიღებული შემოსავალიც უნდა შემოდოდეს სახელმწიფოში. აღარაფერი ითქმის გაუბედურებულ, სანაგვეებად ქცეულ ფერდობებზე, თუ მდინარის პირებზე. სხვათა შორის, ახალგაზრდები, წინა საარჩევნო პერიოდში დაემთხვა რატომღაც, იყვნენ ბორჯომში და დაასუფთავეს გარემო. ასევე პარტიის სურვილია, ბორჯომში, ომის დროს გადმწვარი ტერიტორიების გამწვანება, ნერგების დარგვა. ეს ყველაფერი არ უკავშირდება მაინცდამაინც წინასაარჩევნო პერიოდს. მუდამ კეთდება ისეთი ღონისძიებები, რომლებიც იცავს ბუნებას ბოროტი ადამიანების ხელყოფისგან. ადამიანები საკუთარი ხელით ანადგურებენ იმას, რასაც ვერაფერი ვერ შეცვლის.

დღეს, განსაკუთრებით თბილისში არის ჟანგბადის ნაკლებობა. უამრავი ჭრა მიმდინარეობს მშენებლობების გამო, უკანონო თუ კანონიერი. როგორ შეიძლება 40 ხე მოიჭრას ვაკის, საბურთალოს გზაზე? ცოტა ხანში ლამაზი თბილისის ნაცვლად დარჩება ქვის ქალაქი, სადაც პრაქტიკულად სუნთქვა შეუძლებელი იქნება. მდიდარი ამა ქვეყნისანი კი გაასწრებენ აქაურობას და სხვაგან იცხოვრებენ, მაგრამ უბრალო ადამიანებმა რა უნდა ქნან? რითი უნდა იცხოვროს მომავალმა თაობამ? ეს სერიოზული საფრთხე უკვე არის. თუ რეგიონებში გადავინაცვლებთ, იქაც მიდის პერმანენტული ჭრები, შერჩევითი კი არა, ხელაღებითი ჭრები. იქ უკვე სხვა საფრთხეებთან არის საქმე. არის მეწყერების საშიშროება, მდინარეების დაშრობის და .შ. მინერალური წყლებით, რომლიც საამაყოა დღეს, ბორჯომი, ლიკანი, მათი მინერალები, გარკვეულწილად ხეებიდანაც ხომ მომდინარეობს, ესეც რა თქა უნდა ნელ-ნელა დაშრება, თუ ამ ტემპით გაგრძელდება. ასევე მოთხრილი ხეები, რომლის ადგილას რჩება ათობით კვადრატული მეტრი მიწის ღრმულები, რომელთა ამოვსებასაც საუკუნეები ჭირდება. ცოტა ხანში გამოჩნდება, იმ ადგილეში როგორი მეწყერები დაიწყება და რამდენად შეიცვლება ეკოსისტემა. დღეს და ხვალ არა, ეს გამოჩნდება წლების მერე. ჰუმუსის ფენა იყიდება, ყოფილა ასეთი ბიზნესი. საუკუნეები რომ ქმნი ჰუმუსს, ამ მიწას ჭრი და გაგაქვს, აქ კი რჩება რა? არაფერი. ამდენად, ეკოლოგია დაკავშირებულია ეკონომიკასთან, ეკონომიკა კიდევ პოლიტიკასთან.

დიდი აქციების ჩატარებას და გამოსვლას აბსოლუტურად არ აქვს აზრი. თბილისში ხეების მოჭრასთან დაკავშირებული აქციები კი განხორციელდა ლეიბორისტული პარტიის მიერ ვაკის პარკიდან დაწყებული ყოფილ ფსიქიატრიულ საავადმყოფოსთან რომ შენდებოდა რაღაც, იქ დამთავრებული. ბათუმში, ქობულეთშიც საკმაოდ დიდი აქციები, ადგილობრივი მოსახლეობაც გამოვიდა, მაგრამ რა? გასაკეთებელი მაინც გაკეთდა, მაინც მოიჭრა და მაინც აშენდა. მაგრამ ოპოზიციის ვალდებულება ეს არის, დაანახოს ხალხს რა ხდება და ილაპარაკოს აღნიშნულ პრობლემებზე. მაგრამ შედეგი? შედეგი სამწუხაროდ ისევ არაა.

ისეთ მაღლიან მიწაზე ცხოვრება, როგორც საქართველოა, ჭკვიან და გონიერ ხალხს პრობლემა არ უნდა ჰქონდეს ეკოლოგიური კუთხით. ყველაფერია მთაც, ბარიც, მდინარე, ზღვა, მაგრამ პრობლემური არის ხელისუფლება. პრობლემურია კორუფცია და მაფიოზური დაჯგუფებები, რომლებიც ანადგურებენ ქვეყანას. იშოვება ძალიან დიდი ფული. როდესაც წიაღისეულის თხრისას ოქროს მადანს იღებ და იმ ნარეცხს უშვებ პირდაპირ მდინარეში, მაშვერა მთლიანადაა დაბინძურებული და ხალხს ჯანმრთელობის პრობლემა აქვს, ონკოლოგიური დაავადებების საფრთხეა. როცა ჭიათურაში იღებ ქვა-ნახშირს და ხალხს სახლის საძირკველს უშლი, ეს ყველაფერი ერთად არის პრობლემა. დღეს შეიძლება არ იგრძნობა, მაგრამ მალე გამოჩნდება და როცა საფრთხე წინ წამოიწევა და მომავალ თაობას დაემუქრება, ეს იქნება კატასტროფული და რთული საშველი. ანუ პრობლემა არის ის ხალხი, ვინც პოლიტიკას განსაზღვრავს, მათ შორის ეკოლოგიურ პოლიტიკას.

ლეიბორისტული პარტია ყოველთვის ცდილობს იმას, რომ წინასაარჩევნო პროგრამებში ჩაწეროს გარემოს დაცვითი საკითხები: არ უნდა გაიყიდოს, მითუმეტეს ბუნებრივ რესურსებს რაც შეეხება, მართლა ძალიან მნიშვნელოვანია და არ უნდა გაიყიდოს. და ვისაც ნაყიდი აქვს ისიც უნდა დაბრუნდეს წესიერი ხელისუფლების ხელში. დანარჩენი : არ მოიჭრას, არ განადგურდეს, ჯერ ერთი მოსახლეობას არც აინტერესებს რა გიწერია შენ წინასაარჩევნო პროგრამაში ამ კუთხით, არ აქცევენ ყურადღებას, იმიტომ, რომ დღეს მნიშვნელოვანია ის რაც გაჭირვებულ ხალხს

აინტერესებს: ტარიფების შემცირება, პენსიის მომატება, ხელფასების მომატება, დღესდღეობით ესაა მნიშვნელოვანი. რაც შეეხება ეკოლოგიის საკითხები ნაკლებად მნიშვნელოვანია მათთვის ამდენად ძირითადად რაც იწერება ხოლმე ესაა: არ უნდა გაიყიდოს, არ უნდა გაიჩეხოს ხეები დანარჩენი წვრილმანები უინტერესოა საზოგადოებისთვის, რადგან მისი უმეტესი ნაწილი უკიდურესად გაჭირვებულია და მათთვის პრიორიტეტულია სხვა საკითხები.

4.5. „ბურჯანაძე და დემოკრატიული მოძრაობა“

საქართველო, მისი რელიეფიდან, კლიმატური ზონების მრავალფეროვნებიდან გამომდინარე საკმაოდ მნიშვნელოვანი რისკ-ფაქტორების შემცველი ქვეყანაა. მაგალითად ღვარცოფები, რომელიც კლიმატის ცვლილების ფონზე ძალიან სერიოზულ გამოწვევად რჩება ქვეყნისთვის, დაახლოებით 5000 ღვარცოფული კერაა საქართველოში. ძალიან სერიოზული პრობლემაა ატმოსფერული ჰაერის დაცვის კუთხით, რადგან ამ მიმართულებით კანონმდებლობაში ძალიან სერიოზული რეგულაციებია მისაღები. რაც მთავარია, ასამოქმედებელია ის გარდამავალი დებულება, რომლის ფარგლებშიც ტყვიაშემცველი ბენზინის და საწვავის საბითუმო-საცალო ქსელიდან ამოღება ვერ იქნა შესაძლებელი, ამის პოლიტიკური ნება არ არსებობს. ძალიან სერიოზული პრობლემაა აგრარულ სფეროში, ფაქტობრივად არ არსებობს აკადემიური მიდგომები, ნორმატიული ბაზა იმისა, თუ როგორ უნდა მოხდეს აგრარულ სფეროში დასაქმებული გლეხების, მეურნეების, აგრარულ ბლოკებში დასაქმებული პირების ინფორმირება, მათი განგრძობადი განათლება. შესაბამისად არაორგანული სასუქების გამოყენება სტიქიურ ხასიათს ატარებს. ხშირ შემთხვევაში პოლიტიკურ მიზანს ამართლებს, რომ სასოფლო-სამეურნეო დახმარება, მაგ: ორი ტომარა გვარჯილის ჩუქებით თითოეულ გლეხზე, რომელიც შეიძლება შხამად ექცეს ნიადაგს და შესაბამისად მასზე მომყვანი მოსავლის

პატრონს პოლიტიკოსები, სახელისუფლებო ძალის წარმომადგენლები არაფრად აგდებენ. საქართველო დადგა ისეთი უპრეცედენტო ფაქტების წინაშე, რომლის მაგალითი მსოფლიოში არ მოიძებნება.. ის რომ ქვეყნის პოლიტიკური დედაქალაქის ცენტრში, ერთ-ერთ ყველაზე უფრო პრესტიჟულ ზონაში, მოვარდნილი ღვარცოვის გამო სახლი წაიღო მდინარე ვერემ და სახლის სახურავზე მდგომი ადამიანი ორი საათის განმავლობაში ითხოვდა შველას და სახელმწიფო უძღური იყო, რომ მისთვის დახმარება აღმოეჩინა, მგონი ეს საკმარისზე მეტი არგუმენტია იმისთვის, რომ რამდენიმე ასპექტით გამახვილდეს ყურადღება. დევდორაკის ტრაგედია უკვე მესამედ განმეორდა საქართველოში, ათეულობით ადამიანის სიცოცხლე შეიწირა, ასევე მდინარე დურუჯის ხეობაში მიმდინარე პროცესები. როგორც ბუნებრივი ღვარცოფ-სადინარის ადრე მიღებული გამოცდილებით ცნობილია, რომ არაერთგზის ყოფილა ყვარლისა და ლაგოდეხის რაიონის დატბორვის ფაქტები, რამაც 50-იან წლებში ასეულობით ადამიანის სიცოცხლე შეიწირა. მსგავსი ტიპის ღვარცოფ სადინარების და ნაპირ-სამაგრი სამუშაოების შესრულება ეს არ არის ახირებული იდეა, ეს არის ადამიანის ყველაზე უფრო მაღალი ღირებულების, მისი სიცოცხლის დაცვისა და უსაფრთხოების პრევენციის საკითხი, რასთან დაკავშირებითაც, სერიოზული ჩავარდნაა. მიწებთან დაკავშირებითაც სახეზეა აგროტერორიზმი, როდესაც მიწის დამუშავების, მისი კულტივაციის, ხვნის, ტესვის პროცესები დაკავშირებულია აგროქიმიის გამოყენებასთან, არავითარ ნორმატიულ კანონქმედებარე აქტებით გაწერილი არ არის. ატმოსფერული ჰაერი, მხოლოდ დედაქალაქში რეგისტრირებულია 630 000 ავტოსატრანსპორტო საშუალება. ყოველდღიურად დედაქალაქში გადაადგილდება 800-დან 900 000 ავტომანქანამდე. ასევე ტექნიკური დათვალიერების ისეთი უმნიშვნელოვანესი კომპონენტის ჩართვაზე, რაც პოლიტიკური მნიშვნელობის საკითხია. აქედან გამომდინარე, მატებაა სიმსივნური დაავადებებისა. როგორც ჩანს, ეს არის ურთიერთშეუქცევადი, ჯაჭვური პროცესი, რომელიც საბოლოო ჯამში გამოუსწორებელ ზიანს აყენებს საზოგადოებას, სახელმწიფოს და მის ინტერესს. საბოლოო ჯამში, ეს არის პოლიტიკოსების გადასაწყვეტი თემა და ყველაზე მეტი ჩავარდნა სწორედ გარემოს დაცვით საკითხებთან დაკავშირებულ მსჯელობებშია,

იმიტომ რომ, ფაქტობრივად, შუქდება მუდმივად, საარჩევნო თემატიკა, სხვადასხვა სოციალური საკითხები, იშვიათადაა სეროიზული დებატები გარემოს დაცვის საკითხებთან დაკავშირებით, ან საკომიტეტო მოსმენები, ან სასესიო მოსმენები. კარტახენას ოქმით აღიარებულია გენმოდირებული საკვები პროდუქტის მარკირება. შარშანწინ პარლამენტმა მიიღო „გენმოდირებული ცოცხალი ორგანიზმების ტრანზიტისა და მისი საქართველოში შემოყვანის დაუშვებლობის აქტი“, მაგრამ საზოგადოებამ ჩათვალა, რომ ეს დაკავშირებულია სასურსათო პროდუქციის მარკირებასთან, სინამდვილეში აბსოლუტურად ორი განსხვავებული საკითხია და დღემდე არაა მავალდებულებელი ნორმა, რომლითაც მოსახლეობა გაარჩევს ერთმანეთისგან არაგენმოდირებულს გენმოდირებულისაგან, რომელიც თავის მხრივ, გამოუსწორებელ ზიანს აყენებს და ეს საკითხი ბოლომდე არ არის შესწავლილი. ასევე საკვები დანამატები ბავშვთა კვებაში, ასევე ISO სტანდარტს მიღმა დამზადებული პლასტმასის პროდუქცია ბავშვებისთვის. თამბაქოს და ალკოჰოლური სასმელების ნაწარმი, ეს ყველაფერი, საბოლოო ჯამში ადამიანის ეკოლოგიასთანაა დაკავშირებული და სამწუხაროდ დღემდე არ რეგულირდება ეს სფერო.

ალბათ დაბალი კულტურის ბრალია, ასევე გარემოსდაცვით სფეროში მოღვაწე არასამთავრობო ორგანიზაციების ნაკლები აქტივობის შედეგია. ქვეყანაში ფუნქციონირებს რეგიონალური მნიშვნელობის „გარემოსდაცვითი კავკასიური ფონდი“, ასევე „გარემოსდაცვითი ორგანიზაციების ქსელი“, არის ეკოლოგიური პროდუქტების ტექნოლოგიაზე მოყვანაზე მომუშავე არასამთავრობო ორგანიზაცია „ელკანა“, ეს ორგანიზაციები წლების განმავლობაში საკმაოდ უხვად ფინანსდებიან დონორი ორგანიზაციების მხრიდან და რომლებიც გარემოს დაცვითი განათლების ამალგების კუთხით აწარმოებენ აქტივობებს, მაგრამ როგორც ჩანს, ეს არ არის საკმარისი, სანამ პოლიტიკურ დონეზე არ გააქტიურდება. ამ ქვეყანაში, გარემოს დაცვა და მასთან დაკავშირებული პრობლემები ხელწამოსაკრავ საკითხადაამიჩნეული, არადა ეს არის ურთულესი სფერო, მითუმეტეს, როგორც ავლნიშნე კლიმატის ცვლილებებით გამოწვეული ზიანი მთელ დედამიწაზე ყოველდღიურად მატულობს და საქართველოც არაა გამონაკლისი ამ ციკლში. საჭიროა მეტი გააქტიურება ყველა მიმართულებით,

საჭიროა ზოგადსაგანმანათლებლო სკოლებში გარკვეული დისციპლინაც, არა მხოლოდ სოციალური ექსპერიმენტების სახით, რასაც დღეს აწარმოებენ არამედ, კონკრეტულად, გარემოსდაცვითი განათლების სფერო.

ზურაბ ჟვანიას სიცოცლემი ძალიან აქტიური იყო მწვანეთა პარტია. ეს იყო რეალურად შემდგარი, დასავლური ტიპის სტრუქტურულიზებული, შიდაკონკურენციაზე აგებული პოლიტიკური ორგანიზაცია, რომელმაც შეძლო, რომ ისეთი კადრების სამჭედლო გამხდარიყო, რომ შემდგომი ხელისუფლება, მათ შორის სრულიად განსხვავებული იდეოლოგიის მატარებელი და სრულიად რადიკალურად დაპირისპირებული წინა ხელისუფლებებთან დაეკომპლექტებინა და დღემდე მოყვება სწორედ ზურაბ ჟვანიას კადრები ქართულ პოლიტიკას, სხვა საკითხია ვინ რა პატივისცემითა და ნდობით არის განმსჭვალული მათ მიმართ, მაგრამ ფაქტია, რომ ისინი დარჩნენ პოლიტიკაში. სამწუხაროდ დღევანდელი „მწვანეთა პარტიის“ აქტივობა მხოლოდ ერთი კაცის აქტივობაზეა დამყარებული, მას საერთოდ არ გააჩნია არავითარი აქტივობები, მწვანეთა პარტია დღეს მხოლოდ ფორმალურად არის წარმოდგენილი ქართულ პოლიტიკაში.

ერთ-ერთი უმთავრესი საკითხი, რომლითაც 2014 წლის წინასაარჩევნო კამპანიის დროს გატარებული დემოკრატების მიერ, ეს იყო ეკოლოგიური საკითხები. ერთ-ერთი პრობლემა არის ნაგავსაყრელების მოწესრიგების საკითხი, ინფრასტრუქტურისა და მუნიციპალური განვითარების სამინისტროში არსებობდა მთელი დეპარტამენტი, მთელი ქვეყნის მასშტაბით მოქმედებდა 49 ნაგავსაყრელი და არც ერთი მათგანი არ იყო ევროპული სტანდარტის. რაც იმას გულისხმობს, რომ მყარი ნარჩენების დიფერენცირებული მართვა უნდა წარმოებდეს მინიმუმ სამი მიმართულებით, რომ რეზინის ნაწარმი, ცელულოზა და სხვა მყარი ნარჩენები ერთმანეთისაგან გამოცალკევდეს და მოხდეს მათი გადამუშავება, ასევე ორგანული ნარჩენებისაგან გამოყოფილი აირისა და დიზელის საწვავის მისაღებად ჩართული უნდა იყოს შესაბამისი ტექნოლოგიები. ამისთვის არსებობენ დაინტერესებული საინვესტიციო კომპანიები, რომლებიც ცდილობენ შემოვიდნენ ისეთ დიდ მეგაპოლისებში, სადაც

ყოველდღიური ნაგვის გატანის საერთო მოცულობა არ არის 8000 ტონაზე ნაკლები. მიუხედავად იმისა, რომ თბილისი ყველა ამ პარამეტრს აკმაყოფილებს დღემდე ამ მცირე მიწიან, მთაგორიან ქვეყანაში, რომელიც საკურორტო ზონაა და რომლის უმთავრესი პრობლემა არის ნაგავი. ასევე, გრუნტის წყლების დაცვის ერთ-ერთი მთავარი პრევენციაა სწორედ ის, რომ მეგაპოლისებს, საქართველოში სამი ძირითადი დიდი ქალაქია: თბილისში არის ალექსეევის დასახლების მიმართულებით, ქუთაისში გეგუთის მიმართულებით, ბათუმში ადლის მიმართულებით. სამივე მოუწესრიგებელია და ზაფხულის სეზონზე იქმნება ძალიან სერიოზული პრობლემა. ასევე ჰექტრობით განადგურებული მიწები, რომელიც ხმარდება ნაგავსაყრელების შემდეგი კონსერვაციისა და ექსპლოატაციის პირობის დაცვას. მეორე საკითხი უკავშირდებოდა ატმოსფერული ჰაერის დაცვას და ამ მიზნით ეროვნულ დონეზე ელექტროქიმიის ინსტიტუტის გამოყენებით ადგილობრივი კატალიზატორების წარმოება, რაც საკმაოდ ძვირი სიამოვნებაა. და მესამე-ატმოსფერული ჰაერის დაცვის შესახებ კანონის გარდამავალი დებულება, რომელიც ჯერ კიდევ 2011 წლიდან მოითხოვს, რომ ევროპული სტანდარტის საწვავი იქნას შემოტანილი ქსელში და არა ტყვიის შემცველი.

ყველაზე რთულად მოსაგვარებელი პრობლემები: 1. ატმოსფერული ჰაერის დაცვის საკანონმდებლო ღონისძიებათა პაკეტი. 2. მყარი ნარჩენების დიფერენცირებული მართვის საკითხი. 3. მტკნარი წყლების აუზების დაცვა დაბინძურებისგან და ეს არის ძირითადად, არტეზიული წყლების დაცვის გადაუდებელი ღონისძიებების ჩატარება. 4. გარემოს დაცვის კანონში შესატანი იმგვარი ცვლილებები, რომელიც არ მისცემს უფლებას ინვესტორს, რომ გამოუსწორებელი ზიანი მიაყენოს ბუნებას, როგორც მნიშვნელოვანი საინვესტიციო პაკეტიც არ უნდა იყოს. 5. სასოფლო-სამეურნეო მიწების ჰუმუსური ფენის დაცვა მავნე ზემოქმედებისგან და არაორგანული სასუქებისგან, რომელიც ასევე ყამირია დღევანდელისაკანონმდებლო სივრცისთვის.

სამწუხაროდ გარემოსდაცვითი თვითშეგნების არ ქონა პირდაპირპროპორციულ კავშირშია იმ პარტიების მიმართ დამოკიდებულებასთან, რომლებიც ერთის მხრივ, დეკლარირებენ ამას თავიანთ საარჩევნო პლატფორმაში, მაგრამ მეორეს მხრივ, რომ

მოდიან ხელისუფლებაში ამას არ ახორციელებენ და ამის ინპლემენტაცია არ ხდება საკანონმდებლო დონეზე. საზოგადოების მხრიდან, ამ მიმართულებით, პროტესტი გამოხატული რაიმე აქციით რაიმე პერფორმანსით, რაიმე არასამთავრობო ორგანიზაციათა კოალიციით არ ხდება. ძალიან სამწუხაროა, რომ გარემოსდაცვითი განათლების დონე და კულტურასაზოგადოებაში საგრძნობლად დაბალია.

4.6. ორგანიზაცია „მწვანე მუშტი“

გარემოს დაცვაზე ზრუნვას ძალიან დიდი როლი აქვს რიტორიკის დონეზე, იმიტომ რომ არც პოლიტიკაში და არც საზოგადოებრივ დისკუსიებში ადამიანები გარემოს საწინააღმდეგოდ არაფერს არ ამბობენ. არავინ არ ამბობს, რომ ტყე უნდა გაიჩეხოს, წყალი უნდა დაბინძურდეს, ტყვია უნდა ისუნთქონ ბავშვებმა და ასე შემდეგ... მაგრამ სამწუხაროდ, ეს თეორიულ დონეზე გამოთქმული მოსაზრებები პრაქტიკულ ცხოვრებაში არ ვლინდება და რჩება მსჯელობის დონეზე. გარემოს დაცვას ძალიან დიდი როლი აქვს ვერბალურად, მაგრამ საქმეში მეორეხარისხოვანი ხდება ხოლმე.

მედია ძალიან აქტიურად აშუქებს გარემოს დაცვის საკითხებს და ამაში დიდი წვლილი მიუძღვის არა მედიას, არამედ სხვადასხვა აქტივისტურ ჯგუფებს, რომლებიც ცდილობენ სხვადასხვა თემების აქტუალიზებას. მაგალითად: შეგვიძლია გავიხსენოთ ცნობილი საყდრისის მოვლენები, მედია, ძირითადად, დაინტერესებული იყო იმით, რომ საყდრისში აფეთქებდნენ კულტურული მემკვიდრეობის ძეგლს, მაგრამ იგივე „მწვანე მუშტმა“ და სხვა ორგანიზაციებმა მედიას დაანახა, რომ იქ კონკრეტული საწარმო, ამ შემთხვევაში RMG GOLD-ის საქმიანობა იწვევდა არა მხოლოდ კულტურული მემკვიდრეობის განადგურებას, არამედ მუშებსაც უმძიმეს სოციალურ-ეკონომიკურ პირობებში აგდებდა და მეორე მხრივ, ციანიდით აბინძურებდა მდინარეს და ადგილობრივ გარემოს. ასე, რომ მედია არ იყო ამ თემით დაინტერესებული,

აქტივისტური ჯგუფების დამსახურებაა ამ საკითხების წინ წამოწევა და მედიის დაინტერესება. ჭიათურის შემთხვევაშიც ძირითადად შუქდება მუშათა მძიმე მდგომარეობა, მაგრამ არა ის, რომ ეს საწარმო გარდა მუშათა ექსპლუატაციისა ეწევა ჰაერისა და წყლის მტვრით დაბინძურებას. ეს თემაც აქტივისტური ჯგუფების წინ წამოწეულია. ასე, რომ მედიისთვის გარემოსდაცვითი საკითხები მნიშვნელოვანი ხდება იმ შემთხვევაში, თუ ვინმე გაამახვილებს ამაზე ყურადღებას. თავისით დაინტერესება ძალიან იშვიათად ხდება. რაც შეეხება თბილისს, ის რეგიონებისგან განსხვავდება და მედია ყოველთვის აშუქებს ხეების გაჩეხვის და პარკების განადგურების თემებს.

მწვანეები აქტიურები არ იყვნენ ძალიან დიდი ხნის განმავლობაში. 90-იანი წლების შემდეგ, როდესაც ბატონი ჟვანია გადაბარგდა მოქალაქეთა კავშირში, მას შემდეგ იყო ძალიან დიდი წყვეტა მწვანეთა მოძრაობაში. 2013 წლიდან უკვე აქტიურად გამოჩნდნენ აქტივისტური მწვანე ჯგუფები. ზოგიერთი ჯგუფი არის მხოლოდ ქალაქის პრობლემებზე ორიენტირებული. მაგ: პარტიზანი მეგაღეები ფიქრობენ იმაზე, რომ თბილისში დაიცვან პარკები, მწვანე სივრცეები. რაც შეეხება „მწვანე მუშტს“, ის ცდილობს, რომ ორი მიმართულებით იყოს აქტიური, ერთი მხრივ, მუშათა უფლებების დაცვით და მეორე მხრივ, საქართველოს რეგიონებში გარემოსდაცვითი პრობლემების დაცვით. ასე, რომ 2013 წლიდან, მეტნაკლებად, აქტიური მწვანეთა მოძრაობები. მაგრამ ისეთ საზოგადოებაში, სადაც ხალხი საარსებო მინიმუმისთვის იბრძვის, ძალიან ძნელია ხალხის ფიქრება ბუნებაზე, გარემოზე და ა. შ.

ორგანიზაცია „მწვანე მუშტი“ არის სამოქალაქო აქტივიზმით დაკავებული. ცდილობს აქცენტი გააკეთოს საპროტესტო დემონსტრაციებზე, ისეთ სივრცეებში, სადაც არსებობს გარემოს დაცვითი და მუშათა უფლებების დარღვევის პრობლემები. საპირველ მაისო დემონსტრაციები კაზრეთში, ჭიათურაში, ასევე რესპოდენტი აცხადებს, რომ ორგანიზაცია ცდილობს მუშათა და გარემოს დაგარემოსდაცვითი პრობლემების გაერთიანებას. გარდა ამისა, მეორე მიმართულება ამ ორგანიზაციისა არის საზოგადოებრივი საგანმანათლებლო პროექტები, რომლებიც ძირითადად, არის გარემოსდაცვითი შინაარსის და საზოგადოებას თუ სტუდენტებს მოუწოდებს ამ

პრობლემებზე ყურადღების გამახვილებას. კიდევ ერთი მიმართულება, ეს არის კონკრეტული თეორიული ლიტერატურის შექმნა. 2016 წელს ორგანიზაციის წევრებმა შეადგინეს წიგნი „მწვანე ანთოლოგია, პოლიტიკა და ეკონომიკა მწვანეების თვალთახედვით“, რომელიც ჰაინრიხ ბიოლის ფონდის მიერ იქნა დაფინანსებული. ეს მოიცავს მწვანეობის შესახებ პოლიტიკური ტექსტების თარგმნას.

გარემოს დაცვასთან დაკავშირებული ყველაზე რთული პრობლემა არის გიგანტური ჰიდროელექტრო სადგურების მშენებლობის საკითხი, იმიტომ, რომ ეს არის დაკავშირებული საქართველოს რეგიონებთან, იმიტომ, რომ გიგანტური ჰიდროელექტრო სადგურები არ შენდება მხოლოდ სვანეთში, ეს პროცესი არის დაწყებული აჭარაში, აღმოსავლეთ საქართველოს მაღალმთიანეთში, ხევში, ხევსურეთში... საქართველოში არის 150–მდე გიგანტური ჰიდროელექტრო სადგურის მშენებლობა გეგმაში. ეს იწვევს ასობით ჰექტარი ტყის წყლის ქვეშ მოქცევას, უამრავი სოფლის ჩადირვას, იქ მცხოვრები ხალხის მიგრაციას. ძირითადად, მშენებლობები მიმდინარეობს მაღალმთიან რეგიონებში, სადაც მოსახლეობა ისედაც მწირია და მიგრაციული პრობლემები კიდევ უფრო ძლიერდება. რაც მთავარია, ამ გიგანტური ჰიდროელექტროსადგურების მშენებლობის უკან დგას უდიდესი ბიზნეს ინტერესი, ეს საკითხები დაკავშირებულია მილიარდობით დოლარის ინვესტიციასთან და შესაბამისად, მოგების მოლოდინიც დიდია.

გარემოსდაცვითი საკითხები პოლიტიკური პარტიების წინასაარჩევნო პროგრამებში, ძირითადად, გვხვდება ლოზუნგების, პოსტულატების დონეზე. არის, ფაქტობრივად, პოლიტიკური თვალსაზრისით გაუმართავი წინადადებები, დაუსაბუთებელი. ფაქტობრივად, ეს ლოზუნგები არის შემდეგი შინაარსის: გარემოს დაცვა მნიშვნელოვანია, ჟანგბადი საჭიროა, მაგრამ როგორ უნდა მოხდეს გარემოსდაცვითი პოლიტიკის განხორციელება, რა საკანონმდებლო ინიციატივებით არის შესაძლებელი ამ ჯანსაღი სივრცის უზრუნველყოფა, რა პოლიტიკური სტრატეგიები შეიძლება არსებობდეს დიდი ინვესტორების მისამართით, რომლებიც აზიანებენ გარემოს. არცერთი პოლიტიკური პარტიის პროგრამაში ეს დებულებები არ

ჩანს. შესაბამისად, პარტიულ პროგრამებში შეტანილი გარემოსდაცვითი დებულებები, რეალურ და პრაქტიკულ პოლიტიკაზე სერიოზულ გავლენას, ჯერჯერობით, ვერ ახდენენ.

4.7. ორგანიზაცია „მწვანე ალტერნატივა“

მწვანე აქტივიზმზე თუ ვსაუბრობთ, ეს არის სამოქალაქო საზოგადოებაში ზოგი პარტიებს მოიაზრებს, ზოგიც ფორმალურად არსებულ ორგანიზაციებს, ზოგი მოქალაქეთა აქტივობას... რესპოდენტი „მწვანეებში“ მოიაზრებს პარტიებსაც, არასამთავრობო ორგანიზაციებს, რეგისტრირებულს, არარეგისტრირებულს, მაგალითად: როგორცაა „მწვანე მუშტი“, ცალკე მოქალაქეების აქტივობას და ა.შ. რესპოდენტი მიიჩნევს, რომ მწვანე აქტივიზმი დღესდღეობით უფრო გაძლიერებულია, ვიდრე ეს იყო ათი წლის წინ, რადგან პრობლემებიც უფრო მეტად წარმოჩინდა, დაბინძურებული ჰაერი, გაჩეხილი ტყეები და ა.შ. ზოგადად ცნობიერებაც უფრო მეტია მოსახლეობაში თუ რა შედეგებს იწვევს მოსახლეობაში გარემოსთან დაკავშირებული პრობლემა და ამიტომ აქტივიზმიც უფრო გაძლიერდა. უფრო მეტი ადამიანია ჩართული, რა თქმა უნდა, სხვადასხვა დონეზე, მაგრამ აქტიურობის მხრივ უფრო მეტი კეთდება.

გარემოსდაცვითი საკითხების გაშუქება ხდება, ძირითადად ინტერნეტ-მედიის საშუალებით. ძალიან აქტიურია „აჭარის ტელევიზია“ . ამ საკითხების გაგება შეიძლება იყოს სხვადასხვაგვარი: ზოგს გარემოს დაცვა ესმის მარტო ნარჩენის არ დაგდებაში, ან ხის არ მოჭრაში, სინამდვილეში გარემოს დაცვა ბევრად უფრო ფართო სფეროა, ბევრ რამეს მოიცავს. აჭარის ტელევიზია ძალიან ბევრ დროს უთმობს გარემოს დაცვისა და მდგრადი განვითარების საკითხებს, როგორც ზოგადად ისე კონკრეტული პრობლემური

პროექტების ფარგლებში. რაც შეეხება ინტერნეტ მედიას: ნეტ-გაზეთი, on.ge, ლიბერალი... ეს ვებ. გვედები შედარებით აქტიურნი არიან.

მწვანე ალტერნატივა არის გარემოსდაცვითი ორგანიზაცია (Advocacy Group) რომელსაც აქვს თავისი პრიორიტეტები, ეს ყველაფერი აღწერილია ჩვენს ვებ. გვერდზე.

თუ ათი წლის წინ, წინასაარჩევნო პროგრამებში საერთოდ არ იყო განხილული „მწვანე“ საკითხები, დღესდღეობით, ძირითად პოლიტიკურ პარტიებს, რომლებიც არჩევნებში მონაწილეობენ, პრაქტიკულად ყველას, აქვს „მწვანე“ საკითხები ასახული თავიანთ პროგრამებში. პრობლემა არის იმაში, რომ ეს საკითხები, ხშირად, არ არის ინტეგრირებული სხვა სფეროებთან, როგორცა: ენერგეტიკა, სოფლის მეურნეობა, ტრანსპორტი, ინფრასტრუქტურა. მეორე, გამარჯვების შემდეგ, აღარ ხდება დაპირებების ასრულება. ძალიან დიდი ბრძოლა არის საჭირო, იმისთვის, რომ დანაპირები შესრულდეს.

4.8. ორგანიზაცია „პარტიზანი მებალები“

საქართველოში გარემოს დაცვა არარსებობს. არც ერთი უწყება არ ასრულებს თავის მოვალეობას ამ სფეროში, რის გამოც გარემო სულ უფრო და უფრო მძიმე მდგომარეობაშია. სასიკეთო ძვრა მხოლოდ სამოქალაქო სექტორშია, მოქალაქეებისთვის მნიშვნელოვანი და აქტიური საკითხი ხდება, რაც, ადრე თუ გვიან, აიძულებს მთავრობას ადეკვატურად იმოქმედოს.

მედია ასე თუ ისე აშუქებს გარემოს დაცვით პრობლემებს, თუმცა სპეციალიზებულად ამ სფეროში მოღვაწე ჟურნალისტების ნაკლებობა გაშუქების

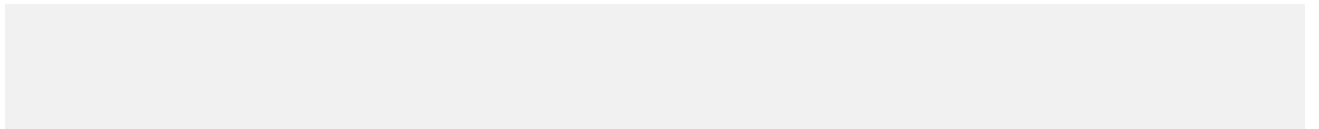
ხარისხზე აისახება უარყოფითად. ერთეული ჟურნალისტები აკეთებენ გამართულ სიუჟეტებს.

"მწვანეები" - პარტია მკვდარია, ფაქტობრივად. რამდენიმე სამოქალაქო მოძრაობა, ასეთ უ ისე, ცდილობს თემა არ ჩავარდეს.

პრობლემა უამრავია, ყველაფერი პრობლემაა, კანონმდებლობიდან დაწყებული, აღსრულებით დასრულებული. მწვანე საფარი და სარეკრეაციო ზონები ნადგურდება ქალაქებში და ქალაქგარეთ, ტყეებში.

ღონისძიებების ჩამონათვალი მრავალფეროვანია: სამოქალაქო საზოგადოების გააქტიურებაზე მიდის აქტიური მუშაობა, ასევე შეხვედრები იგეგმება მთავრობაში გარემოზე პასუხისმგებელ უწყებებთან.

ძალიან მნიშვნელოვანია გარემოსდაცვითი საკითხების ჩართვა წინასაარჩევნო პროგრამებში, არანაკლებ მნიშვნელოვანი შემდეგ დაპირებების სწორად და კვალიფიციურად წარმოება.

დასკვნები და რეკომენდაციები

ჩემი კვლევის საკითხით დაინტერესების მიზეზი პირველ რიგში ის იყო, რომ ამ სფეროში ვმუშაობ და ყოველდღიურად მიწევს ქვეყანაში არსებული პრობლემების ხილვა. მეორე, ვთვლი, რომ გარემოს დაცვა არის საკმაოდ რთული სფერო, რომელზეც გაკვრით მახვილდება ყურადღება საქართველოში პოლიტიკური პარტიების მიერ, რაც უარყოფითად აისახება ჩვენზეც და გარემოზეც. ვფიქრობ, საინტერესო იყო იმ პოლიტიკოსებთან და ექსპერტებთან საუბარი და ინტერვიუები, რომლებიც ჩართულნი არიან ამ საკითხზე მუშაობაში.

კვლევის შედეგად დადგინდა, რომ წინასაარჩევნო პროგრამებში კი მახვილდება ყურადღება ეკოლოგიურ საკითხებზე, მაგრამ ძალიან ნაკლებად თუ ხორციელდება. ზოგიერთი პარტიის პროგრამაში საერთოდ არაა შეტანილი ეს საკითხები, იმ მცდარი მოსაზრების გამო, რომ გარემო ნაკლებად პრიორიტეტული და საინტერესოა საზოგადოებისთვის. წინასაარჩევნო აქტივობების დროს პოლიტიკური პარტიების ძირითადი საყურადღებო სფეროა: ეკონომიკა, ჯანდაცვა, დასაქმება და ა.შ. თუმცა ნაკლებად ფიქრობენ იმაზე, რომ თითოეული ეს მიმართულება ერთმანეთთან კავშირშია. ჯანსაღი გარემო პირდაპირაა დაკავშირებული მოსახლეობის ჯანმრთელობასთან. სამწუხაროდ, დღესდღეობით, არ გვაქვს ის მდგომარეობა ქვეყანაში, რომ ხალხმა ეს გაითავისოს და მივდივართ იმ დონემდე, რომ პირველ რიგში, ყოფითი, ცხოვრებისეული პრობლემები მოგვარდეს. სწორედ, ამიტომაც მძიმე ვითარება ეკოლოგიური თვალსაზრისით ქვეყანაში, რადგან ყოველთვის მეორეხარისხოვანია გარემოს დაცვაზე ზრუნვა.

კვლევისას დადასტურდა ნაშრომის ჰიპოთეზა: ოპოზიციური პარტიების მიერ ეკოლოგიური საკითხების აქტიურად განხილვა განაპირობებს ქვეყნის ეკოლოგიური პოლიტიკის ეფექტურობას, რადგან ოპოზიციური პარტიების და ასევე აქტივისტური ჯგუფების დაგეგმილი ღონისძიებები არ აძლევს მმართველ პარტიას მოდუნების საშუალებას.

აღნიშნულის საფუძველზე შეგვიძლია ჩამოვაცალიბოთ რეკომენდაციები: პირველ რიგში, ვფიქრობ, მთავარია ხალხის იმ აზრამდე მიყვანა, რომ გარემოს დაცვა ისეთივე მნიშვნელოვანია, როგორც ეკონომიკა, ჯანდაცვა, დასაქმება... იმისთვის რომ მომავალი შევიქმნათ ყველა ასპექტი გასათვალისწინებელი და ყურადსაღებია, რადგან ყველა ზემოთ აღნიშნული ურთიერთკავშირშია. ვფიქრობ, სწორედ პოლიტიკურმა პარტიებმა უნდა იმუშაონ ხალხზე და მათ უნდა მოახდინონ საზოგადოების ინფორმირებულობა მასზე, რომ გარემოს დაცვის საკითხი იმ ზემოთ ნახსენებ პრიორიტეტულ სფეროებს გაუტოლდეს. ძალიან მცირე რაოდენობის საგანმანათლებლო პროგრამა არსებობს

როგორც ზოგადი, ისე უმაღლესი განათლების დონეზე და შესაბამისად, ინტერესის დონეც დაბალია გარემოსდაცვითი მიმართულებებისადმი.

გარდა ინფორმირებულობისა, საზოგადოებას სჭირდება მითითება, მაგალითად: ჩემი აზრით, პოლიტიკურმა პარტიებმა წინასაარჩევნო პროგრამებში აუცილებლად უნდა შეიტანონ „მწვანე“ საკითხები ვრცლად. ასევე უნდა გაითვალისწინონ, რომ მხოლოდ შეტანა არაა საკმარისი განხორციელებაც არ უნდა დაივიწყონ ხელისუფლებაში მოსვლის შემდეგ.

ასევე, მედიის როლი არის უმნიშვნელოვანესი. ვფიქრობ, საჭიროა, უფრო მეტი სატელევიზიო გადაცემა და თუნდაც სარეკლამო რგოლები გარემოსდაცვით საკითხებზე.

როგორც ნაშრომში გამოჩნდა, უდიდესი პრობლემა არის ატმოსფერული ჰაერის დაბინძურება. ეს გამოწვეულია ავტომანქანების სიმრავლით და მათი გაუმართაობით. პირველ რიგში, მთავრობამ უნდა მიიღოს კანონი იმასთან დაკავშირებით, რომ აიკრძალოს გაუმართავი ავტომანქანებით გადაადგილება. ამ ყველაფერმა შეიძლება სრულიად ვერ გამოასწოროს დღევანდელი მდგომარეობა, მაგრამ შემცირდეს მაინც.

ასევე, საჭიროა გამკაცრდეს კანონი მდინარეებში სხვადასხვა საწარმოს მიერ ჩადენილ წყლებზე. აუცილებლად უნდა აიკრძალოს წყლის გაფილტვრის გარეშე მდინარეში ჩადინება.

რაც შეეხება ხე-ტყის ჩეხვას, ამ მხრივ კანონი გამკაცრებულია და ისჯება მსგავსი ქმედება, მაგრამ ვფიქრობ, რეგიონებში უფრო მეტად ხორციელდება ეს ყველაფერი. რაც შეეხება თბილისს, აქ შედარებით მძიმე სურათია. იჭრება ხეები მშენებლობების ხარჯზე, ჩემი აზრით, ხელისუფლებამ უნდა ჩაატაროს კამპანია თუ რამდენად მნიშვნელოვანია თითოეულ მოქრილ ხეზე მიყენებული ზარალი და რამდენად აუცილებელია ჯანსაღ გარემოში ცხოვრება.

საბედნიეროდ, აქტივისტური ჯგუფები ცდილობენ არ მოადუნონ ყურადღება და პარტიებს მისცენ ბიძგი, რომ არ შეჩერდნენ და მუდმივად აკეთონ გარემოსდაცვითი

ღონისძიებები. ასევე მათი გამოსვლები და საპროტესტო აქციები გათვლილია საზოგადოებაზე და ხალხის ცნობიერების ამაღლებაზე. ზემოთ აღნიშნულიდან გამომდინარე, შეგვიძლია ვთქვათ, რომ პოლიტიკური პარტიების კამპანიებს უდიდესი როლი აქვს.

გამოყენებული ლიტერატურა

1. Barry, J (2014) Green Political Theory. In V. Geoghegan, R. Wilford(Eds), Political Ideologies: An introduction (pg: 1-12)
2. Environmental Performance Reviews. Georgia. Third Review. Pg. 53-58
3. Global Green Politics. Chapter-1. Pg: 15-25
4. Mohammad Tanzimuddin Khan. 2013. Theoretical Frameworks In Political Ecology and Participatory Nature/Forest Conservation: The Necessity For a Heterodox Approach And The Critical Moment. Pg: 461-468
5. Paul Elliot Little. 2007. Political Ecology As Ethnography: A Theoretical and methodological guide.
6. Robert C Paehlke, 2000. Environmental Values and Public Policy. Pg: 77-97.
7. Thematic Strategy on Air Pollution. Commission of the European Communities, Brussels. 2005.
8. ვანო აბრამაშვილი, 2015 წელი. პოლიტიკის დოკუმენტი: გარემოს დაცვა საქართველოს განვითარებისთვის.

9. მწვანე ალტერნატივა, 2012 წელი. გარემოსდაცვითი პოლიტიკის, ინსტიტუციური მოწყობის და რეგულირების მექანიზმების ხარვეზების ანალიზი. გვ: 3–17.
10. მწვანე ალტერნატივა. 2013. მწვანე პოლიტიკა და გარემოს დაცვა. გვ.5
11. მწვანე ალტერნატივა, 2012. ატმოსფერული ჰაერის დაცვა საქართველოში: ინსტიტუციური მოწყობა და რეგულირების ინსტრუმენტები. გვ: 2–6.
12. მწვანე ალტერნატივა, 2013. საქართველოს კანონმდებლობის „გარემოსთვის ზიანის მიყენების თავიდან აცილების და აღმოფხვრისთვის გარემოსდაცვითი პასუხისმგებლობის შესახებ,“ ევროპარლამენტის და საბჭოს 2004/35/EC დირექტივასთან შესაბამისობის შეფასება. გვ:17-20
13. მწვანე ალტერნატივა, 2014. საქართველოში ჰესების მშენებლობასთან დაკავშირებით არსებული და პროგნოზირებადი რისკები.
14. მწვანე ალტერნატივა, 2016. ევროკავშირი-საქართველოს ასოცირების ხელშეკრულების გარემოს დაცვისა და მდგრადი განვითარების შესრულების ეფექტურობის შეფასება. გვ:6-23
15. საქართველოს კანონი „ატმოსფერული ჰაერის დაცვის შესახებ“. საქართველოს საკანონმდებლო მაცნე N30, 1999წელი.
16. საქართველოს გარემოსა და ბუნებრივი რესურსების დაცვის სამინისტრო. „2015 წლის ანგარიში“. გვ: 6-26.
17. ქეთევან კორძაია, 2012 წელი. საქართველოს ატმოსფერული ჰაერის ხარისხობრივი მდგომარეობის შესწავლა და მისი დაბინძურებისაგან დაცვის ზოგიერთი მეთოდი. გვ: 18-19.
18. გარემოს დაცვა პოლიტიკაში, 2012 წელი.
<http://intermedia.ge/%E1%83%A1%E1%83%A2%E1%83%90%E1%83%A2%E1%83%98%E1%83%90/1158/>
19. ბარბარა უნმურიგ, 2015 წელი. ჰაინრიხ ბიოლის ფონდის გლობალური ეკოლოგიური საქმიანობა.
<https://ge.boell.org/ka/2015/09/15/hainrih-biolis-pondis-globaluri-ekologiuri-sakmianoba>.

20. გარემოსდაცვითი პოლიტიკა, 2017 წელი.

<http://eiec.gov.ge/%E1%83%97%E1%83%94%E1%83%9B%E1%83%94%E1%83%91%E1%83%98/%E1%83%92%E1%83%90%E1%83%A0%E1%83%94%E1%83%9B%E1%83%9D%E1%83%A1%E1%83%93%E1%83%90%E1%83%AA%E1%83%95%E1%83%98%E1%83%97%E1%83%9E%E1%83%9D%E1%83%9A%E1%83%98%E1%83%A2%E1%83%98%E1%83%99%E1%83%90.aspx>

დანართი

სიღრმისეული ინტერვიუს სადისკუსიო გეგმა:

კითხვები

ბლოკი I

1. რამდენად დიდი როლი აქვს საქართველოში გარემოს დაცვაზე ზრუნვას? და რაში გამოიხატება?
2. რამდენად აქტიურად ხდება ამ საკითხების გაშუქება?
3. რამდენად აქტიურები არიან საქართველოში „მწვანეები“?

ბლოკი II

1. რა დროს უთმობთ წინასაარჩევნო კამპანიის დროს ეკოლოგიური საკითხების განხილვას?
2. რა ზოგადი მდგომარეობაა საქართველოში? რა პრობლემები გხვდებათ?
3. რა ღონისძიებებს ატარებთ პრობლემების აღმოფხვრის მიზნით?

4.რა ღონისძიებებს ატარებს თქვენი ორგანიზაცია პრობლემების აღმოფხვრის მიზნით?

5.რა საკითხი მიიჩნევა საქართველოში ყველაზე რთულად მოსაგვარებლად გარემოს დაცვის კუთხით?

6.რამდენად განსაზღვრავს წინასაარჩევნო პროგრამებში გარემოსდაცვითი საკითხების ჩართვა გარემოსდაცვითი პოლიტიკის ეფექტურობას?

ინტერვიუები ჩაწერილია პოლიტიკური პარტიების წარმომადგენლებთან და ასევე ექსპერტებთან.

„ქართული ოცნება“-ზაზა ხუციშვილი (05.06.2017)

„ერთიანი ნაციონალური მოძრაობა“-აკაკი ბობოხიძე (17.06.2017)

„ლეიბორისტული პარტია“-ნინო მეტრეველი (08.06.2017)

„მწვანეთა ფრაქცია“-გია გაჩეჩილაძე (05.06.2017)

„ბურჯანაძე და დემოკრატები“-დიმიტრი ლორთქიფანიძე (21.06.2017)

„მწვანე მუშტი“-ლევან ლორთქიფანიძე (08.07.2017)

„მწვანე ალტერნატივა“-ქეთევან გუჯარაიძე (10.07.2017)

„პარტიზანი მებადეები“-ნატა ფერაძე (10.07.2017)

Ivane Javakhishvili Tbilisi State University

Lia Kerdikashvili

Georgian Ecological Policy, Qualitative Analysis Of Political Parties pre-
election programs (2012-2014)

Political Science

The Master's Thesis is drawn up to obtain Master's Degree in Political Science

Head of Master's Thesis: MalkhazMatsaberidze

Full professor of social and Political Science faculty

Co-head of Master's Thesis: Giorgi Melikidze

Doctor of Political Science

Tbilisi

2017